

Nr 155.

Kungl. Maj:ts nådiga proposition till riksdagen angående anordnande av en statens vårdanstalt för alkoholister; given Stockholms slott den 12 juni 1914.

Under åberopande av bifogade utdrag av statsrådsprotokollet över civilärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t härmed föreslå riksdagen *dels* att medgiva, att Venngarns kungsgård i S:t Olovs socken av Stockholms län må den 14 mars 1915 upplätas till anordnande av en statens vårdanstalt för alkoholister;

dels att på extra stat för år 1915 anvisa ett belopp av 405,000 kronor, därav 325,000 kronor för anordnande av nämnda vårdanstalt och 80,000 kronor för anstaltens förseende med inventarier, med rätt för Kungl. Maj:t att av tillgängliga medel redan under år 1914 utanordna därav erforderliga belopp;

dels ock att å extra stat för år 1915 anvisa ett förslagsanslag av 10,000 kronor för bestridande av anstaltens driftkostnader.

De till ärendet hörande handlingar skola tillhandahållas riksdagens vederbörande utskott; och Kungl. Maj:t förbliver riksdagen med all kungl. nåd och ynnest städse välbevågen.

Under Hans Maj:ts

Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

Oscar von Sydow.

Utdrag ur protokollet över civilärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 12 juni 1914.

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern HAMMARSKJÖLD,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena WALLENBERG,
Statsråden HASSELROT,
VON SYDOW,
friherre BECK-FRIIS,
STENBERG,
LINNÉR,
MÖRCKE,
VENNERSTEN,
WESTMAN,
BROSTRÖM.

Efter gemensam beredning med chefen för jordbruksdepartementet anförde chefen för civildepartementet, statsrådet von Sydow:

Under punkt 16 i statsverkspropositionen den 14 maj 1914 erinrade jag, att utredning påginge genom särskilda sakkunniga angående inrättande av en statsanstalt för alkoholistvård, att först med en dylik anstalts tillkomst lagen om behandlig av alkoholister den 30 juni 1913 torde böra träda i kraft, att det således vore angeläget att vid årets riksdag få till stånd beslut om upprättande av en dylik statsanstalt, samt att denna utredning nalkades sitt slut, vadan det vore min avsikt att med det snaraste för Kungl. Maj:t framlägga förslag till proposition i ämnet. Med hänsyn härtill föreslog Kungl. Maj:t riksdagen att i avvaktan på den proposition i ämnet, som kunde komma att avlätas, tills vidare för ändamålet beräkna ett anslag å extra stat för år 1915 av

415,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att av tillgängliga medel redan under år 1914 utanordna därav erforderliga belopp.

Sedan omförmälda sakkunniga med skrivelser den 18 och 30 maj 1914 överlämnat resultatet av sitt arbete, tillåter jag mig nu ånyo anmäla ärendet angående inrättandet av en statsanstalt för alkoholistvård.

Innan jag ingår på själva huvudfrågan, torde en kortfattad redogörelse böra lämnas för de delar av förarbetena till berörda lag, här nedan kallad interneringslagen, som äga närmare samband med frågan om inrättande av en dylik statsanstalt.

Som bekant utarbetades förslaget till interneringslagen av den kommitté, som den 21 juni 1907 tillsatts för att avgiva förslag till förändrad lagstiftning dels angående fattigvården och dels angående lösdrivares behandling m. m. (fattigvårdskommittén).

Fråga vid interneringslagens tillkomst om statsanstalt för alkoholistvård.

Enligt vad fattigvårdskommittén på flera ställen i sitt betänkande framhöll, avsåg dess förslag ej att skapa sådana anordningar, att alla de alkoholister, som föllo under 1 § i förslaget, ovillkorligen skulle komma att intagas i anstalter av i förslaget beskriven art. Interneringens inträdande hade utöver bestämmelserna i 1 § gjorts beroende av åtskilliga förutsättningar, nämligen huruvida någon alkoholisten närstående person eller någon myndighet gjorde ansökning om hans inträde samt ville bringa ett eventuellt givet förordnande till verkställighet och betala de med vården förenade kostnader. Vidare hade interneringens verkställande gjorts beroende därav, huruvida plats kunde beredas å någon anstalt; det ansågs nämligen ej säkert, att plats verkligen stode att erhålla i alla fall, då sådan önskades. Fattigvårdskommittén utgick därifrån, att de nu existerande privata anstalterna och nytillkomna av samma slag eller eventuellt av något mera sluten karaktär skulle vara i stånd att mottaga en del alkoholister, om vilkas intagande Kungl. Maj:ts befallningshavande förordnat. Vidare räknade kommittén på, att de större kommunerna skulle finna det förenligt med sitt intresse att själva upprätta alkoholistanstalter, i huvudsak av en mera sluten karaktär; eventuellt ifrågasattes, att landstingen skulle finnas villiga att upprätta för hela länet gemensamma anstalter. Varken för kommunerna eller landstingen hade detta ansetts böra stadgas som en ovillkorlig skyldighet, utan kommittén trodde, att målet skulle vinnas genom att utfästa statsbidrag för vårdkostnadernas bestridande. I anslutning till den av riksgen i 1907 års skrivelse uttalade åsikt utgick kommittén ifrån att den huvudsakliga delen av vården skulle ombesörjas av privata och kommu-

Fattigvårdskommittén om anstaltsvårdens omfattning.

nala anstalter samt uppgjorde därför ej något förslag eller kostnadsberäkning för en statsanstalt. Dock uttalade kommittén, att någon statsanstalt givetvis krävdes tämligen snart efter lagens ikraftträdande med huvudsyfte att mottaga alkoholister, som intagits på andra anstalter, men på grund av sitt uppförande ej kunde kvarhållas där. Åt en sådan anstalt kunde enligt betänkandet likväl givas en tämligen provisorisk karaktär, och den kunde förläggas till någon staten tillhörig egendom, där befintliga byggnader kunde apteras för ändamålet. Att kommittén ej framkommit med några bestämdare förslag till alkoholistanstalters anordnande, motiverade kommittén därmed, att man ej hade möjlighet att beräkna antalet anstaltsvård behövande alkoholister samt därför borde gå varligt fram och skaffa sig erfarenhet om, huru anstalterna lämpligast skulle anordnas med hänsyn till de olika kategorier, som komme ifråga att behandlas. För övrigt framhölls, att man naturligtvis allt fortfarande borde taga i anspråk de möjligheter till alkoholistvård, som hittills givits å hospital, sjukhus och tvångsarbetsanstalter o. s. v.

Utlåtanden
av de över
förslaget till
internerings-
lag hörda
myndigheter.

I flera av de yttranden, som avgåvos över kommittéförslaget, betonades nödvändigheten av att staten toge hand om uppförandet och förvaltningen av ett tillräckligt antal alkoholistanstalter. Kungl. Maj:ts befallningshavande i Kristianstads län framhöll sålunda, att landstingen redan förut vore så betungade med utgifter för sjukvården, att det mångenstädes kanske komme att dröja länge, innan landstingen kunde tänkas åtaga sig ännu ett nytt slag av speciell sjukvård. Efter Kungl. Maj:ts befallningshavandes mening vore det ej heller tillrådligt, att i en för samhället så viktig och betydelsefull sak allt för mycket lita på det enskilda initiativet. Under hänvisning till utländska förhållanden framhöll därefter befallningshavanden, att, därest icke staten direkt och kraftigt ingrepe för att bereda möjlighet till de föreslagna bestämmelsernas tillämpning, kunde det komma att dröja allt för länge, innan avsevärda resultat av desamma kunde förväntas. Kungl. Maj:ts befallningshavande yttrade vidare: »Dessutom torde dessa anstalter för alkoholister med hänsyn till det tvång, som där måste åläggas eljest fullt normala individer, helst böra vara statsinstitutioner och detta även ur den synpunkten, att en fullt rationell organisation och skötsel av sådana anstalter bäst torde kunna åstadkommas med de utvägar, som stå staten till buds. Då slutligen även dessa anstalters verksamhet — för den händelse de komma till stånd i tillräckligt antal — torde komma att avsevärt minska statens utgifter för underhåll av såväl de talrika alkoholister, vilka nu som bötesfångar vistas i fängelserna,

som andra fångar, vilka genom alkoholism förts in på brottets bana, synes häri ligga ett ytterligare skäl för staten att påtaga sig anordnandet av de anstalter, som äro erforderliga för att dessa lagbestämmelser verkligen skola komma till allmännare tillämpning.» Kungl. Maj:ts befallningshavande i Södermanlands län anförde: »Utöver de vårdanstalter för alkoholister, som av kommuner, föreningar, stiftelser eller enskilda äro eller kunna beräknas bliva inrättade, erfordras givetvis, att staten *omedelbart* anordnar en eller flera dylika anstalter för mera svårhanterliga, motspänstiga eller för omgivningen farliga alkoholister, vilkas antal vid tvångsinternering förmodligen blir ganska stort. Även om, något som synes lämpligt, dylika anstalter anordnas i samband med redan befintliga tvångsarbetsanstalter, komme staten att få vidkännas avsevärda kostnader för dessa anstalters inrättande och uppehållande, och därtill komme helt visst ej obetydliga kostnader för de vårdavgifter, staten måste utgiva för vård av alkoholister, som på grund av myndighetsförordnande intagits å annan dylik vårdanstalt än de av staten inrättade.» Kungl. Maj:ts befallningshavande i Örebro län fanu det vara högeligen önskvärt, att erforderliga vårdanstalter bleve genom statens försorg snarast inrättade, på det att den föreslagna lagen måtte kunna vinna tillämpning i full utsträckning. Kungl. Maj:ts befallningshavande ansåg det ej kunna förväntas, att det privata intresset för vårdanstalters inrättande skulle bliva tillfyllest, lika litet som det av landstingen eller kommunerna finge förväntas något avsevärt ingripande i sådant syfte vid en tidpunkt, då fråga vore om brännvinsförsäljningsmedlens indragning till statsverket samt landstingen och kommunerna redan vore hårt anlitade för lasarets-, epidemi- och tuberkulosvård.

Kungl. Maj:ts befallningshavande i Jönköpings län ansåg, att vad landstingen anginge dessa vore så betungade med utgifter för andra sjukvårdsändamål, att åliggande för dem att upprätta alkoholistanstalt ej borde ifrågasättas. Anordnades ej sådana anstalter med tillräckligt utrymme av föreningar och stiftelser och av de största städerna, syntes staten böra för ändamålet uppföra dylika anstalter i den omfattning, behovet krävde. Kungl. Maj:ts befallningshavande i Blekinge län ansåg, att, innan den föreslagna lagen trädde i kraft, erforderligt antal allmänna alkoholistanstalter givetvis borde förefinnas. Överståthållarämbetet framhöll, att, om statens väl fordrade, att alkoholister bereddes anstaltsvård, syntes staten böra tillse, att sådana komme till stånd antingen genom att staten själv upprättade dem eller genom att staten ålade landsting och de städer, som ej deltog i landsting, att draga försorg om deras inrättande. Då det emellertid gällde att inspärta personer mot deras vilja, syntes det mest önskvärt, att det måtte ske på statsanstalter. Efter

ämbetets mening vore det förenat med svårigheter, att redan nu, innan lagen börjat tillämpas, bedöma huru många platser kunde komma att tagas i anspråk, men med stöd av vissa beräkningar föreslog ämbetet, att åtgärder måtte vidtagas för beredande av femhundra platser för vård av alkoholister, samt att, innan ett sådant antal platser å vårdanstalter blivit beredda, någon tillämpning av lagen ej måtte ifrågakomma. Slutligen framhöll Uppsala universitets medicinska fakultet, att i motiveringen till förslaget icke tillräckligt framhållits vikten av att statsanstalter komme till stånd i så god tid, att de kunde upptaga sin verksamhet samtidigt med att lagen trädde i kraft, detta på grund av nödvändigheten av effektivt skydd genom ovillkorlig internering av dem, som vore farliga för eget liv eller andras personliga säkerhet. Fakulteten framhöll vidare, att enligt 17 § i förslaget kunde den, som gjort sig skyldig till grövre förseelser mot ordning eller sedlighet eller finnes genom inverkan på andra å anstalten intagna eller annorledes vara till allvarlig skada för anstaltens verksamhet, från anstalten utskrivnas eller till annan anstalt överflyttas, och att det jämväl med hänsyn till sådana internerade vore av högsta vikt, att statsanstalter redan från början vore i verksamhet. Man finge nämligen efter fakultetens mening icke sätta allt för stor lit till, att enskilda anstalter skulle visa benägenhet att mottaga de svårast disciplinerade alkoholisterna, och samhället måste därför stå rustat att taga hand om dessa, för vilka interneringen ju vore i alldeles särskild grad påkallad.

Nykterhets-
kommittén.

Nykterhetskommittén, till vilken fattigvårdskommitténs förslag och de inkomna yttrandena därefter remitterades, anförde i sitt utlåtande, att kommittén delade de av medicinska fakulteten i Uppsala m. fl. myndigheter framförda synpunkterna i fråga om nödvändigheten av att redan vid eller omedelbart efter interneringslagens ikraftträdande en statsanstalt finnes upprättad, med uppgift att i första hand omhändertaga sådana alkoholister, vilka antingen redan vid intagningen angivits vara farliga eller som, under det de vårdades på andra anstalter, befunnits särskilt svårhanterliga och därför behövde underkastas strängare disciplinära åtgärder. Att efter det tvångsinterneringsbeslut meddelats av vederbörande myndighet och börjat gå i verkställighet den sålunda internerade skulle, som fattigvårdskommitténs förslag förutsatte, från anstalten kunna utskrivnas, därest han gjort sig skyldig till grövre förseelser mot ordning eller sedlighet, syntes kommittén icke lämpligt. En sådan verkan av ett oregerligt och störande uppträdande från den tvångsinternierades sida skulle förvisso i hög grad verka försvagande på

lagens effektivitet. I dylika fall syntes tvärtom ett ökat skydd gent emot den internerade vara erforderligt. I berörda avseende hade kommittén omarbetat lagen i en riktning, som förutsatte, att från statens sida sörjdes för, att här ovan berörda kategorier kunde å statsanstalt intagas. Dessutom vore det tydligt, att, därest efter lagens tillämpning under någon tid framåt det skulle visa sig, att av andra än staten upprättade, allmänna anstalter icke räckte till för att tillgodose behovet av platser för internering av alkoholister, åtgärder från statens sida borde vidtagas för åstadkommande av flera nya statsanstalter.

Det utarbetade förslaget till interneringslag föredrogs inför Kungl. Maj:t den 27 augusti 1912, därvid beslöts inhämtande av lagrådets yttrande över detsamma. Föredraganden, chefen för justitiedepartementet anförde därvid, att det beträffande möjligheten att få till stånd ett lämpligt antal alkoholistvårdanstalter torde vara riktigt att utgå ifrån, att privata och kommunala samt möjligen även landstingsanstalter övertaga en del av vården samt att staten därvid stödjer dem. Att understöd-jandet borde ske i en sådan utsträckning, att anstalter framlockades, vore uppenbart. Då det emellertid därvid i många fall gällde omhändertagande av personer, vilkas vårdande redan nu, ehuru under andra former, ålåge staten, syntes det dock vara i sin ordning, att staten också direkt ingrepe, så att man från början hade tillgång till någon anstalt, färdig att behandla sådana fall, som ej kunde mottagas eller bibehållas på de andra anstalterna. Eljest riskerade man, att dessa anstalter ej ville eller kunde mottaga tvångsinternerade, och att lagen alltså ej kunde i nämnvärd utsträckning tillämpas. På sätt från flera håll, senast av nykterhetskommittén, betonats, låge det synnerlig vikt däruppå, och föredragande departementschefen ville uttala sin fulla anslutning till tanken att hava någon statsanstalt färdig vid lagens ikraftträdande. För att ej riskera att största delen av utrymmet i de blivande anstalterna toges i anspråk för beredande av plats åt de många alkoholister från storstäderna, som där dömts för upprepade fylleriförseelser, föreslog departementschefen en inskränkning i lagens omfattning i detta hänseende.

Föredragande
departements-
chefen den 27
augusti 1912.

Vid lagförslaget granskning inom lagrådet framhölls, att antalet vårdplatser, med vilket man kunde räkna, vida understege behovet. Det erinrades, hurusom därav nödvändiggjordes, att enligt förslaget förordnande om internering kunde komma att meddelas utan säkerhet för att sådan i alla fall vore möjlig att erhålla. Det berodde på sökandens förmåga och vilja att skaffa plats, om verkställighet följde. Detta sy-

Lagrådet.

sten upprätthölles jämväl beträffande dem, vilka voro farliga för annans personliga säkerhet eller eget liv. Den interimsvård, som det ålagts Kungl. Maj:ts befallningshavande att anskaffa, avsåge endast tiden till dess slutligt beslut om internering meddelades. Hade vid den tidpunkten sökanden icke anskaffat plats å anstalt, vare sig detta berodde därpå, att ingen plats funnes att tillgå eller — vilket i fråga om enskild sökande lätteligen kunde inträffa — att sökanden ej hade erforderliga medel för ändamålet eller ej påkallade verkställighet, återstode ej annat än att utsläppa den farlige alkoholisten. Systemet kunde, så vitt anginge farliga personer, enligt lagrådets mening icke bibehållas. Staten måste hava sörjt för att i sådana fall plats vore att tillgå; och internering måste ske, även om den enskilde sökanden saknade betalningsförmåga eller ej fullföljde ansökningen. Men även av en annan och ej mindre viktig anledning krävdes, att staten trädde emellan för anskaffande av vårdplatser. Klart vore, att man härvidlag finge att göra med personer av de mest skilda slag, från brottslingstyper eller lösdrivarelement till sådana olyckliga, som fallit offer för dryckenskapslasten, men i fråga om vilka eljest icke något från samhällssynpunkt vore att anmärka. Bland de internerade skulle därför alltid finnas sådana, av vilka man hade att befara ett menligt inflytande på de övriga eller ett störande av sänjan och som — även om man bortsåge från olägenheten av ett efterhängset vidhållande av bekantskapen efter utskrivningen — komme att motverka vad man genom anstaltsvården eljest kunnat vinna. Utväg måste därför finnas att befria övriga anstalter från dylika skadliga element; i motsatt fall torde lagstiftningen bliva mer till skada än till gagn. Såsom ett oeftergivligt villkor för lagförslagets antagande, vilket emellertid med hänsyn till därför anförda viktiga skäl av lagrådet tillstyrktes, måste fördenskull enligt lagrådets tanke uppställas, att vid lagens ikraftträdande funnes en eller flera statsanstalter med tillräckligt antal platser för att mottaga de farliga och dem, som av ovan angivna anledningar måste utmönstras från övriga anstalter.

Chefen för
justitie-
departementet
den 11 april
1913.

Vid föredragning i statsrådet den 11 april 1913 av lagrådets yttrande över nu ifrågakvarande och övriga i samband därmed till lagrådet remitterade lagförslag meddelade chefen för justitiedepartementet, att han genom sakkunniga personer låtit uppgöra alternativa förslag till en statsanstalt för manliga alkoholister och beräkna kostnaden härför. Redogörelse för dessa förslag, av vilka de mest omfattande avsågo anstalter för

100 patienter, torde få lämnas härnedan. Departementschefen anförde i detta sammanhang bland annat:

»Huruvida behovet av statsanstalter för vård av alkoholister är fyllt med upprättande av en anstalt för 100 patienter, är svårt att med någon säkerhet avgöra. Antagligt är väl, att ytterligare anordningar komma att krävas, om man vill bringa förevarande lag i *full* tillämpning.

Såsom flera gånger framhållits, är det dock ej gärna möjligt att kräva en ovillkorlig verkställighet av alla enligt lagen meddelade beslut om tvångsinternering. Lagrådet har nu föreslagit, att varje beslut om tvångsinternering av *farliga* alkoholister skulle av Kungl. Maj:ts befallningshavande bringas till verkställighet. Genom en sådan bestämmelse skulle lagens effektivitet väsentligen ökas, men ett dylikt stadgande synes medföra den konsekvensen, att staten, i den mån ej kommuner eller enskilda fyllde behovet, ovillkorligen skulle tillhandahålla tillräckligt antal anstaltsplatser för alla, om vilkas intagande Kungl. Maj:ts befallningshavande förordnat på grund av deras farlighet för annans personliga säkerhet eller eget liv. I saknad av utredning om antalet farliga alkoholister i vårt land, torde det ej vara rådligt att nu genom lagens bestämmelser fastslå en dylik förpliktelse för staten, utan bör det få bliva beroende på framtida prövning om lagens effektivitet skall stärkas genom att skapa ett för farliga alkoholister under alla förhållanden tillräckligt antal platser å statsanstalter. Under tiden vinner man ökad erfarenhet om resultatet av anstalternas verksamhet samt om deras ändamålsenliga anordnande och skötsel. Såsom även lagrådet anmärkt, har lagstiftningen en provisorisk karaktär, och därav rättfärdigas, att man nu ej går alltför långt. För övrigt är lagen ej avsedd att upphäva några regler, som nu finnas för omhändertagande av farliga personer, utan den erbjuder blott en ny utväg vid sidan av redan befintliga möjligheter. Erinras må också, att den farlighet, varom här är fråga, sammanhänger med alkoholmissbruket, och att en viss trygghet mot farligheten kan vinnas genom borttagande i annan ordning av tillfälle till att åtkomma rusdrycker, även om man ej blir i tillfälle att påbörja det mera varaktiga upprättelsearbete, som ligger i vården å en verklig alkoholistanstalt.

Om staten i fråga om anordnande av egna anstalter ej åtager sig annan förpliktelse än att omhändertaga tvångsinternerade, som måste överflyttas från de erkända anstalterna, samt att, i mån av utrymme, emottaga andra alkoholister, särskilt de farliga, torde, i synnerhet efter den begränsade omfattning lagförslaget numera erhållit, en statsanstalt för manliga alkoholister med plats för 100 patienter fylla det angelägnaste behovet och lagen därmed hava utsikt att nå en ej ringa grad

av effektivitet. Då den nämnda anstalten så vitt möjligt bör hava karaktären av en kuranstalt, och anordningarna därstädes ej böra göras alltför fängesliknande, är det dock att förutse, att en mindre statsanstalt kan bli av nöden för att mottaga sådana, som intagits å kuranstalten, men i längden ej kunna kvarhållas där.

Behovet av en statens vårdanstalt för kvinnliga alkoholister synes ej vara lika franträdande som behovet av en anstalt för män. Till äventyrs kan man vänta sig, att här, liksom i fråga om minderåriga kvinnliga förbrytare, någon enskild stiftelse skulle kunna åtaga sig vården. Om sådant ej skulle låta sig göra, torde kravet på platser å statsanstalt för kvinnor i allt fall bli så litet, att man att börja med kan tänka sig någon provisorisk och lätt genomförbar anordning.»

Lagutskottet. Sedan proposition angående ifrågavarande lag avlåtits till riksdagen (nr 193 år 1913), remitterades densamma till lagutskottet, som i sitt utlåtande refererade här ovan återgivna delar av departementschefens anförande och förklarade, att utskottet i alla delar anslöte sig därtill.

Efter denna redogörelse för vissa delar av förarbetena till interneringslagen må slutligen erinras om de bestämmelser i densamma, som hava särskild betydelse för den föreliggande frågan.

Vissa bestämmelser i interneringslagen. Enligt interneringslagen må, om någon är hemfallen åt dryckenskap, och han i följd därav finnes vara farlig för annans personliga säkerhet eller eget liv, eller utsätta hustru eller barn, som han är skyldig att försörja, för nöd eller uppenbar vanvård, eller ligga fattigvården eller sin familj till last, i den ordning, som i samma lag stadgas, förordnas om hans intagande å allmän anstalt för vård av alkoholister.

Allmän anstalt för vård av alkoholister är enligt interneringslagen antingen av staten för sådant ändamål upprättad anstalt eller ock av landsting, kommun, förening, stiftelse eller annan för enahanda ändamål anordnad anstalt, vilken av Konungen erkänts såsom allmän anstalt. Sådant erkännande kan när som helst återkallas. Allmän anstalt skall stå under ledning av en styrelse samt utöva sin verksamhet enligt av Kungl. Maj:t meddelade särskilda bestämmelser. Över anstalterna skall uppsikt utövas av den myndighet, som Kungl. Maj:t bestämmer.

Beslut om internering meddelas av Kungl. Maj:ts befallningshavande efter ansökning av nykterhetsnämnd. Där fråga är om person, som är farlig för annans personliga säkerhet eller eget liv, må ansökning jämväl göras å landet av kronofogde eller länsman samt i stad av vederbörande

polismyndighet. För att ansökning om internering skall upptagas, erfordras prästbevis och läkarutlåtande enligt fastställt formulär. Innan nykterhetsnämnd äger göra ansökning, skall nämnden, därest ej uppenbarligen utsikt saknas att utan tvång återföra alkoholister till ett nyktert och ordentligt liv, vidtaga härför lämpade åtgärder, vilka i lagen närmare exemplifieras. Efter hörande av den, vilken ansökningen gäller, och sedan ärendet i övrigt vunnit erforderlig utredning, har Kungl. Maj:ts befallningshavande att avgöra, huruvida tvångsinternering medges eller icke.

Verkställigheten av meddelat beslut om internering är icke ovillkorlig, utan har gjorts beroende av, att plats beretts å allmän anstalt för vård av alkoholister. Då det gäller person, som är farlig för annans personliga säkerhet eller eget liv, föranstaltar emellertid Kungl. Maj:ts befallningshavande om hans intagande och äger, om plats å sådan anstalt ej omedelbart kan beredas, draga försorg om hans vårdande under tiden, dock högst 3 månader, på annat lämpligt sätt. Om förordnandet ej gått i verkställighet inom viss tid från det beslutet vunnit laga kraft, skall det anses förfallet.

Internerad må kvarhållas å allmän anstalt under en tid av ett år. Har han tidigare vårdats å dylik anstalt minst sex månader, må han kvarhållas under en tid av två år. Utskrivning skall dessförinnan ske, därest skäl föreligga till antagande, att den vårdade efter utskrivningen skall föra ett nyktert och ordentligt liv. Om utskrivning tillkommer det anstaltens styrelse att förordna. Uppsiktsmyndigheten må ock förordna om utskrivning, och detta jämväl när styrelsen avslagit framställning därom. Utskrivningen kan förenas med vissa villkor, vilkas brytande föranleder förnyad internering. Om överflyttning av internerad från en anstalt till en annan förordnar uppsiktsmyndigheten enligt bestämmelser, som utfärdas av Kungl. Maj:t.

Har åt dryckenskap hemfallen person frivilligt ingått å allmän anstalt och förbundit sig stanna å anstalten under viss tid, må han kvarhållas under den angivna tiden, dock ej längre än ett år från inträdet. Kan den frivilligt ingångne på grund av sitt uppförande ej lämpligen behållas å anstalten, må han när som helst utskrivas. I övrigt gälla för honom ovan anförda bestämmelser om utskrivning.

Jag övergår nu till att redogöra för de särskilda förslag till en statens anstalt för alkoholistvård, som framkommit.

Såsom ovan nämndes, förelågo sådana förslag redan vid avlåtandet av propositionen om interneringslagen. Sedan dåvarande chefen för justitiedepartementet anmodat häradshövdingen, f. d. revisionssekreteraren Jacob Linders, direktören vid tvångsarbetsanstalten å Svartsjö Gerhard Reutererona och medicine doktor Carl Sebardt att avgiva förslag till

*Förslag av
inom justitie-
departementet
tillkallade
sakkunniga.*

anordnande av en statens vårdanstalt för alkoholister och beräkna kostnaderna därför, hade nämligen dessa med skrivelse den 18 mars 1913 avlämnat dylikt, av kostnadsberäkningar åtföljt förslag.

De sakkunniga hava i sin skrivelse anfört följande:

»Lösningen av frågan om inrättande av en statens anstalt för vård av alkoholister är förenad med ej ringa svårigheter, då man ej har någon direkt förebild att följa. Lärdomar kunna väl hämtas från sjukvårds- och tvångsarbetsanstalterna samt framför allt från de enskilda alkoholisthemmen, och även de engelska alkoholistanstalterna erbjuda intressanta jämförelsepunkter, men det särskilda ändamål, som en statens anstalt enligt den hos oss ifrågasatta lagstiftningen skall tjäna, kräver en anstalt av särskild typ.

Vid planläggning av anstalten hava vi utgått ifrån, att densamma skall kunna mottaga 100 patienter.

Vidare har antagits, att det arbete, varmed patienterna skola sysselsättas, i övervägande grad utgöres av arbete i det fria, jordbruks- och trädgårdsarbeten, men dessutom av hantverk i olika yrken.

Till plats för anstalten har tänkts någon statens egendom av lämplig omfattning, helst ej för långt från Stockholm, i vars närhet de flesta av de nu befintliga alkoholisthemmen ligga, men på samma gång med ett isolerat läge, som försvårar insmuggling av rusdrycker. Vid val av egendom bör en sådan föredras, där befintliga byggnader kunna i största utsträckning tillgodogöras för anstaltens behov. Som lämplig areal för egendomen torde kunna uppställas omkring 150 hektar öppen jord jämte nödig skog.

Någon ingående undersökning för utrönande av vilken egendom, som bäst fyller de angivna förutsättningarna, har ej gjorts, utan hava vi i sådant avseende allenast samrått med domänintendenterna i Stockholms och Södermanlands län. Bland de egendomar, som därvid förts på tal, har framför allt synts böra ifrågakomma Venngarns kungsgård, belägen i St Olovs socken av Stockholms län, å vilken egendom finnes en större huvudbyggnad, där åtskilliga för anstalten nödvändiga lokaler kunna anordnas. Egendomen är för närvarande bortarrenderad, men arrendet utgår den 14 mars 1915. På Kungl. Maj:ts prövning beror för närvarande ett förslag till styckning av egendomen i vissa avseenden, och utsikt lär ej saknas, att i samband därmed ett för anstalten lämpligt område kan frånstyckas den eljest för anstalten i dess nu planerade omfång för stora egendomen.

Elhuru Venngarns kungsgård synes erbjuda goda naturliga förutsättningar som plats för anstalten, hava vi likväl ansett oss böra taga i beräkning, att annan egendom kan varda utsedd för ändamålet och därför låtit uppgöra plan för en anstalt, förlagd på obestämd plats utan några byggnader, som kunna tagas i anspråk för *själva* anstalten.

Vid uppgörande av förslag har i båda fallen tagits i beräkning, att de för jordbruket behövligen ekonomihus och bostäder för jordbrukspersonalen finnas att tillgå å den egendom, som väljes. Om dessa byggnader ej från början skulle vara i fullständigt skick, kunna de iståndsättas och kompletteras efter hand genom anstaltens försorg.

För att kunna bedöma, vilka utrymmen, som krävas i de egentliga anstaltsbyggnaderna, torde det vara av nöden att först klargöra för sig anstaltens orga-

nisation. En anstalt av så stor omfattning — för 100 patienter — kräver en föreståndare, som leder det hela. Vidare fordras en bokhållare, som ombesörjer kassaförvaltning, räkenskapsföring m. m. Läkaren förutsättes ej vara bosatt å platsen, därest han ej tillika är föreståndare. Själavården ombesörjes av församlingens präst. Jordbruksarbetet ledes av en särskilt anställd person. För varje avdelning om 25 patienter bör finnas en husfader, helst gift, vilken bor i samma paviljong som dessa patienter och intager sina måltider tillsammans med dem. De olika husfäderna böra vara kunniga i olika arbeten, så att de kunna handleda och deltaga i dessa. Vi hava ansett oss böra föreslå denna vid enskilda alkoholistanstalter förekommande anordning, enär densamma giver bättre möjlighet med hänsyn till individuell påverkan. Till sin hjälp bör husfadern hava manliga medhjälpare (diakoner). Maten lagas i ett gemensamt kök. För köket anställas en köksförestånderska, som till sitt biträde har nödig personal.

Vid frågan om anordnande av byggnaderna möter i första rummet spörsmålet om patienternas sovrum. Att man ej bör inlåta sig på att anordna större sovsalar synes oss klart, men det kan ifrågasättas att anordna antingen sovrum för 3 å 4 patienter eller enkelrum. Erfarenheterna från de redan befintliga alkoholisthemmen synas så bestämt peka på fördelen av enkelrum, att man vid planerande av en ny anstalt bör använda sig härav, ehuru kostnaden naturligen bliver något större än med gemensamma sovrum. Genom denna anordning bliva patienterna under sina fritider mera oberoende av varandra och faran av dåligt inflytande minskas, synpunkter som spela en viktig roll med hänsyn till patienternas olika beskaffenhet. Dessutom får patienten genom erhållande av eget rum en hemkänsla, som är av stort kurativt värde, och likaledes vänjer han sig genom ständandet och iordninghållandet av det egna rummet vid snygghet och ordning. Vårdarpersonalen kan då också minskas. I vissa fall kan dock ett sammanförande av t. ex. 3 patienter anses lämpligt och någon anordning därför böra göras.

Såsom redan anförts, bör utarbetet vara det väsentliga, men anordningar krävas dock för patienternas sysselsättande inomhus, särskilt under vintern. Av synnerlig betydelse är också, att patienterna, vilka till ej ringa del äro hantverkare, under interneringstiden så vitt möjligt få arbete i sina förutvarande eller snarlika yrken, så att de efter utskrivningen äro fullt skickade att försörja sig. På grund härav krävas åtskilliga arbetssalar.

Lämpligast för den individuella omvårdnaden torde, såsom nyss antytts, vara att använda paviljongsystem med plats för 25 patienter i varje paviljong. För att nedbringa kostnaden kan dock tänkas, att paviljonger med plats för 50 patienter uppföras, med c:a 25 i varje våning.

Ifrågasättas kan att uppföra någon av paviljongerna efter annan typ och med mera utvecklade säkerhetsanordningar för patienter, som behöva underkastas en strängare uppsikt. Någon sådan anordning har dock ej tagits hänsyn till vid förslagets uppgörande, och den torde ej utöva något större inflytande på kostnadsfrågan. Fängelseartade anordningar och en strängare övervakning undvikes för övrigt lättast genom att skapa en särskild mindre alkoholistanstalt, till vilken överflyttning kan äga rum från den egentliga vårdanstalten.

De krav på utrymmen i byggnadsväg, som böra framställas, äro alltså:

1:o. En administrationsbyggnad, innehållande bland annat kontorsrum, rum för läkare och en samlingsal.

2:o. 4 paviljonger för 25 patienter eller 2 för 50 patienter med sovrum för dessa samt bostad åt husfader och två medhjälpare, matsal, dagrum och tvätttrum.

3:o. En köksbyggnad, innehållande kök, bagarstuga, förråd samt bostad för kökspersonalen.

Samtliga dessa byggnader böra vara stenhus. På lämpliga ställen i någon av dessa anordnas tvättstuga, arbets-salar, isoleringsrum, sjukrum och en tidsenlig badavdelning. De angivna paviljongerna kunna göras i någon mån olika beträffande inredningen för att fylla dessa syften.

Härutöver fordras bostad för föreståndaren och bokhållaren. Möjligen kunna dessa eller någon av dem förläggas i administrationsbyggnaden. Eljest kan man tänka sig särskilda byggnader av trä.»

Med ovan angivna utgångspunkter hade de sakkunniga låtit upp-
rätta ritningar och beräkna kostnaderna för olika alternativ till stats-
anstalt för alkoholister. Arbetet med ritningarnas uppgörande hade
utförts av arkitekten David Lundegårdh.

Alternativ I

Alternativ I innefattade förslag till en statens *vårdanstalt för alko-*
holister, avsedd för 100 patienter och förlagd å obestämd plats, men på
någon statens egendom med en åkerareal av omkring 150 hektar och med
redan befintliga åbyggnader för jordbrukets behov.

Kostnaderna för en statsanstalt enligt detta alternativ beräknades
sålunda:

1 administrationsbyggnad, 1 köksbyggnad och 4 patientpaviljonger, vardera för 25 patienter	430,000: —	
värmeledning	60,000: —	
vatten- och avloppsledningar	40,000: —	
elektriskt ljus	44,000: —	
planering	5,000: —	
arkitekt- och kontrollantarvoden	19,000: —	598,000: —
bostadsvilla åt föreståndaren (5 rum och kök)		18,000: —
		<hr/>
	Summa kronor	616,000: —

utgörande för sjukplats kronor 6,160: —.

Såsom anstalten planerats ifråga om administrations- och köksbygg-
nad skulle den vid behov kunna utvidgas för ända till 200 patienter.

Utvidgad med 2 paviljonger, alltså med plats för 150 patienter,
skulle anstalten kosta 794,000 kronor eller för sjukplats 5,293 kronor.

Utvidgad med 4 paviljonger, varigenom anstalten skulle rymma 200
patienter, skulle den draga en beräknad kostnad av 979,000 kronor eller
för sjukplats 4,895 kronor.

Alternativ II avsåg en statens vårdanstalt för alkoholister för 100 patienter, förlagd till Venngarns kungsgård med därvarande huvudbyggnad utnyttjad för administrationslokaler och till bostad åt föreståndare och bokhållare. Omkring 150 hektar av kungsgårdens åkerjord skulle enligt detta förslag tagas i anspråk för anstalten, likaså befintliga åbyggnader för jordbrukets behov. *Alternativ II.*

För att visa olika anordningar och söka nedbringa kostnaden föreslago de sakkunniga här 2 paviljonger med plats vardera för 50 patienter. Kostnaderna för utförandet av detta förslag skulle bli följande:

Två paviljonger och en köksbyggnad	kr. 340,000: —
Restaurering av huvudbyggnaden	» 20,000: —
Kulvert (för värmeledningen)	» 2,400: —
Värmeledning	» 55,000: —
Vatten- och avloppsledning	» 42,000: —
Elektriskt ljus	» 42,000: —
Planering	» 5,000: —
Arkitekt- och kontrollantarvode	» 17,000: —
	<hr/>
	Summa kr. 523,400: —

eller per sjukplats kr. 5,234: —.

Även vid detta alternativ skulle möjlighet föreligga till en utvidgning till 150 eller 200 platser genom byggande av ytterligare en eller två paviljonger. Totalkostnaden bleve enligt de sakkunnigas beräkningar för en anstalt med 150 platser 696,500 kr. och för en anstalt med 200 platser 874,000 kr. eller för sjukplats resp. 4,665 kr. och 4,370 kr.

Med tillämpandet av detta förslag skulle värdefullare föremål och målningar i huvudbyggnaden kunna bevaras. Reparationsarbetena skulle ej inkräkta på byggnadens karaktär. Det i byggnaden befintliga kappellet, som är av historiskt intresse, skulle repareras och användas såsom kyrka för anstalten.

Med hänsyn till spörsmålet, huruvida det ej skulle vara lämpligare att anordna flera mindre anstalter, varigenom synpunkterna om en individuell omvårdnad skulle bättre komma till sin rätt än med de uppdelningar, som gjorts i ovan lämnade alternativ, hade de sakkunniga jämval upprättat ett såsom alternativ III betecknat förslag, avsett att åskådliggöra en dylik anordning. *Alternativ III.*

Detta alternativ avsåg inrättande vid Venngarns kungsgård av en anstalt för 50 patienter. Enligt detta förslag skulle huvudbyggnaden utnyttjas till administrationslokaler, bostad åt föreståndare m. m., varjämte en nybyggnad skulle uppföras med sovrum för 50 patienter, bostad åt husfader och medhjälpare m. m. Kostnadsförslaget för detta alternativ innefattade särskilda poster för nybyggnad, restaurering av gamla byggnaden, värmeledning samt vatten- och avloppsledningar i båda byggnaderna, planering samt arkitekt- och kontrollantarvoden och slutade å ett belopp av 159,000 kronor eller per sjukplats 3,180 kr.

Vid upprättandet av detta alternativ hade de sakkunniga avstått från elektrisk belysning och ångkök samt begagnat sig av befintliga utrymmen i gamla byggnaden för tvättstuga, arbetslokaler m. m.

Vid detta alternativ kunde någon större framtida utvidgning ej lämpligen genomföras, utan behovet av flera anstaltsplatser skulle företrädesvis tillgodoses genom en likartad anordning vid någon annan statens egendom.

Här må jämväl nämnas, att häradshövdingen Linders i en till förenämnda skrivelse fogad P. M. meddelat, att vid utredningen om anordnande av en statens alkoholistanstalt jämväl diskuterats möjligheten att inrätta en alkoholistanstalt å Venngarn utan att uppföra någon nybyggnad. Enligt vad upprättad plan utvisade, skulle det låta sig göra att i den befintliga huvudbyggnaden inrätta nödiga lokaler för en anstalt med plats för 21 patienter. Kostnaden för en sådan anstalt med värme- och avloppsledningar har approximativt beräknats till 65,000 kronor eller 3,095 kronor för sjukplats.

Detta alternativ hade emellertid icke upptagits i de sakkunnigas ovan återgivna skrivelse, enär detsamma ej medgäve tillfredsställande anordningar för anstalten samt i förhållande till vad därmed vunnes syntes vara alltför dyrt, varjämte omändrings- och reparationsarbetena komme att väsentligen förändra nuvarande karaktär å byggnaden.

Alternativ IV. Ännu ett förslag till alkoholistanstalt finnes upprättat av här omnämnda sakkunniga. Sedan ovan återgivna förslag överlämnats, uppdrog nämligen dåvarande chefen för justitiedepartementet åt de sakkunniga att inkomma med förslag till en anstalt för 100 patienter, förlagd till Venngarn, och upprättat i anslutning till det förut omnämnda alternativ III, därvid borde tillses, i vad mån kostnaden kunde ytterligare nedbringas, särskilt genom att frångå den i förslagen förut tillämpade principen med enrum för patienterna.

I anledning härav överlämnade de sakkunniga med skrivelse den 7 april 1913 ett såsom alternativ IV betecknat förslag. De sakkunniga anförde i detta sammanhang följande:

»Alternativ III i vår tidigare skrivelse avsåg en anstalt för 50 patienter och vi hade tänkt oss denna såsom ett avslutat helt för sig. En utbyggnad för 100 patienter kräver därför i flera avseenden ändrade anordningar både beträffande Vennngarns huvudbyggnad och den förut planerade nybyggnaden. Att öka patientantalet i den sistnämnda torde ej vara lämpligt, utan bör en patientbyggnad n:r 2 uppföras med plats för 50 patienter. På grund av det ökade patientantalet måste emellertid gemensamma lokaler för kök m. m. göras större och kunna ej heller lämpligen bibehållas på sina platser enligt alternativ III. Man närmar sig därigenom till alternativ II, vilket torde kunna följas så väl vid förläggningen av nybyggnaderna, som därutinnan att en särskild köksbyggnad förlägges emellan dessa. Det ökade kravet på utrymme för tvättanordningar, bageri m. m. gör det önskligt, att för dessa ändamål erhålla plats i nybyggnaderna i stället för i huvudbyggnaden. De genom denna flyttning lediga lokalerna kunna användas för att tillgodose behov av arbetsalrar och förråd. I en ny köksbyggnad förläggas också lämpligast bostäder för kökspersonalen, vars rum i huvudbyggnaden krävas för bostad åt bokhållaren.

Beträffande anordnandet av patienternas sovrum hava vi sökt beräkna skillnaden i kostnad mellan en anstalt med huvudsakligen ensamrum samt en sådan med rum avsedda för flera patienter. Allteftersom man gör rummen större, minskas givetvis byggnadskostnaden, men dock ej i någon högre grad. Tänker man sig å ena sidan huvudsakligen enkelrum och å den andra rum för i medeltal 3 å 4 patienter, torde skillnaden i kostnaden för den ena eller andra av dessa anordningar, vid en anstalt om 100 platser, ej gärna överstiga 8,000 kronor.

Härvid är emellertid att märka, att en anstalt, som ej i huvudsak är byggd för enrumssystem, torde kräva en ökad kostnad för vårdpersonal. Så vitt vi våga döma, skulle för ifrågavarande anstalt då krävas ytterligare 4 vårdare. Utom det att dessa skola avlönas enligt den uppgjorda lönestaten (600 kronor vardera jämte fri kost) behövas för deras del 4 bostadsrum, varigenom en del av det utrymme, som vunnits genom sammanslagning av enkelrum, går förlorad.

Kostnaden för en anstalt synes således ej påverkas av rumsanordningen i sådan grad, att man, då det gäller en anstalt av denna storlek, behöver vid uppgörande av ett approximativt förslag taga hänsyn därtill.»

Kostnaderna för en anstalt för 100 patienter förlagd till Vennngarns kungsgård och med här ovan angivna anordningar beräknades av de sakkunniga till 287,000 kronor.

Det anmärktes, att luftutrymmet i sovrummen för varje patient här beräknats till omkring 22 kubikmeter, under det att i föregående alternativet räknats med omkring 27 kubikmeter.

Alkoholist-
anstalt av
strängare typ.

I sin skrivelse den 18 mars 1913 yttrade sig de sakkunniga även beträffande frågan om anordnande av en alkoholistanstalt av strängare typ. Här om anfördes följande:

»Skall statens vårdanstalt upptaga de olika typer av alkoholister, som direkt eller genom andra anstalter tillföras densamma, samt vara skyldig att behålla dem under föreskriven tid, framställer sig den frågan, huruvida de lokala och disciplinära möjligheter, som givits anstalten, äro tillräckliga för att upprätthålla disciplinen. Å andra sidan uppställer sig spörsmålet, om det låter sig göra att införa tillräckliga anordningar för nämnda ändamål utan att rubba anstaltens egenskap av vårdanstalt. Bästa utvägen att lösa denna konflikt synes oss vara att staten, vilket alternativ man nu må välja för vårdanstalten, upprättar en särskild alkoholistanstalt av mindre omfattning (t. ex. för 25 personer) för de alkoholister, som av någon anledning ej lämpa sig att kvarstanna å vårdanstalten. Den senare kan då bibehålla en mer öppen karaktär, mindre vårdpersonal kräves, och man har där mindre behov av disciplinära maktmedel, enär det förnämsta disciplinmedlet blir en överflyttning till den strängare anstalten.

Behovet av disciplinära medel för denna strängare anstalt hänvisar till utvägen att anordna denna i anslutning till någon fängvårdsanstalt, närmast till tvångsarbetsanstalten vid Svartsjö, vars tvångsarbetare i så övervägande grad äro alkoholister. Enligt de upplysningar, vi erhållit från fängvårdsstyrelsen, skulle några hinder ej möta för genomförande av en dylik anordning. Alkoholistanstaltens förläggande till Svartsjö skulle emellertid ej nödvändiggöra, att alkoholistanstalten skulle bli någon del av själva tvångsarbetsanstalten. Alkoholistanstalten skulle få sina särskilda byggnader och kunde förläggas på ej alltför ringa avstånd från tvångsarbetsanstalten. Patienterna skulle arbeta utan sammanblandning med tvångsarbetarne; man kunde se till, att de erhöles för dem lämpade arbetsledare och även bibehålla husfadern. Däremot skulle anstalten i förvaltningshänseende sortera under direktören vid tvångsarbetsanstalten och således medelbart under fängvården. Tvångsarbetsanstaltens läkare, präst och lärare skulle kunna anlitas för alkoholistanstalten.

Med nu nämnda anordningar torde tillräckligt vara sörjt för, att patienterna på alkoholistanstalten ej bli betraktade såsom intagna å tvångsarbetsanstalten, och det bör dessutom betänkas, att alkoholisten först genom att hava visat sig omöjlig å vårdanstalten riskerar en överflyttning till alkoholistanstalt av den strängare typen. Anstalten skulle, ehuru den komme att lyda under fängvården, stå under uppsikt jämväl av uppsiktsmyndigheten för alkoholistanstalterna, som också torde böra bli den, som förordnar om överflyttningen.»

Med avseende å de för anstalten erforderliga anordningarna hade de sakkunniga tänkt sig, att de vid den under Svartsjö lydande kungsladugården befintliga byggnaderna skulle kunna användas för alkoholistanstalten och nödiga nybyggnader där verkställas av tvångsarbetsanstalten. Kostnaderna för en sådan nybyggnad och för erforderliga reparationer skulle enligt verkställda approximativa beräkningar komma att uppgå till 65,000 kr.

Vidkommande de övriga kostnader, som äro förenade med upp-
rättande av en statens vårdanstalt för alkoholister, sade de sakkunniga
sig ej hava verkställt några specifika beräkningar. De sakkunniga hava
dock angivit de ungefärliga kostnaderna för inre och yttre inventarier
för en anstalt enligt något av alternativen I och II nämligen:

Inventarier.

inre inventarier	kr. 25,000:—
yttre inventarier för ett jordbruk om 150 hektar öppen jord:	
kreatur	» 25,000:—
redskap och maskiner	» 15,000:—
	<hr/>
	Summa kr. 65,000:—

Slutligen hade de sakkunniga gjort en beräkning av driftkostna-
derna för en anstalt enligt något av alternativen I och II. Denna be-
räkning tedde sig sålunda:

Driftkostna-
der för en
anstalt enligt
alt. I och II.

Avlöningar	kr. 22,300:—
Kost för 100 patienter och för personal, förslagsvis 20, å 75 öre per dag utgör per år	» 32,850:—
Beklädnad (skall i regel bekostas av kommun eller en- skild, men stannar i vissa fall på staten)	» 1,000:—
Underhåll av sängkläder	» 500:—
» » inventarier	» 250:—
» » byggnader	» 5,000:—
Uppvärmning och belysning	» 13,000:—
Renhållning	» 1,000:—
Medicin	» 1,000:—
Allmänna omkostnader	» 3,100:—
	<hr/>
	Summa årlig utgift kr. 80,000:—

Avgår:

Vårdavgifter av kommuner och enskilda med be- räkning av 90 betalande och 250 kr. om året	22,500:—	
Beräknad inkomst av jordbruk och verkstäder	7,500:—	30,000:—
	<hr/>	
	Årlig statsutgift	kr. 50,000:—

*Förslag av
inom civile-
departementet
tillkallade
sakkunniga.*

Samtidigt med att Kungl. Maj:t vid föredragning den 30 juni 1913 av riksdagens skrivelse i ämnet förordnade om utfärdande av den utav riksdagen antagna lagen om behandling av alkoholister, meddelades tillika föreskrift, att frågan om anordnande av sådan statsanstalt för alkoholister, som avsåges i 2 § av omförmälda lag, skulle för vidare behandling överlämnas till civildepartementet.

Sedan behov av ytterligare utredning av förevarande fråga och vissa i samband därmed stående angelägenheter yppat sig, bemyndigade Kungl. Maj:t, i enlighet med därom gjord framställning, den 12 september 1913 chefen för civildepartementet att inom nämnda departement tillkalla fyra sakkunniga för att skyndsamt verkställa utredning dels angående behovet och beskaffenheten av sådana statsanstalter för vård av alkoholister, som avsåges i 2 § av lagen om behandling av alkoholister, dels rörande statsbidrag till alkoholistanstalter, som av Kungl. Maj:t erkändes såsom allmänna, dels ock rörande anslag till övriga enskilda alkoholistanstalter ävensom framlägga de förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Enligt vad departementschefen vid föredragning av detta ärende anförde, borde de sakkunniga vid fullgörande av sitt uppdrag även granska de redan upprättade förslagen. Särskilt skulle uppmärksamhet ägnas däråt, att anordningarna vid den ifrågasatta anstalten bleve så enkla och praktiska som möjligt.

Sedan på grund av sålunda meddelat bemyndigande förste stads-läkaren, medicine doktorn R. A. von Post, ledamoten av riksdagens första kammare, redaktören C. G. Ekman, byråchefen i socialstyrelsen, filosofie doktorn E. G. Huss och ledamoten av riksdagens andra kam-mare, godsägaren J. M. Juhlin tillkallats för utförande av ifrågavarande utredningar, hava dessa sakkunniga, till åtskillnad från förut omförmälda sakkunniga här nedan benämnda kommitterade, med skrivelse den 14 januari 1914 överlämnat den del av utredningen, som avser beredandet genom statens direkta försorg av vård åt alkoholister.

Kommitterade hava emellertid samtidigt antytt huvuddragen av statens åtgöranden i övrigt för alkokolistvårdens främjande, på det att statens kostnader för nämnda ändamål måtte redan nu kunna i ett sam-manhang ungefärligen beräknas.

Vid sitt arbete hava kommitterade hämtat ledning av de utred-ningar, som lämnats i fattigvårds- och nykterhetskommittéernas ut-låtanden rörande interneringslagen samt propositionen i ämnet vid 1913 års riksdag, ävensom av här ovan återgivna förslag till en statens vårdanstalt för manliga alkoholister. För inhämtande av vissa upp-lysningar hava kommitterade därjämte rådfört sig med de till möte

i Stockholm samlade representanterna för ett flertal alkoholistanstalter i riket ävensom med andra på fattig- och alkoholistvårdens områden erfarna personer.

Kommitterade hava till en början uttalat sig om behovet av allmänna anstalter för vård av alkoholister, och kommitterade förklara, att de funnit sig övertygade, att icke ens mycket omfattande undersökningar skulle kunna giva någorlunda pålitliga hållpunkter för ett bedömande av, i vilken omfattning interneringsförfarandet kan tänkas bliva anlitat.

Interneringsförfarandets blivande användning.

Kommitterade erinra därvid om de förändrade förhållanden, som med interneringslagens ikraftträdande uppkomma och som ytterligare omöjliggöra ett dylikt bedömande. Särskilt omnämnes det hot, som ligger i lagens interneringsbestämmelser och som torde komma att inverka å alkoholisternas antal. Vidare erinras om det allvarliga arbetstvång, som måste bliva rådande vid allmänna anstalter och som enligt vunnen erfarenhet för åtskilliga kategorier av alkoholister innebure ett avskräckande perspektiv. Kommitterade påpeka, att statsmakterna med lagen väsentligen också avsett ett varnande och uppfostrande medel, vars sista resurs, interneringen, endast i undantagsfall borde behöva anlitas. Denna lagens innebörd hade särskilt betonats genom inrättande av kommunala uykterhetsnämnder med uppgift att tjäna som lokalt organ vid lagens tillämpning och med uttrycklig skyldighet att genom förebyggande åtgärder söka så påverka alkoholisten, att interneringshotet ej behövde omsättas i verklighet. Såsom ytterligare inverkan på frekvensen vid de allmänna alkoholistvårdanstalterna omnämnas de alltmer förekommande restriktionerna vid brännvinsförsäljning. Det erinras också om, att även andra sätt för alkoholisters omhändertagande och vård än de här ifrågavarande framgent stå till buds. Akuta sjukdomsfall av detta slag lära sålunda framgent företrädesvis komma att behandlas å sjukhus och fattigvårdsinrättningar m. m., och för den talrika gruppen av lösdrivande alkoholister torde tvångsarbetsanstalterna även i fortsättningen komma att i regeln anlitas.

Ytterligare framhålles, att internering icke får betraktas såsom ett universalmiddel, som efter behag kan tillgripas, när det gäller att bliva kvitt besvärliga individer, tillhörande de i lagen angivna kategorierna. Varje fråga om internering måste bedömas individuellt, och den föreskrivna läkarundersökningen eller andra inhämtade upplysningar kunna helt visst i många fall giva vid handen, att internering icke är den lämpligaste åtgärden.

Slutligen betonas, att en tungt vägande praktisk omständighet, nämligen kostnadsfrågan, säkerligen mycket ofta kommer att avhålla vederbörande från att påkalla internering även i fall, då sådan eljest ur alla synpunkter vore behöfelig och önskvärd. Enligt lagen skall nämligen den, som ansöker om alkoholists internerande, närmast ansvara för vårdkostnaderna. Dessa bliva under alla förhållanden tämligen avsevärda och komma otvivelaktigt att utöva en återhållande inverkan på åtminstone nykterhetsnämudernas (kommunernas) interneringsiver.

På grund av vad sålunda anförts, uttala kommitterade som sin mening, att endast så mycket kan förutses, att vid lagens ikraftträdande dess starkaste medel, interneringen, näppeligen behöver tagas i anspråk i den utsträckning, vartill de nuvarande förhållandena kunde synas giva anledning.

Med hänsyn till de framtida förhållandena uttala kommitterade på anförda grunder den uppfattningen, att man med skäl torde kunna förvänta en snar minskning i behovet av offentlig alkoholistvård.

Provisoriska
åtgärder.

Med den uppfattning rörande förhållandenas utveckling, som kommitterade sålunda gjort gällande, vore det utan vidare klart, att kommitterade ansåge stor varsamhet böra iakttagas vid det nu förestående ordnandet av alkoholistvården. Härtill manar enligt kommitterades mening ock den omständigheten, att varken i vårt land eller annorstädes ännu tillräcklig erfarenhet vunnits om sådan vård, för att fullt betryggande ledning vid dess anordnande skall stå till förfogande. Då därjämte i allt fall avsevärda kostnader komma att drabba det allmänna, anse kommitterade nödvändigt att icke påkalla mera vittomfattande åtgärder, än som synas oundgängliga, för att interneringslagen må kunna vid sitt ikraftträdande komma till verklig tillämpning. Först därefter kan med större säkerhet bedömas, i vad mån och på vad sätt ytterligare medverkan från det allmännas sida är behöfelig.

Ehuru statsmakterna gjort interneringslagens tillämpning beroende av tillgången å anstaltsvård för alkoholister, hava de ej åtagit sig hela ansvaret för tillhandahållandet av sådan vård. Såsom i det föregående visats, förutsätter nämligen lagen, att för ändamålet skola anlitas anstalter av olika ursprung. Klart är emellertid, säga kommitterade, att ett visst minimum av anstaltsvård måste av staten själv garanteras, för att lagen överhuvud skall kunna tagas i bruk.

Internering &
statsanstalt.

Under interneringsfrågans föregående behandling har enighet rått därom, att särskilda skäl tala för statens övertagande av vården utav

sådana alkoholister, som äro farliga för annans personliga säkerhet eller eget liv. Enligt kommitterades uppfattning kan en statens skyldighet i sådant avseende härledas redan ur dess allmänna uppgift att sörja för allmän ordning och säkerhet. Härmed är uppenbarligen ej förenligt att underlåta tillämpa lagen på farliga alkoholister, som under spritens inflytande sakna all självkontroll. Visserligen, yttra kommitterade, anvisar lagen möjlighet för sådana individers omhändertagande och vård även annorledes än vid allmän alkoholistanstalt, men dels får sådan anordning endast kortare varaktighet, dels lära stora svårigheter möta för vederbörande myndigheter att bereda utväg härtill på ett ur olika synpunkter lämpligt och betryggande sätt. I överensstämmelse med de förutsättningar, som lågo till grund för lagens tillkomst, anse därför ock kommitterade, att för de farliga alkoholisterna plats i regeln måste beredas å någon statens egen anstalt.

Kommitterade betona dock, att ingalunda alla alkoholister, som i rusigt tillstånd äro farliga för egen eller andras säkerhet, behöva vård under de mera betryggande former, som en statsanstalt förutsättes erbjuda. Om många av dem gäller otvivelaktigt, att enbart den med en internering följande avhållsamheten från spritdrycker är tillräcklig för att göra dem lämpliga för vård å annan allmän anstalt.

Beträffande alkoholister av brottslings- och lösdrivartypen framhålla kommitterade, att mot dem framgent torde komma att i regeln användas sådana kraftigare medel, som annan gällande och blivande lagstiftning medgiver. Då emellertid sådant tillvägagångssätt icke är lämpligt för alla dylika fall, måste det nog förutses, att vederbörande polismyndigheter och nykterhetsnämnder skola åtminstone undantagsvis anlita interneringsförfarandet för att för viss tid oskadliggöra och om möjligt uppätta individer av förevarande slag. För nykterhetsnämndernas vidkommande erinra kommitterade, att, när interneringslagen tillämpas, respektive kommuner ådragas ett ekonomiskt ansvar, som i sin mån verkar återhållande.

Ännu en grupp av patienter bör slutligen efter kommitterades uppfattning beräknas hemfalla under statsanstalts vård. Bland mängden av vanliga alkoholister, som kommitterade i likhet med statsmakterna förutsatt skola vårdas å erkända anstalter av olika slag, finnes givetvis en och annan individ, som icke vill foga sig i anstalternas förhållanden och underkasta sig erforderliga ordningsföreskrifter. Kommitterade anse, att på de erkända anstalternas resurser att effektivt behandla sådana svårskötta patienter icke alltför stora fordringar få ställas. Även principiella skäl tala emot, att de skola behålla patienter, för vilkas del

strängare tvångsmedel behöva anlitas. Det är därför enligt kommitterades förmenande ur alla synpunkter lämpligast, att sådana individer, som å de erkända anstalterna visa sig alltför svårhanterliga, överflyttas till statsanstalt.

Internering
å erkända
anstalter.

Till de nu angivna grupperna av alkoholister anse kommitterade statens egen anstaltsvård böra begränsas. Till övriga allmänna anstalter — de av Kungl. Maj:t erkända — blir det således nödvändigt hänvisa övriga kategorier av internerade, d. v. s. sådana som utsätta hustru och barn för nöd eller uppenbar vanvård eller som ligga fattigvården eller sin familj till last, förutsatt nämligen att de icke såsom farliga eller särskilt svårbehandlade böra undantagsvis omhändertagas å eller överflyttas till statsanstalt.

Enligt kommitterades mening föreligga starka skäl för det antagandet, att de större städerna samt åtminstone vissa län skola finna med egen fördel förenligt samt ur andra synpunkter angeläget att upprätta vårdanstalter för internering av alkoholister. En viktig förutsättning härför är dock, att dessa anstalter befrias från de ur vårdsynpunkt svåraste individerna, för vilka enligt kommitterades förslag plats bör beredas å statsanstalt. Om därjämte staten tillerkänner visst understöd åt övriga anstalter, bör det kommunala initiativet erhålla tillbörlig uppmuntran. Kommitterade hålla före, att under nu angivna förutsättningar från detta håll väsentlig medverkan för vårdbehovets tillgodoseende säkerligen skall kunna erhållas.

Däremot finna kommitterade det mera svårberäkneligt, i vilken utsträckning anstalter, upprättade av föreningar, stiftelser eller andra, kunna stå till buds för internering i lagens mening.

Då enligt kommitterades mening de erkända anstalterna böra av staten erhålla starkare ekonomisk uppmuntran än de enskilda anstalterna, ligger däruti ett kraftigt verkande medel till upprättandet av anstalter, avsedda för internering. Lagens tillkomst synes därjämte kommitterade innebära full garanti för att sådana anstalter, därest de skötas ordentligt, skola kunna påräkna full beläggning. Om slutligen icke alltför stränga krav ur hygienisk och vårdsynpunkt behöva ställas på de erkända anstalterna, utan redan redan befintliga boningshus, t. ex. förutvarande större herrgårdsbyggnader, kunna apteras för ändamålet, torde man efter kommitterades uppfattning kunna räkna med att det enskilda initiativet på detta område skall verksamt bidra att fylla det behov, som stats- och kommunanstalterna ej ensamma förmå tillfredsställa.

För att fullständiga bilden av den alkoholistvård, vid vars organiserande staten bör medverka, erinra kommitterade, att de enskilda anstalternas uppgift ingalunda kommer att minskas genom internerings-systemets genomförande. Tvärtom, anföra kommitterade, kan med visshet förutses, att just förefintligheten av tvångsmedel skall såväl hos alkoholisterna själva som deras anhöriga väcka starkare intresse för att i tid samt under mindre förödmjukande och mera tilltalande vårdformer, som erbjudas hos enskilda anstalter, söka bot mot alkoholmissbruket och dess verkningar. Nykterhetsnämnderna hava ock enligt lagen uttrycklig skyldighet att befrämja alkoholisters omhändertagande på detta sätt. Det ligger dock i sakens natur, att företrädesvis alkoholister av högre samhällsställning och med bättre ekonomiska resurser skola anlita de enskilda anstalterna för att utan lagens direkta tvång övervinna spritbegäret.

Enskild
alkoholist-
vård.

Kommitterade hava härefter yttrat sig angående behovet av anstaltsvård för kvinnor och därvid som sin uppfattning uttalat, att det otvivelaktigt redan vid interneringslagens ikraftträdande torde erfordras en för internering av kvinnor avsedd anstalt. Då emellertid en sådan anstalt icke behöver erhålla stor omfattning eller utrustas så kostsamt som en statsanstalt för män, anse kommitterade frågan om direkta statsåtgärder för kvinnors internering utan olägenhet kunna uppskjutas, intill dess säkrare kännedom vinnes, huruvida icke genom intresserad förenings-, stiftelses eller enskild persons mellankomst det från början oundgängliga behovet av vårdplatser för internering av kvinnor kan nödortfigt fyllas.

Anstaltsvård
för kvinnor.

I enlighet med de åsikter, kommitterade utvecklat, anse kommitterade sig kunna beräkna, att följande antal anstalter och vårdplatser utan statens direkta åtgärder blir tillgängligt under år 1916, nämligen:

Hela antalet
vårdplatser.

för enskild alkoholistvård (enskilda anstalter) av:

män: 9 à 12 av föreningar eller stiftelser upprättade anstalter med
175 à 250 vårdplatser;

kvinnor: åtminstone 1 anstalt med 14 vårdplatser;

för internering (erkända anstalter) av:

män: 5 à 8 av föreningar eller stiftelser upprättade, för frivillig
internering företrädesvis avsedda anstalter med 100 à 150
vårdplatser;

3 à 5 av kommuner eller län upprättade anstalter med 100 à 150 vårdplatser;

kvinnor: åtminstone 1 anstalt med 15 à 20 vårdplatser.

Om härutöver staten själv tillhandahåller 100 à 150 platser för de mest svårbehandlade internerade, skulle alltså för alkoholistvården omedelbart bliva tillgängliga tillhopa i runda tal 500 à 700 vårdplatser, varav c:a $\frac{2}{3}$ avsedda för internerade, de övriga för frivilliga patienter.

Enligt kommitterades mening böra de sålunda beräknade vårdanordningarna bliva tillräckliga, för att interneringslagens tillämpande skall kunna med tillbörlig effektivitet påbörjas. Med stöd av vunnen erfarenhet kan sedermera övervägas, huruvida och på vad sätt anstaltssystemet kan behöva utvidgas eller tilläventyrs omläggas.

En statens
vårdanstalt.

Sedan kommitterade kommit till den övertygelsen, att staten till en början bör åtnöja sig med att själv tillhandahålla interneringsanordningar för 100 à 150 patienter, hava kommitterade till behandling upptagit spörsmålet, huruvida dessa vårdplatser lämpligast borde beredas å en eller å flera anstalter.

Kommitterade framhålla därvid vikten av att den allmänna menings tillit förvärras och att de farhågor av olika slag undanröjas, som lätt kunna förknippas med ett sådant starkt ingrepp i den personliga friheten, som interneringen onekligen är. Till följd härav anse kommitterade nödvändigt, att statens första anordningar på området bliva tillfredsställande både med hänsyn till lokaliteter, övrig utrustning och ledning. Men detta, säga kommitterade, låter sig icke genomföra utan avsevärda kostnader, vilka givetvis måste ställa sig betydligt högre, därest samma slags anordningar skola vidtagas på flera platser. De årliga utgifterna för administration, läkarvård, vaktpersonal m. m. bliva i sådant fall väsentligt stegrade. Vad byggnadskostnaderna angår, ligger det i sakens natur, att dessa ökas i den mån samma antal platser av samma beskaffenhet fördelas på flera olika anstalter. I sådan riktning inverkar särskilt den nödvändiga dubbleringen av ekonomi- och kökslokaler, arbets-salar m. m. Förnämligast av sålunda anförda skäl hava kommitterade funnit lämpligast, att åtminstone till en början endast en statens vårdanstalt för alkoholister upprättas, och att denna så anordnas, att minst 100 vårdplatser stå färdiga att tagas i användning vid anstaltens öppnande och ytterligare ett 50-tal platser genom enkla inredningsåtgärder kunna efter hand göras disponibla.

Kommitterade yttra sig härefter om den allmänna beskaffenheten av en statens vårdanstalt för alkoholister.

Anstaltens
beskaffenhet.

Härom anföres följande:

»Av grundläggande betydelse för anordnandet av statens vårdanstalt måste givetvis vara de i interneringslagen lämnade anvisningarna om allmänna anstalter. Utöver vad härom redan inledningsvis anförts, vilja kommitterade erinra om några viktigare bestämmelser i lagen rörande anstalternas beskaffenhet och den vård, de skola lämna.

Lagen innebär skyldighet för allmän anstalt att under viss längre tid kvarhålla internerad. Det ligger då i sakens natur, att anstalt bör anordnas på ett härför lämpligt sätt och utrustas med erforderlig personal. Då statsanstalten särskilt avses komma att få omhändertaga för annans personliga säkerhet eller eget liv farliga alkoholister ävensom mera svårhanterliga sådana, är det vidare klart, att lokalförhållandena måste medgiva betryggande åtgärder med avseende å dylika individer. De i lagen stadgade straffbestämmelserna för den, som åt internerad lämnar spritdrycker eller förhjälp honom åtkomma sådana, äro slutligen ägnade att inskräpa vikten av sträng kontroll i nu berörda avseende.

Av lagens hela läggning liksom flera särskilda stadganden framgår emellertid tydligt, att de allmänna anstalerna böra vara verkliga vårdanstalter och icke blott interneringsinrättningar. Det förutsättes ock, att anstalerna skola bereda patienterna tillfälle till ett för deras vård ändamålsenligt arbete, vilket patienterna äro skyldiga fullgöra.

Vid uppgörandet av sitt förslag till statsanstalt hava kommitterade icke kunnat hämta ledning från någon fullt tjänlig förebild. De enskilda anstalter, som finnas i vårt land, äro av mycket mindre omfång än den nu föreslagna statsanstalten. De äro vidare helt och hållet byggda på frivillighetens grund och sakna fördenskull såväl befogenhet till som anordningar för kvarhållande av patienter mot deras vilja. Mera svårskötta patienter taga de ej mot, och skulle någon sådan visa sig svårhanterlig eller inverka skadligt på de övriga, kan han utan vidare utskrivas.

Då de enskilda anstalerna härigenom försäkra sig om ett mera lätthanterligt patientmaterial, kunna de reda sig med mindre personal samt med färre och enklare anordningar, än som skulle vara nödvändiga, därest de hade att motaga och behålla vilka patienter som helst.

Av förut angivna skäl måste man emellertid ställa helt andra och strängare fordringar på en blivande statsanstalt, vadan erfarenheterna från de enskilda anstalerna endast uti inskränkt mån låta sig tillämpa vid uppgörande av förslag till en statsanstalt.

I stort sett gäller om de utländska anstalerna detsamma som om de svenska, med undantag för vissa engelska anstalter. De engelska anstalerna äro av trenne slag: retreats, reformatories och statsanstalter. Av dessa äro de första, retreats, av ungefär samma beskaffenhet som våra svenska enskilda anstalter. De s. k. reformatories åter och statsanstalterna äro tvångsanstalter, som ha både rätt och skyldighet att kvarhålla patienter mot deras vilja. De erbjuda ändock icke fullt jämförliga förhållanden med en blivande svensk statsanstalt uti interneringslagens mening; detta av huvudsakligen tvenne skäl. Dels äro de i huvudsak avsedda att mottaga för brott till fängelse dömda drinkare, och utgöra således i viss mån substitut för fängelser, dels mottagas på ungefär $\frac{9}{10}$ av de till något mer än ett

tusental uppgående platserna endast kvinnor. Statsanstalterna, till antalet tvänne med tillhoppa omkring 140 platser, äro huvudsakligen avsedda att mottaga sådana patienter, som på grund av svårhanterlighet måst skiljas från reformatories. De nämnda engelska alkoholistanstalterna ha sålunda i utpräglad grad karaktären av fängelser och kunna icke utan vidare tjäna såsom mönster för en statsanstalt i vårt land, som enligt interneringslagens anda och ordalydelse bör äga karaktären av en vårdanstalt.

De engelska reformatories och statsanstalterna äro i allmänhet slutna, av murar eller stängsel omgivna anstalter med bevakning anordnad såsom vid fångelserna. Statsanstalterna lyda under fångvården. Samtliga anstalter äro underkastade inspektion av särskild tjänsteman.

Om sålunda icke någon av de engelska anstalterna utan vidare kan tjäna såsom mönster vid upprättande av förslag till en svensk statsanstalt, hava kommitterade emellertid av de vid dem vunna erfarenheterna hämtat god ledning vid sitt arbete.

De engelska anstalterna äro anordnade så att säga uti serie, i det att de bästa patienterna vårdas uti retreats och mildare reformatories, de svårare uti de strängare reformatories och slutligen de svåraste samt farliga vid statsanstalterna. Den engelska inspektören framhåller upprepade gånger vikten av att alkoholistvården bliver planerad på detta sätt, så att den tillåter överflyttning från mildare till strängare behandling eller omvänt efter patienternas uppförande och beskaffenhet. Såsom redan förut framhållits, synes denna erfarenhet böra så långt görligt är beaktas vid planerandet av anstalter i Sverige.

Enligt kommitterades förmenande kunna icke heller några svenska anstalter med likartat syfte utan vidare tjäna såsom mönster för en statsanstalt uti interneringslagens mening. Dylika närbesläktade anstalter äro t. ex. sanatorier, arbetsinrättningar, hospital och fängelser. En statsanstalt för behandling av internerade alkoholister synes böra låna en eller flera egenskaper från vart och ett av detta slags anstalter, utan att dock likna någon av dem, och kommer således att utgöra en anstalt av en helt och hållet ny typ.

Detta förhållande försvårar givetvis i hög grad uppgiften att uppgöra förslag till en stats alkoholistanstalt. Denna måste i viss mån bli en försöksanstalt, från vilken man får hämta erfarenheter och lärdomar för framtiden. Även av detta skäl hava kommitterade icke för närvarande velat föreslå mer än en stats alkoholistanstalt.

Statens anstalt för alkoholister uti interneringslagens mening måste, såsom redan visats, vara en verklig vårdanstalt, där patienternas vård och förbättring utgöra huvuduppgiften. Vårdmedlen böra utgöras av moralisk och intellektuell påverkan av sakkunniga och lämpliga personer; arbete, avpassat efter patienternas krafter och förmåga, företrädesvis utom hus i trädgård och jordbruk men även verkstadsarbete; medicinsk behandling där så kräves; uppmuntran och belöningar för visat gott uppförande, vanligen i form av mildare behandling och frittpenningar; samt slutligen bestraffningar för förseelser och dåligt uppförande.

I enlighet med interneringslagens anvisningar bör anstalten vidare vid utskrivningen medverka till att förskaffa patienterna för dem lämpligt arbete, med vilket de må kunna ärligen försörja sig, ävensom sedermera bibehålla förbindelse med dem och genom samarbete med nykterhetsnämnderna eller föreningar med filantropiskt syfte till deras hjälp och stöd utöva en övervakande verksamhet.

Å andra sidan måste en statens anstalt vara så inrättad, att densamma, utan att få karaktär av fängelse, förmår hålla patienterna till verkligt arbete, förhindrar rymning, uppehåller ordning och disciplin inom anstalten och till sist förhindrar införande inom anstalten av spritdrycker.

Då det här gäller personer, som, sedan de undandragits alkoholens inverkan och dess närmaste följder, i regeln icke äro i egentlig mening kroppsligt sjuka, anse kommitterade icke nödigt att på anstalten ställa samma höga hygieniska krav, som tillämpas med avseende å sjukhus och med dem jämförliga vårdanstalter. I stället bör man kunna närma sig de normer, som gälla för kasärner, arbetsinrättningar och liknande anstalter. Det är uppenbart, att de principer, man på denna punkt ansluter sig till, spela en ganska viktig roll ur kostnadsynpunkt.

Då största ordning och snygghet givetvis kommer att vidmakthållas å anstalten, anse kommitterade sålunda tillräckligt, om för varje vårdplats i sovrummen beräknas ett utrymme av c:a 20 kbm. Där så anses önskvärt, kan luftväxling med korridorerna anordnas under nätterna. Bad-, tvätt- och sköljrum böra naturligen anordnas i tillräcklig mängd samt en särskild sjukavdelning inrättas för akuta sjukdomsfall m. m.»

På anstaltens byggnadskostnader influerar också i betydande mån den frågan, enligt vilket system sovrummen anordnas.

I detta avseende anföra kommitterade följande:

Enrumssystem
eller
icke?

»Det av sakkunniga inom justitiedepartementet förordade enrumssystemet hava kommitterade redan av kostnadsskäl ansett sig icke kunna biträda. I motsats mot de sakkunniga anse kommitterade ock, att ifrågavarande system skulle snarare försvåra än befämja patienternas övervakande och behöriga vård. Förhållandena ställa sig helt naturligt annorlunda på en anstalt för 100 å 150 patienter än på en mindre enskild anstalt. Åt den senare kan ges karaktären av ett pensionat eller hem, där patienterna i viss mån behandlas såsom medlemmar av föreståndarens familj. Har man så på denna mindre anstalt i sin hand att någorlunda utvälja sitt patientmaterial, så kan det ur många synpunkter vara önskvärt och tilltalande, att varje patient får sitt enskilda rum.

På den stora statsanstalten åter, där patienterna äro av utvalt sämre slag, skulle ett enrumssystem medföra vissa svårigheter. Vårdarpersonalen skulle helt säkert behöva vara större med detta system än med flera patienter i varje sal, enär vid det senare förhållandet patienterna i viss mån övervaka varandra och vårdaren naturligen hastigare överser en sal med t. ex. 6 patienter än lika många enskilda rum. Å andra sidan äro stora sovsalar med plats för ett större antal t. ex. 15 å 20, av disciplinära skäl olämpliga för en anstalt av det slag, det här rör sig om. Kommitterade hava stannat vid talet 6 såsom ur olika synpunkter lämpligt.

Kommitterade hålla också före, att de flesta patienter av det slag, som företrädesvis kunna förväntas till en blivande statsanstalt, skulle trivas sämre i enskilda rum än i gemensamma rum för 6 stycken i varje. De skulle i regeln finna det ledsamt och enformigt att bo var för sig, något som de icke äro vana vid. För de undantag, som nog torde förekomma, bör emellertid ett mindre

antal rum avpassas för 1 à 2 patienter. Förflyttning till sådana rum torde också i särskilda fall kunna lämpligen användas såsom belöning för visat gott uppförande och pålitlighet.»

Kommitterade hava i detta sammanhang uppmärksammat frågan om särskilda åtgärder för omhändertagande av svårbehandlade patienter. Här om yttra sig kommitterade sålunda:

Svårbehandlade patienter.

»Kommitterade önska vidare fästa uppmärksamheten därå, att bland de patienter, som komma att tillföras en blivande statsanstalt, helt visst kommer att finnas en eller annan av så svårhanterlig art, att det blir så gott som omöjligt att med de medel, som stå till buds, komma tillrätta med honom. En eller ett par individer av antydd beskaffenhet kunna åvägbringa oreda och oordningar inom hela patientskaran, och det synes därför angeläget att på lämpligt sätt befria anstalten från dylika, för dess verksamhet skadliga individer.

Man kan ju invända, att det just är statsanstaltens ändamål att mottaga och taga reda på dessa, samt att anordningar och personal böra vara beräknade därefter. De flesta alkoholister äro emellertid sådana, att de underkasta sig en vanlig sträng anstaltsregim. Den dem övervakande personalen behöver därför icke vara alltför talrik, om medel finnes att fränskilja särskilt svårhanterliga individer, som uppvigla sina kamrater och försvåra upprätthållande av disciplin. Skola däremot personal och anordningar vara fullt tillräckliga för att å anstalten behandla även dessa, kan anstaltens både anläggning och drift bliva dyrbarare än den eljest behöver vara.

För att undgå dessa särskilt svårhanterliga individer vid en blivande större statsanstalt kan man tänka sig att såsom i England uppföra en mindre anstalt för dessa, dit den stora statsanstalten och eventuellt andra anstalter finge efter inspektionsmyndighetens beprövande sända patienter, som visat sig omöjliga att disciplinera eller påverkat sina kamrater i ogynnsam riktning. En sådan lösning av frågan antyddes av de ovannämnda, inom justitiedepartementet tillkallade särskilda sakkunniga, vilka ifrågasatt anordnandet även av en mindre anstalt av strängare typ.

En annan och billigare utväg än att inrätta en särskild strängare anstalt är måhända tänkbar, om man kunde finna någon laglig form för överflyttning av de mest svårhanterliga individerna från statsanstalten till Svartsjö eller annan tvångsarbetsinrättning, vars publik i alla händelser till väsentlig del utgöres av alkoholister. Man kunde t. ex. tänka sig, att Konungens befälningshavande finge rätt att efter ansökan av statsanstaltens styrelse och efter prövning av förhållandena förordna om patients överförande till tvångsarbetsanstalt för återstoden av interneringstiden. En sådan rätt torde icke behöva tagas i anspråk så synnerligen ofta. Helt säkert skulle blotta tillvaron av en sådan möjlighet vara en ypperlig disciplinär faktor och många gånger bespara anstaltens styrelse obehaget av att utdela och anstaltens patienter lidandet av att undergå disciplinstraff. Vederbörande patienter skulle söka undvika att ställa till allvarigare obehagligheter, om de visste, att sådana kunde för resten av interneringstiden medföra, att det mera drägliga livet inom anstalten utbyttes mot det tunga arbetet och den hårda disciplinen på en tvångsarbetsanstalt.

Kommitterade hava icke velat underlåta att fästa uppmärksamheten vid nu berörda spörsmål, vars betydelse väl synes motivera, att detsamma tages under vederbörlig omprövning.»

Kommitterade hava ansett, att statsanstalten bör förläggas centralt i landet, dock på så långt avstånd från huvudstaden och andra städer, att frestelsen till avvikande bleve den minsta möjliga och svårigheterna att erhålla spritdrycker utifrån ej bleve lätta att övervinna. Å andra sidan får anstalten icke hava alltför dåliga kommunikationer, så att tillförseln av förnödenheter bleve onödigt försvårad. Den bör givetvis förläggas på landsbygden och vara förenad med ett jordbruk, tillräckligt att giva sysselsättning åt patienterna ävensom bereda naturprodukter för anstaltens behov. Helst bör anstalten förläggas till någon statens domän.

Plats för
anstalten.

Med dessa utgångspunkter för platsvalet hava kommitterade vänt sig till domänstyrelsen för att erhålla upplysningar om staten tillhöriga egendomar uti Södermanland och Uppland, som till äventyrs kunde vara tillgängliga. Av de egendomar, som därvid synts kunna komma i fråga, hava kommitterade utvalt tre för närmare undersökning med avseende på lämplighet för ändamålet, nämligen den redan av de inom justitiedepartementet tillkallade sakkunniga undersökta egendomen Venn-garn samt därjämte egendomarna Ångsholmen och Ådö, belägna, den första i Uppland, de bägge senare uti Södermanland. Vid dessa platser hava kommitterade ock avlagt besök.

Kommitterade hava emellertid också ansett sig böra undersöka, huruvida icke möjligen någon av de genom vederbörande truppförbands förflyttning ledigblivna gamla lägerplatserna skulle kunna anordnas till en statens anstalt för alkoholister.

Salbohed.

För detta ändamål hava kommitterade tagit kännedom om vissa hos arméförvaltningen förefintliga handlingar rörande dessa lägerplatser ävensom de utredningar rörande sådana lägerplatser, som nyligen verkställts av särskilda sakkunniga. Det visade sig därvid, att å flera av de ledigblivna lägerplatserna funnos byggnader, som skulle kunna tänkas efter omändringar och tillbyggnad användbara för ändamålet.

Särskilt syntes det kommitterade, som om lägerplatsen *Salbohed* i Västmanland, belägen c:a 1 ³/₄ mil från Sala, skulle kunna komma i fråga, dels av det skälet att densamma syntes ligga på lämpligt avstånd från stad, dels därför att vid densamma fanns åkerjord och odlingsmark av tillräcklig vidd för att kunna tänkas bereda tillfälle till jordbruksarbete åt ett större antal patienter.

Kommitterade hava vid sina undersökningar kommit till den slutsatsen, att lägerplatsen Salbohed skulle för en rimlig kostnad, väsentligen understigande den för en nyanläggning, kunna tillbyggas, omändras och repareras, så att den bleve användbar såsom anstalt för alkoholister. Emellertid äro de olika byggnaderna vid Salbohed utspridda över en stor yta, med långa avstånd sinsemellan. En effektiv omhängnad av det hela skulle därför ställa sig synnerligen dyrbar. Ej heller kunna förhållandena så ordnas, att tjänstemän och vårdarpersonal få bo så nära inpå logement och arbetssalar m. m., att en betryggande övervakning kan komma tillstånd. Åtminstone skulle en sådan kräva en rätt stor personal, varav åter skulle följa, att driftkostnaderna bleve alltför stora. Kommitterade hava därför funnit sig icke kunna föreslå Salbohed såsom plats för den första statsanstalten. Ej heller någon av de övriga förutvarande lägerplatserna har synts kommitterade fullt lämplig för de anspråk, som enligt kommitterades mening böra ställas på den nu föreslagna statsanstalten.

Ångsholmen.

Bland de förut omnämnda, för anstaltens placering ifrågasatta kronodänerna funno kommitterade vid närmare undersökning *Ångsholmen* minst lämplig under föreliggande omständigheter. Denna egendom hade visserligen ett ganska förmånligt läge på norra udden av Mörkö, c:a en mil från Järna station och två mil från Södertälje. Den saknade emellertid tillgång till gott vatten i tillräcklig mängd, och dess flesta bostads- och ekonomibygnader hade nyligen brunnit ned. Om man skulle välja Ångsholmen till plats för den blivande anstalten, bleve man nödsakad uppföra icke blott själva anstaltsbyggnaden och bostäder för personal utan även alla ekonomibygnader för lantbruket såsom ladugård, stall, svinhus, magasiner och dylikt, vilket skulle högst väsentligt fördyra anstalten. Dessa och andra skäl syntes kommitterade så vägande, att de icke kunna förorda denna plats.

Venn garn.

I fråga om *Venn garn* anföra kommitterade, att de efter prövning av de utav förut omförmälda sakkunniga upprättade förslagen funnit sig icke kunna förorda denna egendom till förläggningssort för en blivande statsanstalt för alkoholister. Venn garn synes visserligen kommitterade i många hänseenden användbart för ändamålet. Det ligger på ett lämpligt avstånd från huvudstaden och c:a $\frac{1}{2}$ mil från närmaste stad, Sigtuna. Mer än tillräcklig jordareal finnes disponibel för att kunna bereda patienterna sysselsättning. Gott vatten i tillräcklig mängd torde vara för handen, varjämte avloppsforhållanden m. m. torde kunna ordnas på tillfredsställande sätt.

Kommitterade anse dock vissa olägenheter vidlåda egendomen. Själva slottet är en mycket stor och gammal byggnad av sten med mer än meter-tjocka gråstensmurar i de nedre partierna. Den är byggd på 1200-talet, tillbyggd på 1600-talet och innehåller ett trettiotal rum, av vilka många äro synnerligen stora t. ex. den så kallade Disasalen, som sträcker sig över större delen av slottets längd. En del av slottet upptages av ett gammalt slottskapell. Åtskilliga rum äro försedda med värdefulla gamla takmålningar. Slottet har vidare gamla spisar, friser och andra lämningar från gångna tider, som synas vara värda att bevaras och vårdas.

Slottets karaktär av värdefullt historiskt minnesmärke synes kommitterade förbjuda dess apterande till logement för patienter, enär en sådan användning ovillkorligen måste förutsätta förstörande av en hel del av de gamla värdefulla målningarna m. m. och helt förändra slottets karaktär.

De inom justitiedepartementet tillkallade sakkunniga hade också beaktat denna synpunkt och i enlighet därmed i sina större anstaltsförslag endast förutsatt slottets användande till bostäder. Enligt kommitterades mening kan dock icke heller detta ske utan rätt stora förändringar och kostnader. De tjocka murarna skulle göra ledningars framdragande synnerligen dyrbart, och de gamla salarna skulle bliva allt för stora och otympliga för vanliga bostadsändamål samt synnerligen dyrbara att uppvärma o. s. v.

Kommitterade anse, att det skulle vara förenat med väsentliga svårigheter att placera en statsanstalt — vare sig i paviljong- eller korridorsystem — för 100 patienter på samma kulle som slottet, utan att byggnaderna skulle komma att arkitektoniskt störa varandra. Att förlägga anstalten nedanför slottskullen åter syntes olämpligt, emedan grunden här var mindre god. Sannolikt skulle dyrbar pålning här bliva nödvändig.

Vidare hava kommitterade funnit gården vara dåligt försedd med uthusbyggnader för jordbrukets behov. Särskilt är ladugården så gammal och förfallen, att ett förläggande av statsanstalten till Venngarn ovillkorligen skulle erfordra en helt och hållet ny ladugård för en av de förut åberopade sakkunniga ej beräknad kostnad av 30- à 40,000 kronor.

En statsanstalt vid Venngarn skulle därför efter kommitterades uppfattning helt säkert komma att bliva mycket dyrbar i anläggning och sannolikt även i drift, på grund av de stora kostnader uppvärmningen av de stora lokalerna i slottet skulle medföra.

Kommitterade anmärka slutligen, att ställets belägenhet icke är av beskaffenhet att underlätta patienternas isolering från omgivningen och övervakande.

På grund av alla dessa förhållanden hava kommitterade funnit sig förhindrade att upptaga de tidigare förslagen att till Venngarns kungsgård förlägga statsanstalten.

Åds. Kronoegendomen *Ådö*, belägen i Helgesta socken av Södermanlands län, syntes åter kommitterade redan från början tilltalande på grund av dess karaktär av ö. Kunde en sådan helt disponeras för en statsanstalt, skulle man kunna undgå att uppföra en dyrbar och från många synpunkter icke tilltalande inhägnad runt om anstalten. Det ön omgivande vattnet skulle utgöra en omärkbar och effektiv sådan, åtminstone sommartid; under vintern vore faran för avvikande från anstalten mycket mindre än om sommaren.

Dessa förutsättningar anse kommitterade uppfyllas av kronoegendomen *Ådö*, som omfattar ett par smärre och en stor uti sjön *Båven* belägen ö, den senare stående i färjförbindelse med fastlandet. Ön är synnerligen vacker, med starkt kuperad terräng. Den utmärkes av kullar, bevuxna med ståtliga gamla ekar och barrskog, samt däremellan liggande åkerfält och ängar.

Egendomens huvuddel, *Ådön*, omfattar c:a 200 hektars areal, därav c:a 70 utgöras av åker. Ön är avlång med sin huvudaxel riktad från nordväst mot sydost. På sydöstra ändan ligga på en långsträckt kulle med samma huvudriktning som ön huvudbyggnaden samt en del ekonomi- och bostadsbyggnader m. m. Åkern runt om kullen passar väl till trädgårdsanläggningar.

Omkring 200 meter i söder om denna kulle ligger en annan, till vilken kommitterade vilja förlägga anstalten. Denna kulle är av sådan beskaffenhet och storlek, att den tillåter uppförandet av en byggnad med den tillämnade anstaltens dimensioner, utan att dyrbara grundläggningsarbeten såsom pålning eller omfattande sprängningsarbeten behöva ifrågakomma. Ävenså är terrängen jämförelsevis plan och jämn, så att områdets ordnande kring anstalten, planering och dylikt icke behöver vare sig stöta på några svårigheter eller draga stora kostnader.

Huvudbyggnaden å *Ådö* innehåller 8 rum och synes kommitterade efter någon förändring lämpa sig synnerligen väl till bostad för en blivande föreståndare för anstalten. Vid *Ådö* finnes rikligt med uthus av alla slag för jordbrukets behov, särskilt en stor och väl underhållen ladugård för c:a 40 kor. Bostadsbyggnader för statare, stall- och ladugårdspersonal finnas, men tarva restaurering.

Läget är med avseende på avstånd från städer och kommunikationer enligt kommitterades mening synnerligen lämpligt. Egendomen ligger

c:a 2 mil från närmaste plats med spritutskänkning, Malmköping, 1 mil från Sparreholms och Skebokvarns stationer på södra stambanan. Till den förra kan man komma sjöledes (avstånd c:a 2 mil), vilket naturligen innebär stora fördelar för transporter och dylikt.

Vatten finnes av utmärkt beskaffenhet uti sjön Båven, som allmänt användes såsom dricksvatten av såväl människor som djur från hela omnejden. Naturförhållandena synas kommitterade mycket gynnsamma för placering av en större anstaltsbyggnad och för ledningars dragande till och från densamma.

Ett hinder för egendomens användande kunde visserligen hava uppstått på grund av att arrendetiden utgår först den 14 mars 1916. Kommitterade hava emellertid åvägabragt en preliminär uppgörelse med arrendatorn, enligt vilken denne avstår arrendet ett år tidigare, sålunda den 14 mars 1915, samt medger byggnadsarbetets igångsättande redan från 1 juli 1914.

Vid sådant förhållande hava kommitterade bestämt förordat kronoegendomen Ådö såsom plats för den blivande statsanstalten.

Beträffande de lokala anordningarna anföra kommitterade följande:

Lokala anordningar.

»Kommitterade hava låtit sig angeläget vara att söka åstadkomma ett så billigt förslag som möjligt, utan att de i det föregående angivna fordringar på anstaltens hygieniska förhållanden och dess funktionsduglighet åsidosättas. För att vinna detta syfte hava kommitterade måst övergiva paviljongsystemet och föreslå anstalten uppförd uti en större huvudbyggnad med korridorsystem. Till denna skulle förläggas samtliga för själva anstalten behövliga lokaler utom en del tjänstemanna- och personalbostäder, vilka inrymts uti särskilda byggnader, dels förut befintliga, dels ämnade att nyuppföras. Vidare har uti anstaltsbyggnaden souterängvåningen av ekonomiska skäl utnyttjats i full utsträckning. Hit hava förutom källare och förråder, mejeri- och tvätt- samt ångpanne- och kolrum m. m. förlagts arbetssalar och verkstäder samt några isoleringsrum.

Bottenvåningen och våningen en trappa upp innehålla 4 avdelningar för patienter, avskilda från varandra så att de kunna fungera såsom i viss mån särskilda anstalter. Kök och matsal m. m., gemensamma för hela anstalten, äro förlagda till bottenvåningen uti ett bakåt utskjutande parti. I samma del av byggnaden, men en trappa upp, finnas expeditionslokaler samt bostäder för en del personal. Våningen två trappor upp slutligen innehåller en större samlings- och föreläsningssal, sjukavdelning, bostäder, reservrum och förråder m. m.

Uti var och en av de fyra från varandra och anstalten i övrigt skilda patientavdelningarna eller logementen finnas 4 sovsalar med plats för sex patienter uti varje samt ett rum för en, ett annat för två patienter. Sovsalarna hava en höjd av 3,40 m. och en golvyta av 6×6 m., och ge sålunda en luftkub av drygt 20 kbm. per patient. Vid jämförelse med det luttutrymme, som plägar tillmätas å försörjnings- och arbetsinrättningar ävensom vid en del vårdanstalter, och med tanke på att det här gäller i regel kroppsligt friska individer, hava kommitterade ansett denna luftkub tillfredsställa alla rimliga fordringar.

Sovsalarna skulle inredas på sådant sätt, att varje patient får sin sovplats, sin klädeshängare, sin toaletthylla samt sin skrivbordslåda uti ett gemensamt bord. Härigenom beredas åt patienterna största möjliga trevnad och minsta anledning till konflikter sinsemellan.

Enligt nu angivna plan för sovsalarnas beläggning skulle plats omedelbart finnas för något mer än 100 patienter. Odisponerade lämnas då de utrymmen i vindsvåningen, som motsvara patientrummen i de nedre våningarna. Dessa utrymmen kunna alltså i mån av behov och av anstaltens eget folk inredas till patientrum eventuellt för sådana patienter, som uppföra sig väl samt känna behov av att få bo för sig själva och att därigenom få en känsla av eget hem. I fall av behov på större antal vårdplatser kan emellertid vindsvåningen inredas till logement för c:a 50 patienter. Avgörandet av frågan om detta utrymmes disponerande på lämpligaste sätt bör givetvis uppskjutas, till dess närmare kännedom vunnits om vårdbehovet samt om de olika vårdformerna.

Anstalten skulle förläggas med huvudfasaden åt sydväst och med samtliga logement och dagrum mot samma väderstreck. Utanför logementen tänkas ljusa korridorer och vid slutet av dessa toaletter och W. C. m. m. Till anstalten skulle dragas vatten- och avloppsledningar, och samtliga lokaler skulle uppvärmas med lågtrycksånga och belysas på elektrisk väg. Då en så stor byggnad, om den uppfördes av trä, naturligen ur eldfaresynpunkt skulle vara synnerligen olämplig, har huvudbyggnaden tänkts utförd av sten.

För att så långt som möjligt, i enlighet med den ovan citerade engelska inspektörens yrkande, kunna utföra patienternas behandling och vård i serier, skulle de fyra logementen inom anstalten i viss mån fungera såsom självständiga avdelningar, i vilka behandlingen vore olika sträng. Så hava kommitterade tänkt sig ett av logementen i bottenvåningen, det östra, såsom mottagningsavdelning och avdelning för de svåraste patienterna. Allt efter patienternas art och uppförande skulle de sedermera kunna förflyttas till mildare avdelning och eventuellt de bästa till enskilt rum. Naturligen får man även vara beredd att nödgas gå i motsatt riktning. En sådan anordning har otvivelaktigt stor betydelse i uppfostringshänseende och såsom uppmuntran till ett gott uppförande.

Patienterna skulle inom anstalten hållas till arbete såsom kurmedel, såvitt möjligt utom hus, dock med avseende fäst vid att var och en så långt sig göra låter erhåller sådant arbete, som motsvarar hans krafter och färdigheter. För att uppfylla dessa fordringar måste anstalten förses med tillräckligt antal verkstadslokaler och arbetssalar ävensom med trädgård och jordbruk samt driva kreatursskötsel (även uppfödning av fjäderfä m. m.). Arbetet skulle anordnas ej blott ur vårdsynpunkt utan även med syfte att i största möjliga utsträckning bereda naturprodukter för anstaltens behov. Ätminstone smärre reparationer och byggnadsarbeten böra kunna utföras med patienternas tillhjälp.

För jordbruks- och yttre arbeten böra anställas en fördräng, en stalldräng, en arbetskarl, en ladugårdsförman samt en trädgårdsmästare. Alla dessa skulle bebo redan befintliga byggnader, av vilka en del dock kräva reparationer. Övrigt arbete för jordbruket och i trädgård m. m. skulle utföras av patienter.

För jordbrukets behov nödiga byggnader såsom ladugård, magasiner, förrådsbodas och dylikt finnas vid Ädö. En äldre ladugårdsbyggnad kan lämpligen förändras till svinstall.

Vattenledning finnes uti ladugården, däremot ej i andra byggnader. Sådan skulle dragas till huvudbyggnaden, föreståndarbostaden och de bägge travillorna

för tjänstemän och personal, men däremot ej till arbetarbostäderna, som hava föga behov därav, då de ligga alldeles invid sjön.

Elektrisk belysning skulle inledas i huvudbyggnaden, de bägge villorna invid densamma, föreståndarbostaden samt ladugården. Då den sistnämnda för en ringa kostnad kunde erhålla sådan, ansågs densamma ur eldfaresynpunkt synnerligen önskvärd.

Den elektriska belysningen är avsedd att åstadkommas genom Dieselmotor, generator och accumulator.

Anstalten skulle förses med rikstelefoner samt ett mindre antal lokaltelefoner.»

I enlighet med ovan angivna grunder för anstaltens ordnande hava efter kommitterades anvisningar ritningar till densamma utförts av arkitekten Lundegårdh, varjämte kostnadsberäkningar verkstälts.

Kommitterade hava även i sitt betänkande lämnat en redogörelse för den personal, de ansett komma att bliva behöfelig vid anstalten. Att återgiva densamma här torde icke vara erforderligt. Nämnas må allenast, att kommitterade föreslagit, att såsom föreståndare och chef anställas en läkare, som skulle bo vid anstalten och helt ägna sig åt dess skötsel. Enligt kommitterades mening skulle anstalten därigenom få den prägel av att vara en verklig vårdanstalt, som interneringslagen anvisade, vartill komme, att den moraliska påverkan till ett bättre liv, som anstalten borde giva, säkerligen med fördel utövades av en erfaren och socialt intresserad läkare, som ägnade sig åt detta kall. Ett ytterligare skäl att såsom föreståndare anställa en läkare hava kommitterade funnit uti omsorgen om anstaltens ekonomi. Man kan icke, säga kommitterade, tänka sig läkarvården vid en anstalt om minst 100 platser tillgodosedd med mindre än dagliga besök av en kvalificerad läkare. Med det avlägsna läge, som Ådö har och som överhuvud en anstalt av det slag, varom här är fråga, måste hava, skulle kostnaden för dagliga läkarbesök med resor etc. ställa sig föga om ens något billigare än att helt avlöna en läkare, och man hade i sådant fall därtill att anslå lön åt anstaltens föreståndare. Kommitterade hava därför ansett riktigast att anförtro föreståndarskapet vid anstalten åt en särskild vid anstalten bofast läkare. Föreståndaren skulle sålunda i sin hand få ej blott den ekonomiska ledningen under styrelsens överinseende utan ock chefskapet över hela personalen samt vården av patienterna.

Personal.

Efter att hava lämnat en beskrivning av ritningarna till de nya anstaltsbyggnaderna och omändringen av föreståndarbostaden, för vilken här icke torde behöva redogöras, övergå kommitterade till frågan om kostnaderna för anstalts- och jordbruksinventarier.

Inventarier.

Kommitterade yttra härom följande:

»Beträffande inventarier hava kommitterade på det stadium, i vilket frågan om en statsanstalt för närvarande befinner sig, icke ansett lämpligt och behöfligt att lämna ett detaljerat förslag. *Inventarierna för själva anstalten* torde man böra beräkna till en kostnad av c:a 40,000 kronor. En vanlig beräkningsgrund för inventariekostnader vid sjukhus och sanatorier är att anslå dem till 400 kronor per patient. I denna kostnad inbegripes då icke blott utrustningen av patienternas rum utan även köksinventarier, möbler åt biträden, linne och annat, med ett ord alla för sjukhuset behöfliga inre inventarier. Vid en statsanstalt för alkoholister kunna en del inventarier vara av rätt mycket enkla och billigare beskaffenhet än vid sjukhus och sanatorier, men å andra sidan behövs vid en sådan anstalt en myckenhet av verkstadsmöbler och utensilier samt verktyg m. m., som icke komma ifråga vid ett vanligt sjukhus och som böra inräknas uti inventarierna. Av detta skäl kan summan icke sättas lägre än till 40,000 kronor. För detta belopp bör anstalten kunna fullt utrustas för emottagande av 100 patienter. De ytterligare inventarier, som erfordras för eventuell utvidgning av anstaltens vårdkapacitet, böra till väsentlig del kunna tillverkas å anstalten.

För *jordbruksinventarierna* har beräknats en summa av 28,000 kronor. Härei skulle då ingå samtliga verktyg och redskap för jordbruket, levande djur, en motorbåt samt en pråm. Samtliga inventarier skulle sålunda enligt kommitterades beräkning kunna anskaffas för 68,000 kronor.»

Det av kommitterade framlagda kostnadsförslaget för anordnande av en statens vårdanstalt å Ådö, avsedd för 100, successive 150 patienter, har följande utseende:

Huvudbyggnaden ..... kronor 285,000

Övriga bostadsbyggnader:

Bostadsbyggnad för syssloman och befallningsman	21,000	
Bostadsbyggnad för vårdare	20,500	
Bostadsbyggnad för föreståndare	6,800	» 48,300

Anläggningar för värme, vatten, lyse m. m.:

Pumphus	1,000
Värmeledning	30,000
Ledningar för vatten och avlopp samt tvättinrättning och ångkök	45,000
Dieselmotor, accumulator och anläggning för elektrisk belysning och kraft	47,000
Åskledaranläggning	800

Transport 123,800 kronor 333,300

	Transport	123,800	kronor	333,300
Telefonanläggning		550		
Ringledning, kontroll och besiktning		550	»	124,900

Diverse anläggningskostnader:

Kostnader för uppgörande av program, ritningar och arbetsbeskrivningar för värme-, vatten- och avloppsledningar samt de elektriska anläggningarna	3,000		
Arkitektarvode	8,000		
Kontrollantarvode (18 månader à 300 kr.)	5,400	»	16,400
Gottgörelse till arrendatorn vid Ådö för överloppshus, avstående av arrende m. m.		»	10,600

Inventarier:

Lantbruksinventarier samt motorbåt och pråm ...	28,000		
Inre inventarier, motorer, arbetsmateriel och verktyg m. m.	40,000	»	68,000
			<u>Summa kronor 553,200</u>

Ifråga om driftkostnaderna yttra kommitterade följande:

Driftkostnader.

»Det har synts förenat med stora svårigheter att uppgöra särskilda driftkalkyler för själva anstalten och för jordbruket. Deras ekonomiska förhållanden äro så beroende av varandra, att ett försök i den riktningen skulle bliva synnerligen osäkert.

Vid uppställande av posterna: inkomst av patienternas arbete inom anstalten och inkomst av jordbruket har man tänkt sig, att anstalten skulle i bägge fallen vara den förnämsta kunden. Patienterna skulle inom anstalten huvudsakligen arbeta med reparationer och underhåll ävensom med nybyggnader och tillverkning av inventarier samt därigenom tillföra anstalten inkomst. Försäljning utåt av produkter härrörande från patienters arbete inom anstalten är naturligen icke därför utesluten, men torde åtminstone till en början komma att spela en underordnad roll. På samma sätt har man tänkt sig, att den förnämsta uppköparen av jordbrukets produkter skulle vara anstalten själv och att försäljning utom anstalten till en början endast undantagsvis skulle komma ifråga. De bägge summorna: 10,000 kronor för patienternas arbete och 15,000 kronor för jordbruket äro sålunda siffror, som ange de inkomster kommitterade ansett sig väga påräkna.»

Driftkalkylen ter sig på följande sätt:

Utgifter:

Avlöningar	Kronor	31,350
Utspisning för personal: 15 personer, 365 dagar à 0·80	»	4,380
Utspisning för patienter: 100 personer, 350 dagar ¹ à 0·80	»	28,000
Värme och lyse	»	15,000
Tvätt och renhållning	»	2,000
Fastighetens underhåll	»	4,000
Underhåll och nyanskaffning av inre inventarier samt inköp av arbetsmateriel	»	4,000
Läkemedel och instrument m. m.	»	1,000
Flitpenningar	»	6,000
Inköp och underhåll av jordbruksinventarier, utsäde för trädgård och jordbruk, kraftfoder m. m.	»	6,000
Post-, telefon- och försäkringsavgifter, skrivmateriel och trycksaker samt diverse utgifter	»	4,270
	Kronor	106,000

Inkomster:

Avgifter för 100 patienter à 1·50 uti 350 dagar	Kronor	52,500
Inkomst av patienternas arbete inom anstalten	»	10,000
Inkomst av jordbruk och trädgård	»	15,000
Bidrag av staten	»	28,500
	Kronor	106,000

Över kommitterades förslag hava till följd av särskilda nådiga remisser utlåtanen avgivits av medicinalstyrelsen, överintendentsämbetet, socialstyrelsen och nykterhetskommittén.

Medicinalstyrelsen.

Medicinalstyrelsen har i sitt utlåtande allenast framställt en del erinringar mot detaljer i planen för anstaltsbyggnaden å Ådö, vilka erinringar, för den händelse valet skulle falla å denna plats, lätt nog torde kunna iakttagas.

Överintendentsämbetet.

Överintendentsämbetet har likaledes gjort vissa anmärkningar av mindre omfattande art, vilka, enligt ämbetets uttalande, vid uppgörandet av de för byggnadsföretagets utförande erforderliga arbetsritningarna

¹ Det förutsättes, att varje plats blir belagd under i medeltal 350 dagar av året.

torde kunna vinna beaktande, utan att arbetskostnaden av denna orsak behövde ökas.

Vid granskning av de föreliggande kostnadsberäkningarna har ämbetet för sin del funnit, att omkostnaderna för den nya huvudbyggnaden, som antagas uppgå till 285,000 kronor, böra höjas med 15,000 kronor till 300,000 kronor, varemot kostnadssummorna för de båda nya bostadsbyggnaderna, upptagna till respektive 21,000 kronor och 20,500 kronor, lära kunna sänkas med cirka 2,000 kronor vardera; slutligen har ämbetet framhållit, dels att kostnaden för avsedda ombyggnadsarbeten — rörande vilken kostnad någon ingående omprövning, i brist på härför erforderligt material, icke kunnat verkställas — syntes riktigt beräknad, dels ock att några poster för planeringsarbeten och stängsel icke angivits.

Socialstyrelsen har till en början, med åberopande av vad under förarbetena till interneringslagen förekommit, konstaterat, att statsmakterna vid lagens antagande varit fullt ense därom, att de allmänna alkoholistanstalterna skola vara verkliga vårdanstalter och ej blott interneringsinrättningar.

*Social-
styrelsen.*

Närmast överensstämmande med denna ståndpunkt synes socialstyrelsen det förslag till statsanstalt vara, som avgivits av de inom justitiedepartementet tillkallade sakkunniga. Enligt detta förslag skulle nämligen de internerade betraktas och behandlas såsom patienter. Envar av dem borde erhålla eget rum, vilket skulle med hänsyn till placering och luftkub m. m. anordnas i huvudsaklig överensstämmelse med de för sjukvårdsanstalter i allmänhet tillämpade principer.

Nu ifrågavarande kommitterade, säger styrelsen, hava emellertid ansett sig kunna förorda väsentliga begränsningar i de fordringar, som pläгат ställas på kuranstalter i egentlig mening. De hava sålunda föreslagit en anstaltstyp, som visserligen närmar sig sjukvårdsanstalternas, men ifråga om logementens luftkub och beläggning, korridorutrymme o. s. v. företer betydande inknappningar. Om ock kommitterades förslag sålunda icke fullt motsvarar alla de anspråk, som kunde ställas på en statens kuranstalt för alkoholister, har socialstyrelsen likväl funnit förslaget vara fullt ägnat att tillgodose rimliga krav på dylika anstalter. Med tanke särskilt på de beräknade dryga kostnaderna för anstaltens anordnande har styrelsen ock ansett sig böra söka närmare pröva, huruvida icke genom vidtagande av ytterligare inskränkningar någon minskning i kostnaderna skulle kunna ernås.

Klart är dock, yttrar styrelsen vidare, att inknappningar icke få göras i den utsträckning, att därigenom anstaltens lämplighet för sitt ändamål

äventyras. Särskilt har styrelsen uppmärksammat säkerhetssynpunkten. Härom anför styrelsen följande:

»Ur *säkerhetssynpunkt* måste sålunda stora fordringar ställas på den ifrågavarande statsanstaltens lokala anordningar, så att den blir vuxen uppgiften att effektivt omhändervärd även de mest svårbehandlade individer. Mycket starka garantier måste förefinnas för deras kvarhållande, för diciplinens vidmakthållande, för deras skyddande mot egna eller varandras skadegörelser o. s. v.

Dylika garantier vore lättare att åstadkomma, därest statsanstalten förlades till sådan obygd eller avsides liggande ort, att blotta läget innebure viss trygghet för patienternas kvarstannande. En sådan förläggning kan dock icke vara lämplig för en anstalt med den centrala uppgift, som avses för statsanstalten. Såväl för patienternas transporterande som för proviantering bör densamma erhålla sin plats på en central ort i riket, helst i Mälardalen, med tillgång till goda kommunikationer. Men då inträder ock behovet av sådana lokala anordningar, att avspärningen från yttrevärlden kan strängt upprätthållas — till de internerades eget bästa och till nödigt skydd för ortsbefolkningen.

Ernåendet av sådan effektiv internering försvåras väsentligen, när anstalten samtidigt skall äga karaktären av en kuranstalt, i vars behandlingsmetod jordbruksarbete intager en framskjuten plats. Vill man då undvika den mindre tilltalande och synnerligen kostsamma åtgärden att med stängsel kringgärda ett arbetsområde om några hundra hektar, återstår endast utvägen att förlägga anstalten på sätt kommitterade föreslagit, nämligen till en ö.»

Styrelsen, som sålunda funnit Ådö ur säkerhetssynpunkt passande för nu ifrågavarande ändamål, har även i andra avseenden funnit egendomen vara en mycket lämplig förläggningssort för ifrågavarande statsanstalt.

Det har dock synts socialstyrelsen tvivelaktigt, huruvida egendomens areal vore fullt tillräcklig för att bereda nödig tillgång på jordbruks- och skogsarbete, särskilt om anstalten, såsom synes naturligt, måste avses för 150 patienter. Då emellertid egendomen med hänsyn till såväl jordmån som läge vore mycket lämplig för trädgårds- och fruktodling, samt trädgårdsalster komme att i mycket stor utsträckning konsumeras av anstalten själv och i övrigt med hänsyn till kommunikationsmöjligheterna med fördel kunde försälgas, samt därjämte trädgårdsarbete synnerligen väl lämpade sig för patienterna, har styrelsen icke funnit egendomens begränsade storlek utgöra hinder för anstaltens förläggande till Ådö.

Styrelsen påpekar i detta sammanhang vikten ur såväl ekonomisk som vårdssynpunkt av anordningar för trädgårdsarbete jämväl under vintermånaderna och förordar därför, att växthus framdeles anläggas med anlåtande av patienternas arbete. I enlighet härmed anser styrelsen, att i planen för anstalten böra ingå de för växthusen erforderliga vatten- och

värmeanordningarna, vilka i sådant fall icke skulle behöva draga avsevärda kostnader.

Styrelsen behandlar härefter frågan, huruvida besparingar skulle kunna göras i något annat avseende och kommer därvid till det resultatet, att någon avknappning ifråga om verkstadslokaler och yrkesutrustning med hänsyn till vikten att låta patienter med yrkesutbildning få användning härför ej lär böra vidtagas i kommitterades förslag, ehuru väl sådan avknappning kunde synas önskvärd ur kostnadssynpunkt. Ej heller anser styrelsen indragningar kunna ske beträffande de lokaler, som avsetts för badanordningar och sjukvård eller för isolering av särdeles svårhanterliga individer.

Beträffande frågan om anstaltens omfattning yttrar sig styrelsen sålunda:

»Vid sin prövning av de nu behandlade lokala anordningarna har styrelsen utgått från den förutsättningen, att anstalten skall avses för det av kommitterade beräknade maximiantalet d. v. s. 150 patienter. Ehuru väl inga tillförlitliga beräkningar kunna utföras rörande det blivande behovet av allmänna anstalter för vård av alkoholister eller särskilt för vård av de kategorier av sådana, som måste omhändertagas av staten själv, så lider det dock intet tvivel, att de 150 platserna snarare skola visa sig för fåtaliga än för många. Sannolikt skall det ock snart befinnas nödvändigt att i samband med en utveckling av lagstiftningen skapa ytterligare någon statsanstalt, närmast av asyls karaktär och avsedd för mera stadigvarande internering. En sådan anstalt bör givetvis kunna anordnas på betydligt enklare och billigare sätt, då den i huvudsak endast behöver fungera såsom en interneringsinrättning för oskadliggörande av alkoholister, till vilkas förbättrande utsikter saknas.

I frågans nuvarande läge lär man emellertid få åtnöjas med ett förslag av den omfattning, som nu föreligger. Därför talar ju även den omständigheten, att varken i vårt land eller annorstädes någon grundad erfarenhet vunnits rörande vården av tvångsinternerade alkoholister. Den början, som i detta avseende nu planeras, måste sålunda till viss grad betraktas såsom ett experiment, vars resultat får bli vägledande för vidare åtgärder. Men ett sådant experiment bör icke så anordnas, att det lätteligen resulterar i ett misslyckande. Då statsmakterna icke kunna åtaga sig ansvaret för tillräckligt omfattande åtgärder för interneringslagens genomförande, synes det så mycket mera angeläget, att vad som åtgöres blir effektivt och hållbart, I annat fall riskeras uppenbarligen förtroendet för interneringslagstiftningens genomförbarhet och alkoholistvårdens nytta.»

Socialstyrelsen har sålunda ej kunnat undgå att finna, hurusom kommittéförslaget genomförande skulle åsamka det allmänna opåräknat höga kostnader. Av de anförda skälen har styrelsen emellertid icke ansett sig kunna förorda några begränsningar i anstaltens plan och anordningar. Styrelsen omnämner i detta sammanhang, att styrelsen även

övervägt, huruvida anstaltsbyggnaden skulle kunna uppföras av trä, men att styrelsen därvid kommit till den slutsatsen, att detta icke vore ändamålsenligt.

Slutligen anmärker styrelsen, att det synes tvivelaktigt, huruvida anstaltens chef ovillkorligen skall vara läkare. Enligt styrelsens mening erfordras framför allt för befattningens behöriga skötsel personlig auktoritet och ledarförmåga, men en läkare med sådana egenskaper torde, säger styrelsen, icke med säkerhet stå att erhålla för den föreslagna avlöningen, då någon avsevärd biinkomst genom privatpraktik knappast kan påräknas. Berörda frågas avgörande på det ena eller andra sättet behöver dock enligt styrelsens uppfattning icke inverka på avgörandet av spørsmålet om anstaltens förläggande till Ådö.

Från vad styrelsen sålunda anfört har t. f. byråchefen, sekreteraren A. Molin uttalat en avvikande mening såtillvida, att han på anförda skäl ansett, att styrelsen bort förorda en prövning, huruvida icke huvudbyggnaden vid den föreslagna vårdanstalten å Ådö för nedbringande av kostnaderna skulle kunna givas en mer sammanträngd form, än den upprättade planen angåve.

Nykterhetskommittén har i sitt utlåtande yttrat sig på följande sätt:

Nykterhets-
kommittén.
Den ekono-
miska inne-
böörden av
kommittera-
des förslag.

»Åtskilliga invändningar hava inom kommittén rests mot det förslag till en statens vårdanstalt, som de särskilda kommitterade framlagt i förevarande betänkande. Så har det blivit ifrågasatt, huruvida kostnaderna för statens alkoholstuvård måste ställa sig så höga, som de bliva enligt de särskilda kommitterades förslag. Såsom framgår av betänkandet s. 40—51, skulle statsanstaltens upprättande kosta 553,200 kronor, vilket, då den är ansedd för 100 internerade, blir ungefär 5,500 kronor per vårdplats. Och då den årliga driftkostnaden beräknas belöpa sig till 28,500 kronor, kommer statens årliga bidrag för varje internerad att uppgå till 285 kronor. Läger man till denna direkta årskostnad även ränta å det i anstalten nedlagda kapitalet tillsammans med fastighetens underhåll efter förslagsvis tillsammans 7 % ränta, skulle statens årsutgift per internerad bliva 672 kronor (7 % ränta å 553,200 kronor = 38,724 kronor; alltså fördelat på 100 internerade 387 kronor per individ; 285 + 387 = 672). Till denna årskostnad för staten kommer sedan det belopp, som kommunerna beräknas lämna, 525 kronor per år och individ (se betänkandet s. 51), vadan hela beloppet från det allmännas sida per år och internerad kan beräknas till 1,197 kronor (672 + 525 = 1,197) alltså i utjämnat tal 1,200 kronor.

Vid närmare granskning framgår det emellertid, att den ovan gjorda uträkningen låter de särskilda kommitterades förslag framstå ekonomiskt ogynnsammare än det i verkligheten torde vara. Dels är det antagligt, att då ränta + underhåll beräknats efter 7 %, man överskattat underhållskostnaderna, vilka torde ställa sig skäligen små, enär arbetskraften därtill i stor utsträckning torde erhållas gratis genom de internerade. Dels måste man taga hänsyn till att, så-

som å s. 39 och 40 i betänkandet uppgives, ej mindre än 50 ytterligare platser utan avsevärda kostnader i anstalten kunna inredas. Den del av årskostnaden per internerad, som framkommit ur en ränteberäkning å det i anstalten nedlagda kapitalet, minskas därför under förutsättning av 150 internerade med ej mindre än 33 %.

Även med en dylik gynnsammare beräkning ställer sig dock de särskilda kommitterades förslag mycket kostsamt. Det synes därför böra undersökas, huruvida icke ett ekonomiskt förmånligare förslag skulle kunna utarbetas, utan att de nödvändiga fordringarna å statens alkoholistvård uppgivas.

På grund härav har kommittén tagit under överbäggande olika möjligheter till ordnande av denna del av statens alkoholistvård och har kommittén då först fäst sig vid det förhållandet, att den föreslagna statsanstalten avser att emottaga internerade av två skilda kategorier. Den ena kategorien skulle utgöras av sådana internerade, som ej lämpligen kunna vårdas å andra anstalter på grund av sin svårskötthet. Från de av städer, landsting eller kommuner anlagda, statserkända anstalterna skulle alltså internerade av denna kategori överflyttas till statsanstalten med dess större resurser, och statsanstalten skulle alltså gentemot de statserkända anstalterna tjänstgöra som evakueringsanstalt, som bottenanstalt. Men statsanstalten skulle också emottaga internerade av annat slag, nämligen sådana, som omhändertagits på grund av sin farlighet för andras personliga säkerhet eller eget liv. Visserligen skulle långt ifrån alla av denna kategori mottagas å statsanstalten. Städer, kommuner eller landstingsområden, som disponera egna, statserkända anstalter, skola för dylika internerade ej anlita statsanstalten, utan sina egna anstalter, enär det stora flertalet av dessa internerade under anstaltsvård torde visa sig mycket lätthanterliga. Men det torde dröja länge även efter interneringslagens ikraftträdande, tills alla kommuner eller landstingsområden skaffat sig egna statserkända anstalter eller dispositionsrätt till dylika, och det är ej uteslutet, att det för vissa delar av vårt land med obetydligt interneringsbehov aldrig kan bli uträkning att anlägga egna anstalter. För att interneringslagen för dessa delar av landet ej skall stanna på papperet, är det oefftergivligt, att staten sörjer för att åtminstone beträffande de farliga alkoholisterna alltid interneringsmöjligheter finnas. Och jämte dem, som äro svåra att sköta å enklare interneringsanstalter, skulle alltså statsanstalten även mottaga en del ute i livet farliga, låt vara efter interneringen å anstalt skäligen lättskötta individer.

Olika sätt att ordna statens alkoholistvård.

Kommittén har nu frågat sig, om statsvården av alkoholister skulle kunna så anordnas, att man endast för de svårskötta anordnade en anstalt med större resurser, och för de övriga nöjde sig med enklare anordningar. Till och med den tanken har i kommittén framkastats, att man skulle begränsa statens skyldighet på detta område till omhändertagande av sådana, som ej visat sig möjliga att vårda på statserkända anstalter, och alltså låta interneringslagen träda i kraft endast för de områden av vårt land, som disponerade statserkända anstalter. Denna sista möjlighet har dock omedelbart ansetts böra uteslutas. Mycken uppmärksamhet har däremot ägnats åt tanken att på olika sätt anordna vården av å ena sidan de svårskötta och å andra sidan de lättskötta, som staten måste omhändertaga.

Vad då först beträffar en eventuell anstalt för de svårskötta, har det framhållits, att en sådan anstalt skulle kunna göras ganska liten. Enligt vad från

flera sakkunniga meddelats kommittén, är det ett försvinnande litet procenttal bland de för internering ifrågakommande, som kunna räknas till de svårskötta. Och i överensstämmelse härmed har platsantalet för en statsanstalt för svårskötta skattats till högst 25. Skulle en dylik särskild statsanstalt för de svårskötta anläggas, har man särskilt fäst sig vid den möjlighet, som i de särskilda kommitterades betänkande s. 28 framhållits, nämligen att en sådan anstalt skulle kunna anläggas i anslutning till tvångsarbetsanstalten vid Svartsjö. Rörande denna möjlighet hänvisar kommittén till vad i de särskilda kommitterades betänkande s. 28 citeras ur ett yttrande, som avgivits av i justitiedepartementet tillkallade särskilda sakkunningar, som redan förut behandlat denna fråga.

Det har beträffande dessa svårskötta internerade inom kommittén även framhållits, att deras antal skulle bli synnerligen ringa, om det sörjdes för, att alla sådana alkoholister, vilkas hela levnadssätt jämställde dem med lösdrivare, direkt kunde intagas å statens tvångsarbetsanstalt. Detta hindras emellertid i viss mån av bestämmelsen i 7 § i lagen den 12 juni 1885 angående lösdrivares behandling. Ej så få lösdrivare undgå på grund av där ställda betingelser rörande hälsotillståndet tvångsarbete och därmed följande internering, trots att de säkerligen ej alls skulle lida men därav. Skyddade av denna bestämmelse, kunna dylika lösdrivaralkoholister till stort obehag parasitera på allmänheten och skapa osäkerhet. Och blir det nödvändigt att omhändertaga dem, kan det med nuvarande lagbestämmelser väl bli å statens alkoholistanstalt, men ej å dess tvångsarbetsanstalter. Genom en enkel lagändring skulle det kunna göras slut på detta absurda förhållande.

Vad sedan beträffar sådana alkoholister, som under alkoholens påverkan äro farliga, men som intagna på anstalt äro lättskötta, har man inom kommittén diskuterat olika möjligheter för deras vård utan sammanblandning med de svårskötta.

Man har tänkt på den billiga form av sinnessjukvård, som bedrives i Korsberga i Småland, bestående däri, att lättskötta sinnessjuka mot en avgift av en ligt uppgift 1,25 per dag utackorderas hos bönder och under deras uppsikt få deltaga i lämpligt arbete. Man har ansett, att även alkoholistvården kunde anordnas efter samma principer. Man har även framkastat tanken, att staten skulle skaffa sig disposition till ett antal enkla lantgårdar, var och en avsedd för t. ex. ett tiotal internerade, som där under möjligast enkla former t. ex. under en rättares uppsikt kunde hållas till de vanliga sysslor, en lantgård erbjuder. Slutligen och framför allt har man tänkt på fullständigare anstalter, arbetande ungefär under de former, som föreslagits av de särskilda kommitterade, men något enklare i sin organisation och avsedda för ett mindre antal, exempelvis 25, internerade och utplacerade i olika trakter av landet.

Kommittén har efter ett genomdiskuterande av dessa möjligheter ändock slutligen stannat vid att förorda en stor, för de båda kategorierna alkoholister gemensam anstalt av den typ, de särskilda kommitterade föreslagit.

Vad beträffar statens vård av den kategori internerade, som representeras av de under alkoholinverkan farliga, eljest lättskötta internerade, anser kommittén, att varken en utackordering av dylika enligt Korsbergasystemet, ej heller deras utplacering på lantgårdar i smärre grupper under relativt enkla förhållanden kan komma i fråga på detta stadium. Då staten nu åtar sig vissa förpliktelser med hänsyn till alkoholisters internering och binder interneringslagens ikraftträdande vid att tillfälle till dylik statsvård förefinnes, kan man ej åtnöja

sig med att bygga på former av alkoholistvård, som ännu ej äro vederbörligen prövade, utan denna alkoholistvård måste ske i sådana former, varav man redan har större erfarenhet. Och under sådana förhållanden återstår för staten för närvarande endast att använda sig av verklig anstaltsvård i de fasta former, vari vårt lands hittillsvarande anstalter arbetat.

Detta kommitténs uttalande innebär alls ej, att kommittén varit blind för de invändningar, som kunna göras mot denna anstaltsvård, ej heller innebär det, att kommittén underkänner de friare och enklare formerna av alkoholistvård. Kommittén anser tvärtom ifrågavarande former vara värda all uppmärksamhet och finner det önskvärt, att de i praktiken prövas. Snarast synes dock denna prövning böra ske genom den kommunala eller den enskilda alkoholistvården, och skulle staten ägna sig däråt, bör det enligt kommitténs mening först ske, sedan det mest trängande kravet på alkoholistvård från statens sida tillgodosetts i beprövade och fastare former och interneringslagens ikraftträdande därigenom möjliggjorts.

Då kommittén alltså ansett sig böra avstå från dessa friare och enklare former av alkoholistvård vid ordnandet av statens alkoholistvård, återstå av tänkbara alternativ å ena sidan en gemensam statsanstalt av den typ, de särskilda kommitterade föreslagit, och å andra sidan ett system av dels en mindre central anstalt med exempelvis 25 platser för svårskötta alkoholist, dels ock ett antal smärre spridda anstalter för lättbehandlade.

Till förmån för det sista systemet har anförts, att det förhindrar de svårskötta elementens demoraliserande inverkan på de hyggligare elementen, att de små anstalterna framför en enda större anstalt hava den fördelen, att de möjliggöra en mer individualiserad vård av de enskilda internerade, att alkoholistvården i ett antal smärre och enklare anstalter bör ställa sig billigare än i en stor anstalt, med de anspråk som en dylik anstalt anses böra fylla, och slutligen att i vårt vidsträckta land under ett system med spridda anstalter transporten av de internerade till anstalten ej blir opropotionerligt kostsam och tidsödande.

Vid närmare granskning befinnes emellertid åtskilliga av dessa fördelar av systemet med skilda anstalter skäligen illusoriska. Även en gemensam centralanstalt kan skötas så, att olika grupper internerade hållas isär. De särskilda kommitterade framhålla ock s. 40 i sitt betänkande, att de olika logementen i anstalten skulle i viss mån fungera som självständiga avdelningar och att de internerade allt efter art och uppförande skulle tilldelas olika avdelningar. Även under arbetet torde det ej möta svårighet att hålla isär olikartade element, så att de sämre ej få demoralisera de bättre. Vad beträffar påståendet, att de små anstalterna bättre tillåta en mer individualiserad vård, så är detta givetvis riktigt för den händelse, att vårdpersonalen ej ökas med anstaltens storlek. Men lika riktigt är, att man för en större anstalt bör kunna genomföra en lika individualiserad vård som å en mindre, om endast vårdpersonalens storlek eller den tid, som denna personal kan ägna de enskilda internerade, lämpligt avpassas. Därtill kommer, att just å en större anstalt större möjligheter givetvis finnas att gruppera de internerade i ett större antal olika grupper, så att lämpliga fall sammanföras. Där blir det också större möjlighet att anordna olikartade verkstäder, att förse dem med lämpliga arbetsledare o. s. v. Och vad kostnadssynpunkten beträffar, torde all erfarenhet rörande anstaltsvård giva vid handen, att med likartade fordringar å en anstalts standard, den större anstaltens drift ställer sig billigare än den mindre anstaltens. Skulle systemet med ett antal smärre anstalter kunna

ur kostnadssynpunkt tävla med en central anstalt, måste alltså kraven på de smärre anstalternas standard oproportionerligt sänkas. Däremot är det riktigt, att de spridda anstalterna framför centralanstalten hava förmånen av lättare kommunikationer med ett större område av landet, Alltför mycket avseende torde dock ej böra fästas härvid. Då vistelsen vid statsanstalten i allmänhet torde räcka rätt lång tid, torde själva utgiften för transporten till anstalten spela en roll, som proportionsvis blir ganska liten i förhållande till de övriga interneringskostnaderna. Då vidare transporten i stor utsträckning torde komma att ske å statens järnvägar, minskas även därigenom ur statens egen synpunkt betydelsen av differensen i transportkostnaderna.

Till förmån för en gemensam större anstalt kan ytterligare anföras, att en dylik anstalt mer tar hänsyn till det förhållandet, att gränsen mellan de svårsköttas och lättsköttas kategorier ej får fattas särskilt skarp, och vidare att en sådan gemensam större anstalt lättare torde kunna inrätta sig för att emottaga av smittosam sjukdom lidande internerade, som i många fall ej kunna vårdas å statserkända anstalter. Större likformighet i principerna för statens anstaltsvård vinnes också genom en gemensam större anstalt, som ju kommer att ledas av en enda styrelse.

Kommittén vill härmed ej i allmänhet hava underkänt ett system med en centralanstalt för de svårskötta och ett antal spridda, mindre och enklare anstalter för de lättskötta. Allt beror på, hur ett dylikt system i det särskilda fallet kan utformas. Såsom en styrka hos ett dylikt system har anförts, att centralanstalten för de svårskötta med relativt små kostnader skulle kunna förläggas intill Svartsjö tvångsarbetsanstalt.

Med allt erkännande av fördelarna av en dylik förläggning kan kommittén ändock ej tillstyrka den, emedan Svartsjö domän, enligt vad inom kommittén upplysts, redan torde vara för liten för att bereda lämpliga arbeten åt de där intagna tvångsarbetsfångarna. Och kommittén anser som den viktigaste fordran på en alkoholistanstalts förläggning, att den bör vara sådan, att rikligt arbete i fria luften, särskilt jordbruks- och trädgårdsarbete, kan beredas de internerade.

Under sådana förhållanden står kommittén till sist i valet mellan å ena sidan ett system av en centralanstalt för de svårskötta jämte ett antal spridda smärre anstalter för de lättskötta, i vilket system endast en detalj kan anses närmare utformad, nämligen den till Svartsjö förlagda anstalten, vilken förläggning kommittén för sin del dock ej kan godkänna, under det att alla andra detaljer sakna all utformning, å andra sidan en centralanstalt för båda dessa kategorier, vilket senare förslag är till fullo utarbetat. Under sådana förhållanden och särskilt med hänsyn till önskvärdheten av att ordnandet av statens alkoholistvård ej fördröjes, på det att äntligen interneringslagen må kunna träda i kraft, anser sig kommittén böra tillstyrka, att staten för de båda kategorier alkoholist, som det åligger den att omhändertaga, bygger en gemensam centralanstalt.

Förläggnings-
ort för en
statsanstalt.

Kommittén har i det föregående endast uttalat sig angående den allmänna typ, statsanstalten bör äga, och övergår nu att yttra sig beträffande förläggningsorten för densamma. De särskilda sakkunniga, som tillkallats inom justitiedepartementet, hava i sitt den 18 mars 1913 avgivna utlåtande förordat Veungarns kungsgård i Stockholms län, under det att de särskilda kommitterade föreslagit anstaltens förläggande till Adö gård i Södermanlands län.

Båda dessa föreslagna förläggningsplatser hava, sedan detta ärende remitterats till kommittén, gemensamt besökts av ett antal kommittémedlemmar.

— — — Och övergår kommittén nu till en granskning av de ifrågavarande förläggningssorternas fördelar och olägenheter.

Såsom de särskilda kommitterade i sitt deciderade förord för Ådöförslaget framhålla, har Ådö kronodomän en bestämd fördel på grund av sin karaktär av ö. Såsom de påpeka, bildar det ön omgivande vattnet under de mildare årstiderna en samtidigt omärkbar och effektiv inhägnad. Under vintern är så visserligen ej fallet, men torde då enligt deras mening klimatförhållandena minska lusten till rymning. Även kommittén är övertygad om, att Ådös karaktär av ö i nu åsyftade avseende är en fördel. Dock reduceras den ej så obetydligt därav, att ön, så som den är belägen i en insjö, lätt och snabbt kan nås i roddbåt från stränderna runt omkring. Och under åtminstone 4 månader av året, då sjön Båven brukar vara isbelagd, och isen bildar en den bredaste väg, är Ådö nästan mera tillgänglig än mången egendom med endast landgränser. På Ådö är man också, såsom kommittén erfarit, denna årstid mycket besvärad av besök av luffare.

Ådö eller
Venngarn?

Det skydd mot insmuggling av rusdrycker å anstaltsområdet och mot rymning, som skulle ligga i Ådös kringflutna läge, är under sådana förhållanden ej så stort, som man till en början är benägen att tro. Dock är detta skydd, i den mån det just beror på läget, helt visst mer effektivt än å Venngarnsdomänen, som endast å en sida begränsas av vatten, men eljest har landgränser. Kommittén anser det oaktat, att Venngarn kan bjuda den säkerhet mot insmuggling av rusdrycker till och rymning från anstalten, som är erforderlig.

Ingen interneringsanstalt av här åsyftat slag kan nämligen gärna tänkas lämna de internerade full rörelsefrihet inom anstaltsområdets gränser. Med hänsyn till graden av frihet komma helt visst de internerade att indelas i olika klasser, så att de minst pålitliga hållas under sträng uppsikt antingen å arbets-salar eller inom något särskilt avgränsat område av anstalten, eller också bli de, om deras arbete förlägges inom det friare området, där noga övervakade. Endast de mest pålitliga elementen torde få röra sig med större frihet. Redan häri ligger en garanti för att friheten ej skall missbrukas, och detta så mycket mer som de internerade genom att visa sig värdiga det förtroende, som visas dem, kunna påräkna, att interneringstiden blir förkortad, under det att missbruk av friheten givetvis kommer att medföra ett återförande under en strängare regim. Och skulle någon verkligen rymma, så är den samhälleliga faran härav ej jämförlig med faran av att en straffånge rymmer. Använder en förrymd alkoholist, såsom antagligt är, sin frihet till att förskaffa sig sprit och berusa sig, kommer detta att snart föra honom i ordningsmaktens händer och föranleda hans återförande till interneringsanstalten, där han då kommer att hänföras till de strängt bevakades klass.

Kommittén övergår så till frågan om vilka resurser med hänsyn till de internerades vård, som erbjudas dels å Ådö, dels å Venngarn. Såsom de särskilda kommitterade s. 24 i sitt betänkande uttala, ingår som den viktigaste faktorn i vården de internerades hållande till arbete företrädesvis utomhus i trädgård och jordbruk. Riktigheten av denna uppfattning har också bekräftats av de anstaltsläkare, kommittén haft tillfälle att höra. Detta bestyrkes också av pastorn å Svartsjö tvångsarbetsanstalt, som i sin rapport till fängvårdsstyrelsen av år 1911 uttalar sig på följande sätt:

•Alltsedan genomförandet av det betydligt utvidgade jordbruks- och därmed också byggnadsarbetet vid härvarande anstalt ha steg för steg ett bättre upp-

förande både under arbete och fritid samt en så småningom skeende helt förändrad inverkan av det dagliga arbetet på oftast försvagade kroppar och slöa sinnen tydligt kunnat förmärkas. Lösdrivarens fysik är ju i regel mer eller mindre förstörd genom spritmissbruk och oordentligt, oregelbundet liv i allmänhet. Därmed sammanhänger, att hans vilja är ytterst svag och hans lust för arbete ofta ingen alls. Redan teoretiskt sett är det sålunda klart nog, att, skall tvångsarbetstiden bli inte bara en bestraffnings- och interneringstid, utan jämväl till verkligt gagn för honom, återbörda honom till samhället bättre rustad, än han var vid sin ankomst till anstalten, måste denna tid givetvis göra honom friskare och starkare till kroppen och därmed motståndskraftigare samt uppväcka något av intresse för ordnat arbete.

Ej minst under det senaste året har övertygelsen om jordbruksarbetets synnerligen goda inverkan vuxit sig stark. Det är inte så, att detta arbete är eller av tvångsarbetarna betraktas såsom lättare, lindrigare än stenhuggeriarbetet. Nej, helt visst har i regel »jordbruksfolket» efter dagens arbete gått till vila bra mycket tröttare än »folket i berget och stengården», och detta utan att ha behöft höra hälften så många maningar till större flit som de senare. Det är arbetet själft, som rent av påtvingat dem något av intresse.

Mer än en, som kommit hit förslöad, med tydlig motvilja för allt vad ordnat arbete heter, har efter någon tids sysselsättning i ladugård, stall eller ute i skog och mark överraskat ej minst sig själv med ett begynnande intresse för arbetet. Helt nyligen bad mig en man, som förut ständigt vistats i stad och där på intet villkor kunde komma ifrån krogen och supbröderna, men som nu här fått syssla med jordbruksarbete, att jag skulle försöka skaffa honom en plats på landet. Försöket lyckades också. Ännu ett par liknande fall ha under året förekommit.»

Och i sin rapport för år 1913 anför pastorn:

»Jordbrukets avgjort välgörande inverkan på så väl själ som kropp har den nu snart tilländalupna 5-årsperioden efter det utvidgade jordbruksarbetets genomförande med allt större tydlighet lagt i dagen. Att detta arbete såsom intet annat tvångsarbete i forna dagar återger sundhet, styrka och motståndskraft åt förslappade, spritförgiftade kroppar, att detta arbete *kan* förena de två förut oförenliga: tvångsarbete och arbetsglädje, det står numera ej såsom en möjlighet blott utan såsom en verklighet.»

Kommittén har då frågat sig, i vad mån de båda förläggningsförslagen tillåta, att i arbete av åsyftat slag sysselsätta de internerade, och har då ej kunnat undgå att finna bestämda fördelar hos Venngarneförslaget.

Ådödomänens huvuddel, Ådön, omfattar c:a 200 hektars areal, därav c:a 70 utgöras av åker. För att få en föreställning om i vad mån denna åkerareal tillåter att sysselsätta ett större antal internerade i jordbruksarbete, har kommittén införskaffat upplysning om antalet för jordbruket behövligen arbetskraft och har därvid erfarit, att under vintertiden 4 å 5 personer äro behöfliga, under sommartiden högst 8 å 10. Utgår man från att det behövs 2, kanske 3 internerade för att utföra en van jordbruksarbetares prestationer, skulle dock ej mer än på sin höjd ett trettiotal internerade tidvis kunna sysselsättas i detta arbete. Möjligen kan saken ställa sig gynnsammare, om en större trädgårdsanläggning göres. Enligt uppgift, som lämnats kommittén av en på jordbruksområdet sakkunnig person, lär kunna ifrågasättas huruvida jordmänen är fullt lämplig för

en dylik anläggning. Ej heller synes den av åker ej upptagna arealen lämna större tillfälle till arbete.

I dessa avseenden ställer sig Venngarnsförslaget gynnsammare. Tomt- och åkerarealen är 351 hektar, alltså fem gånger så stor som å Ådö, ångs- och odlingsmark 87,5 hektar, och därtill kommer 329 hektar skogsmark mot 130 å Ådö. Detta innebär, att Venngarn på ett helt annat sätt kan skänka utarbete åt de internerade. Venngarn har också i detta avseende utvecklingsmöjligheter, som Ådöförslaget ej kan uppvisa. En ej ringa del av Venngarns skogsmarker torde lämpa sig för nyodlingar, och även möjligheter för upptagande av trädgårdsodling i större skala synas med hänsyn till jordmänen finnas. Och beträffande avsättningsmöjligheterna för trädgårdsprodukter torde Venngarn åtminstone ej vara sämre lottat än Ådö. Från Venngarn kunna nämligen sådana produkter fraktas per skjuts till det ej fullt $\frac{1}{2}$ mil därifrån belägna Sigtuna, varifrån båtförbindelser till Stockholm och Uppsala finnas. Möjlighet finnes även att å den från Sigtuna mot Venngarn utgående Garnsviken frakta varorna bätledes till Sigtuna.

Kommittén vill för övrigt som en fördel för Venngarnsförslaget framhålla, att de å området förefintliga torpen och nyuppförda statarbostäderna möjliggöra en vårdform, som man i lämpliga fall har all anledning att försöka, nämligen de internerades utplacerande i kolonier. Till förmån för en dylik friare vårdform tala jämväl de försök, som sedan någon tid blivit gjorda på tvångsarbetsanstalten å Svartsjö. Om resultaten härav anför pastorn vid tvångsarbetsanstalten på Svartsjö i sin rapport för år 1913 följande:

»En annan åtgärd i samma riktning innebär det något tidigare startade försöket med den lilla 'filialen' vid Djurgården. Även detta försök har redan visat sig vara ett synnerligen gott grepp. För denna lilla 'elitkår' bland tvångsarbetarna här är ju vädjan till ansvars- och hederskänslan jämte den chikan, som skulle ligga i återförandet till huvudanstalten, det så gott som enda bindande bandet. Anordningen medger jämväl en den bästa början till ett rättvisare bedömande av det synnerligen olika människomaterial, varav en tvångsarbetskår består. Det är ju ej underligt, om verkligt goda, snälla människor, vilka till största delen genom vidriga omständigheters makt kommit in på lösdrivarstråten och ådömts tvångsarbete, känna sig grymt bedömda, ja ej sällan bli verkligt förtvivlade, då de sammanföras med råa och moraliskt djupt sjunkna element och f. d. förbrytare och i stort sett röna samma behandling som dessa. Slutligen innebär försöket vid Djurgården en slags succesiv frigivning, då nämligen kontrasten mellan tvånget under tvångsarbetstiden och den fullständiga friheten från och med frigivningsdagen för de där intagna ej blir tillnärmelsevis så stor som för de från huvudanstalten frigivna och därför ej heller så ödesdiger.»

Mot Venngarnsförslaget kan invändas, att Sigtuna med dess spritbolag ligger jämförelsevis nära. Denna olägenhet torde emellertid icke vara oöverkomlig, enär försäljningsrättigheterna därstädes torde kunna av Konungeus befallningshavande indragas, om det skulle visa sig nödvändigt för interneringsanstaltens verksamhet.

Då kommittén alltså anser, att Venngarn just ur den viktiga synpunkten av en ändamålsenlig vård av de internerade erbjuder så bestämda fördelar framför Ådö, har kommittén gått till en granskning av förutsättningarna för att där för rimlig kostnad åstadkomma en anstalt.

Användbarheten av åbyggnaderna å Venngarn.

Kommittén har då kommit till den bestämda uppfattningen, att de särskilda kommitterade underskattat möjligheten att för vårdanstaltens ändamål använda Venngarns slott och övriga å egendomen befintliga byggnader.

Så till vida har visserligen kommittén samma mening som de särskilda kommitterade, att den anser, att all pietet bör iakttagas gentemot slottskapellet samt mot de värdefulla gamla målningar, spisar, friser etc., som finnas å slottet. Men kommittén anser, att slottet det oaktat kan i stor utsträckning användas ej endast till bostäder för anstaltspersonalen, utan även till logement och verkstäder för de internerade. Och de särskilda kommitterade torde ha överskattat kostnaderna för de omändringar, som i detta syfte kunna vara påkallade. Då de t. ex. framhålla, att de tjocka murarna skulle göra ledningars framdragande synnerligen dyrbart, torde detta bero på ett missförstånd. De tjocka yttermurarna torde ej behöva genombrytas för några ledningar, och innermurarna äro i allmänhet ej så tjocka, att de ej med lätthet kunna genomborras. Härtill kommer, att man väl kan ifrågasätta nödvändigheten av att förse anstalten med alla moderna bekvämligheter, som förutsätta, att ett hus genomdrages med ledningar.

Kommittén vill nämligen som sin uppfattning betona, att då anstalten ej är avsedd för sjuklingar i egentlig mening, bör man å densamma ej ställa samma höga anspråk å bekvämlighet, som nu ställas å statens sjukhus och hospital. Bäst är, om anstalten, samtidigt som den fyller hygienens krav, ej vänjer de internerade vid större bekvämlighet, än som bjüdes dem under deras vanliga levnadsförhållanden. För den händelse man emellertid skulle besluta sig för att förse den ifrågasatta anstalten å Venngarn med de bekvämligheter, som av de kommitterade föreslagits för Ådö, torde kostnaderna bliva ungefär desamma.

Liksom kommittén alltså kommit till den uppfattningen, att Venngarns slott befinner sig i ett så gott skick, att det utan dyrbara omändringar i stor utsträckning bör kunna utnyttjas för den föreslagna anstaltens behov, så gäller detta också beträffande en del andra byggnader å egendomen. I motsats till uppgifterna i de särskilda kommitterades betänkande har kommittén vid besök å platsen ingalunda funnit ladugården gammal och förfallen, utan tvärtom i gott skick. Härmed har kommittén ej velat påstå, att den är tillräcklig, för den händelse Venngarn apteras till interneringsanstalt och därmed domänens drift om lägges. Det intill ladugården liggande stallet torde dock kunna användas till ladugårdens utökning, vilket då skulle draga med sig uppförande av en ny stallbyggnad. Och vad beträffar statorbostäderna, hava under de sista åren uppförts tre byggnader av sten för en kostnad av enligt uppgift 32,000 kronor, för att tjäna till dylika bostäder, av vilka byggnader två äro avsedda för vardera två familjer, den tredje för fyra familjer. Om deras goda beskaffenhet har kommittén övertygat sig.

Venngarn ur kostnadsynpunkt.

Med de resurser, som Venngarn alltså redan nu erbjuder för härbärgerandet av den tilltänkta anstaltens personal och de internerade, och till vilka resurser Ådö under nuvarande förhållanden icke äger motsvarighet, är det kommitténs bestämda uppfattning, att en anstalt för samma antal internerade bör kunna anläggas å Venngarn för betydligt mindre kostnader än å Ådö.

Även ur kostnadssynpunkt, liksom förut på grund av Venngarnsförslagets företräden, då det gäller att bereda de internerade lämpligt utarbete, får alltså kommittén förorda Venngarn som förläggningssort för anstalten ifråga.

Vennngarnsförslaget erbjuder slutligen en ytterligare fördel. Kommittén har visserligen anslutit sig till den uppfattningen, att staten bör upprätta en anstalt, avsedd för 100, eventuellt 150 internerade. Upprättandet av en dylik anstalt i sin helhet tager en ej oväsentlig tid, och då interneringslagens ikraftträdande är avsett att äga rum, först då en statsanstalt öppnats, skulle kravet på en dylik större anstalts färdigställande fördröja tidpunkten för lagens ikraftträdande, vilket är en kännbar olägenhet. Vennngarnsförslaget möjliggör nu ett snabbare ikraftträdande av lagen. Om 1914 års riksdag ställer till omedelbart förfogande medel för avlönande av personal och för den oundgängliga omändringen och inredningen av de redan förefintliga lägenheterna å Vennngarn för mottagande av ett mindre antal internerade, t. ex. 25 å 50, om vidare snarast möjligt sådan överenskommelse träffas med den nuvarande arrendatorn, att Vennngarn ställes till statens disposition redan före den nuvarande arrendetidens utgång den 14 mars 1915, bör anstalten inom ganska kort tid kunna öppnas och interneringslagen alltså börja tillämpas, utan att man behöver avvakta tidpunkten för att anstalten i sin helhet skall stå färdig. Under tiden kan arbetet å de byggnader påbörjas, som behövas för anstaltens vidgande till att omfatta 100 vårdplatser, i vilket arbete för övrigt de redan internerade möjligen i någon mån kunna sysselsättas. Härvid bör ekonomiavdelningen tilltagas så stor, att den blir tillräcklig för ytterligare c:a 50 internerade, om det skulle finnas behövt att öka vårdplatsernas antal å anstalten till i sin helhet 150 platser.

Vennngarns-
förslaget
möjliggör ett
snabbare
ikraftträdande
av interne-
ringslagen.

Till förmån för en dylik anordning med öppnande av en avdelning av anstalten, innan den i sin helhet är färdig, kan även anföras, att det torde dröja åtskillig tid, innan plats påfordras för den kategori av internerade, som på grund av svårhanterlighet måste överflyttas till anstalten från de statserkända anstalterna. Man torde nämligen knappast kunna antaga, att för den händelse statsanstaltens öppnande påskyndas så som ovan föreslagits, dylika statserkända anstalter vid den tiden redan hunnit öppnas eller åtminstone ägt bestånd så länge, att man beträffande de där upptagna i större utsträckning hunnit få erfarenhet, vilka man skulle vara tvungen att överflytta till statsanstalten.

Kommittén har icke ansett sig böra ingå på någon detaljerad granskning av de särskilda kommitterades förslag till statsanstaltens inrättande och utrustande i annan mån än vad här ovan blivit anført. Med anledning av de särskilda kommitterades förslag, att som föreståndare och chef för anstalten skulle anställas en läkare, som helt ägnade sig åt dess skötsel, vill dock kommittén på grund av uttalande av åtskilliga läkare, som kommittén varit i tillfälle att höra, uttala, att en dylik anordning ej bör göras obligatorisk. Visserligen kunna åtskilliga fördelar vara förenade med densamma, men sannolikheten för att man inom vårt lands föga talrika läkarkår skall lyckas finna någon fullt lämplig och villig, kan vara tvivel underkastad. Kommittén anser alltså, att även den möjligheten bör lämnas öppen, att man endast för den speciella läkarvård, som kan påfordras för anstalten, anlitar någon lämplig i närheten boende läkare, och att föreståndarskapet å anstalten anförtros åt annan lämplig person, allt i överensstämmelse med förhållandena å nu existerande svenska alkoholistanstalter.

Anstaltens
föreståndare
läkare?

På grund av vad sålunda anförts, får kommittén i underdånighet tillstyrka:

1) att en anstalt avsedd för det antal vårdplatser, de särskilda kommitterade föreslagit, av staten upprättas, men att förläggningssorten bestämmes till Vennngarns kungsgård i Stockholms län; samt

2) att åtgärder vidtagas för öppnande snarast möjligt av en avdelning av anstalten, så att interneringslagens ikraftträdande därmed påskyndas.»

Särskilda yttranden hava avgivits av ledamöterna i kommittén medicine licentiaten I. Bratt och ledamoten av riksdagens första kammare, redaktören Carl G. Ekman. Herr Bratt har anfört:

Särskilt
yttrande av
I. Bratt.

»Lika med kommittén anser jag, att den blivande statsanstaltens läge, i valet mellan Ådö och Venngarns kungsgård, utan tvekan bör bestämmas till den senares förmån.

Lika med kommittén anser jag ock, att de platser på Venngarn, som utan mera omfattande nybyggnader kunna iordningställas för mottagande av alkoholister, böra omedelbart ställas till disposition, så att interneringslagens ikraftträdande ej ytterligare och utan giltigt skäl fördröjes. Om den envåningsbyggnad, som ligger alldeles invid slottet, apteras till anstaltens kök och matsal, om i slottet bottenvåningen i de båda flyglarna inredes till olika verkstäder, om de av sten nyuppförda statarbostäderna bibehållas såsom familjebostäder åt de jordbrukskunniga bland anstaltens personal, vilka i analogi med det s. k. Uchtspringsystemet inom sinnessjukvården mottoge i sina hem en à tre, tillsammans högst tio, av de å anstalten intagna, bör av Venngarns kungsgård med där befintliga byggnader, och utan vandalisering av slottet, för en kostnad ej överstigande 50,000 kronor, kunna göras en verkligt ändamålsenlig statsanstalt för alkoholister. Densamma torde kunna rymma 40 à 50 intagna.

Om en anstalt av denna storlek kommer att fylla hela behovet av statsplatser, är beroende på en del omständigheter, som icke för närvarande låta sig förutses. Skall anstalten avses icke blott för sådana element, som på grund av oskickligt uppförande, störande vanor, rymning m. m. ej lämpligen kunna vårdas å enskilda eller kommunala anstalter, utan även för de s. k. »farliga» alkoholisterna, vilka, därest icke sinnessjukdom komplicerar förhållandena, äro farliga — i regel för sina anhöriga — endast så länge som de stå under rusets inflytande (och därför på anstalter bruka vara både arbetsvilliga och lättskötta), kommer ett vida större antal platser säkerligen att erfordras.

Emellertid torde det vara mindre välbetänkt, att det anslag, som av riksdagen torde böra äskas i och för uppförande av 100 anstaltsplatser, bindes *i sin helhet* för Venngarnsförslaget. En anstalt för så stort antal som 100 förutsätter alltid omfattande nybyggnader, och det torde icke vara att motstå, att med medicinalstyrelsens och andra myndigheters hjälp dessa anstalter i allt komma att likna sjukvårdsanstalter och i byggnadskostnad betinga ett belopp på flera tusen kronor per plats. En dylik utveckling vore högeligen att beklaga icke endast därför att detta innebär ett slöseri: det kommer att på olika sätt hämma strävandena att rationellt behandla alkoholisterna.

Enligt min mening tala såväl kostnadsskäl som omsorgen att på ett effektivt sätt kunna påverka alkoholisternas viljeliv avgjort mot lämpligheten att på en anstalt sammanföra ett stort antal dylika individer, införa dem i de abnorma förhållanden, livet på varje större anstalt för med sig, betrakta dem som sjuka, varåt de själva måste le, och sätta det hela under medicinsk regim. Skulle 40 à 50 platser på Venngarn icke visa sig tillräckliga — erfarenheterna från Katarina

sjukhus i Stockholm, där årligen omkring 600 av de svåraste och lägst stående alkoholisterna intagas, tala ingalunda för behovet av någon större *bottenanstalt* — så torde det vara lämpligare att å annan plats inom landet inreda befintliga byggnader å någon statens egendom till fyllande av behovet. Nykterhetsintresserade, praktiskt kunniga män med naturlig fallenhet att gynnsamt inverka på andra kan man såsom ledare erhålla avsevärt lättare, när man går utanför akademis kretsar, och lägges det hela som en lantgård, där vilsekomna individer genom nyttigt utarbete skola återvinna krafter och viljestyrka, bör driften kunna ställas billig.

För att emellertid vara försäkrad om ett verkligt gott resultat fordras, att jämsides med den *slutna* anstaltsbehandlingen även den *öppna* (»Trinkerförsorge») väl organiseras. Då dylik verksamhet måste utveckla sig stegvis och växa fram organiskt, ser jag häri ett skäl att icke brådstörtat och schablonmässigt uppföra statsanstalter, innan man samlat nödig erfarenhet.

I ett avseende torde emellertid i samband med beslut om uppförande av en statsanstalt för alkoholister en annan åtgärd böra vidtagas. De personer, som rymma från statsanstalter eller där uppföra sig indisciplinellt, böra — utan hinder av att de i övrigt ej uppfylla fordringarna — kunna, på framställning av anstaltsstyrelsen, överföras till *tvångsarbetsanstalt*. En dylik bestämmelse skulle giva möjlighet för införande och upprätthållande av en ordnad och välgörande arbetsregim utan tvångsarbets karaktär icke blott å statsanstalterna, bestämmelsens verkningar skulle helt säkert sträcka sig även till övriga alkoholistanstalter, möjliggöra tidiga försöksutskrivningar och utöva gynnsamt inflytande även på utsikterna att med framgång vidtaga de förebyggande åtgärder, som interneringslagen föreskriver. *Risken* för ett tvång av kännbar beskaffenhet måste förefinnas för att giva alkoholistbehandlingen, den öppna såväl som den slutna, nödig stadga och effektivitet. Varken Adö eller Venngarn eller någon annan anstalt kan i detta hänseende, utan att helt förlora den karaktär den bör äga, ersätta *Svartsjö*.

Jag hemställer sålunda, att å Venngarns kungsgård iordningställas omkring 50 platser för mottagande av alkoholister samt att, innan slutligt beslut fattas om upprättande av en större anstalt avsedd för 100 å 150 personer, man måtte avvakta det närmaste årets erfarenheter och taga i noggrannt övervägande, huruvida ej smärre anstalter under enklare former böra skänkas företräde, samt

att nödiga bestämmelser utfärdas, varigenom i vissa fall personer, som äro eller varit intagna på statsanstalt för alkoholister, kunna överföras till Svartsjö tvångsarbetsanstalt.»

Herr Ekman har yttrat:

»Undertecknad har icke kunnat biträda det beslut, vari kommitténs yttrande utmynnar, utan funnit mig nödgad anmäla avvikande mening.

Inledningsvis vill jag då först anmärka, att nykterhetskommittén i redogörelsen för det förslag, som de den 12 september 1913 tillsatta kommitterade framlagt, icke synes mig hava lämnat fullt objektiva uppgifter. När t. ex. nykterhetskommittén säger, att den föreslagna anstaltens upprättande skulle enligt förutnämnda förslag kosta 553,200 kronor, så är detta knappast vare sig formellt eller reellt riktigt. I detta belopp, taget ur det till nykterhetskommittén remitterade betänkandet (sid. 50), ingå nämligen inre och yttre inventarier, sålunda kreatur för jordbrukets behov, jordbruksredskap, en motorbåt, arbets-

Särskilt
yttrande av
C. G. Ekman.

materialer och verktyg m. m., vilka inventarier icke skäligen äro att hänföra till kostnaderna för anstaltens upprättande. Frändragas dessa kostnader, 68,000 kronor, sjunker det belopp, som synes böra betraktas såsom anläggningskostnad, till 485,200 kronor. Därav följer, att samtliga de av nykterhetskommittén på den högre siffran grundade beräkningarna icke äro riktiga. Och detta så mycket mindre, som i det för driftkostnaden beräknade årliga bidragsbeloppet från staten, 28,500 kronor, ingår vad som erfordras till förnyelse och underhåll av kreaturstammar, inventarier m. m., men för vilka ändamål nykterhetskommittén *änno* tillagt 7 procent årligt tillskott jämväl å det för uppsättningen beräknade beloppet. Det synes mig icke föreligga något skäl att framställa det förslag, som av tillkallade kommitterade inom civildepartementet utarbetats, såsom mera ekonomiskt krävande och ogynnsamt än det i verkligheten är.

Vidkommande så nykterhetskommitténs utredningar och anvisningar rörande beskaffenheten av den anstalt, som för statens vidkommande nu bör ifrågasättas, så kan jag i allt väsentligt biträda det slut, vartill kommittén kommit, då den stannat för att förorda en anstalt av ungefär den omfattning och art, som de inom civildepartementet tillsatta kommitterade föreslagit. Dock anser jag mig böra i detta sammanhang framhålla, att övriga ifrågasatta men slutligen förkastade alternativ synts mig vara mera avgjort olämpliga än kommitténs majoritet i yttrandet velat utsäga. Det har förefallit mig icke tillrådligt att förutsätta, att värden av dels sådana internerade, som dömts till anstaltsvistelse på grund av att de ansetts vara farliga för eget liv eller annans säkerhet, dels sådana, som remitterats från andra anstalter, därför att de befunnits svårskötta och svårdisciplinerbara, skulle med fördel ur vare sig vårdens eller det statsekonomiska intressets synpunkter kunna utplanteras på ett flertal smärre anstalter av ena eller andra slaget. I detta avseende anhåller jag att få åberopa vad de inom civildepartementet tillsatta sakkunniga anfört i sitt betänkande sid. 21, där det bland annat säges: »När det nu gäller att påbörja tillämpningen av en lag av så säregen beskaffenhet som interneringslagen, är det uppenbarligen av största betydelse, att lagens huvudsak, interneringen, handhaves på sådant sätt, att de vid densamma fästade förhoppningarna i tillbörlig mån infrias. Särskild vikt ligger det därvid uppå, att statens egna anordningar bliva så goda och betryggande som möjligt. All omsorg måste ägnas åt att förvärva den allmänna meningens tillit och undanröja de farhågor av olika slag, som lätt kunna förknippas med ett sådant starkt ingrepp i den personliga friheten, som interneringen onekligen är.

Till följd härav anse kommitterade nödvändigt, att statens första anordningar på området bliva tillfredsställande både med hänsyn till lokaliteter, övrig utrustning och ledning. Men detta låter sig icke genomföra utan avsevärda kostnader, vilka givetvis måste ställa sig betydligt högre, därest samma slags anordningar skola vidtagas på flera platser. De årliga utgifterna för administration, läkarvård, vaktpersonal m. m. bliva i sådant fall väsentligt stegrade. Vad byggnadskostnaderna angår, ligger det i sakens natur, att dessa ökas i den mån samma antal platser av samma beskaffenhet fördelas på flera olika anstalter. I sådan riktning inverkar särskilt den nödvändiga dubbleringen av ekonomi- och kökslokaler, arbetssalar m. m.»

Då emellertid nykterhetskommittén — som ovan framhållits — stannat vid att tillstyrka en central anstalt av ungefär den typ, civildepartementets kommitterade förordat, har jag icke anledning att mera utförligt utveckla min här ovan anförda mening.

Beträffande däremot nykterhetskommitténs hemställan om anstaltens förläggande till Venngarn, med användande i första hand av det därstädes befintliga gamla slottet, så har jag icke kunnat finna skälen därför övertygande. Tvärt om tror jag att en sådan lösning skulle innebära ett svårt och irreparabelt missgrepp.

Såsom framgår av betänkandet, är huvudskälet till förordet för Venngarn, att därstädes stora jordområden stå till förfogande, flerdubbelt större än vid Adö. Detta är sant. Men är det ur alla synpunkter en fördel? Adöområdet, 200 hektar, därav omkring 70 hektar åker, torde vara fullt tillräckligt för att möjliggöra »de internerades hållande i arbete företrädesvis utom hus i trädgård och jordbruk». Där kan anläggas exempelvis en 10 à 20 hektar stor trädgård, vilken då kräver mycken arbetskraft, säkerligen så mycket som anstalten kan, utöver skötseln av det återstående 50 à 60 hektar stora jordbruket, med fördel disponera till arbete av detta slag. Man får nämligen icke glömma, att det här dock gäller en vårdanstalt, där det framförallt ligger makt uppå att göra interneringen verksam, på samma gång den bör så ordnas, att karaktären av fängelse undvikas. På Adö skulle de internerade vistas på ett mera begränsat jordområde, avskilt ifrån varje annat sådant genom sjö. Å Venngarn skulle däremot de internerade enligt nykterhetskommitténs förslag spridas över ett mycket stort område, stående i direkt förbindelse med hela orten, och detta därtill i nästan omedelbar närhet av en stad, där rusdrycker finnas att tillgå. Det torde icke låta sig bestridas, om man tar hänsyn till, av vilken beskaffenhet de i denna anstalt intagna förutsättas vara, att man med nykterhetskommitténs förslag skulle riskera, det interneringen ofta brötes genom upprepade fall av rusdrycksanskaffning och därmed förbunden rusdrycksförtäring, därest man icke vore beredd att anskaffa en mycket stor vårdpersonal, och sålunda ordna anstalten utan hänsyn till driftkostnaderna. Visserligen anför nykterhetskommittén, att »skulle någon verkligen rymma, så är den samhällliga faran härav ej alls jämförlig med vad fallet är, då en brottsling rymmer». Redan däremot kan gennämas, att det låter sig icke med visshet sägas, vilken följd som i ena eller andra hänseendet kan uppstå. Därtill kommer, att den samhällliga olägenheten vid en internerads rymning ligger icke i själva rymningen, utan i den folkpsykologiska verkan, som ett misslyckande av interneringen — vare sig genom att den internerade undandrager sig anstaltsvården eller, vilket mera ofta torde vara att befara, han förskaffar sig rusdrycker och berusar sig — oundgängligen medförde, främst på övriga internerade. Att från början skaffa sig så starka garantier häremot som möjligt synes böra vara en huvudsynpunkt vid beslutsfattande om anstaltens förläggning. I berörda avseende äger Adö alldeles obestridliga fördelar, ej minst genom den vida mindre kostnad årligen, som kontrollen vid sistnämnda plats obestridligen erfordrar härutinnan.

I detta sammanhang anför nykterhetskommittén som en fördel för Venngarnsförslaget, att de å området »förefintliga toppen och nyuppförda statarbostäderna möjliggöra en vårdform, som man i lämpliga fall har anledning att försöka, nämligen de internerades placering i kolonier». Beträffande denna friare vårdform så torde, därest den nu verkligen i fråga om alkoholister finnes vara annat än en teoretiskt tilltalande tanke, densamma från statens sida böra börja utövas först efter en tids förlopp. Under sådana förhållanden erbjuder Adö, som jämte huvudön omfattar ett par mindre öar, särskilt lämplig möjlighet att å dessa smärre öar, belägna utåt den större delen av den omgivande sjön, anordna sådana kolonier. Uppbyggandet av dylika kolonihus efter hand synes

också erbjuda en vida lämpligare arbetsplan, än när nykterhetskommittén ifrågasätter, att patienterna skulle kunna med fördel användas för uppbyggande av själva huvudanstalten vid Venngarn. Den provisoriska anordningen med en anstalt för ett mindretal, inrymt i det nuvarande gamla slottet på Venngarn, som alltså till en början skulle inhysa både patienter, vårdpersonal och tjänstemän, administrationslokaler m. m., förefaller mig bli en både dyr och dålig start. Omfattande ändringar och anordningar av vatten-, avlopps- och elektricitetsledningar i ett dylikt gammalt slott blir en så dyr affär, att kommittén bort — synes det mig — ha räknat på den saken, innan kommittén uttalat den bestämda förmodan, att det hela färdigt skulle kunna anläggas »för betydligt mindre kostnader» å Venngarn än å Adö. I den mån slottet i fortsättningen skulle bibehållas för patientvården bleve anstalten splittrad på två huvudbyggnader, en anordning, som måste medföra en mängd olägenheter. När därtill togs i betraktande, att grundläggingskostnaderna för de nya anstaltsbyggnaderna obestriddligt blir dyrare på Venngarn än å Adö, så vågar jag uttala den mening, att en sammanlagd anläggnings- och driftkalkyl skall visa lika förmånliga, ja bättre, siffror för Adö än för Venngarn. Den tidsvinst, som nykterhetskommittén förmenar skulle erhållas för snar tillämpning av interneringslagen med Venngarnsalternativet, blir säkert också minimal, om ens någon.

Om nykterhetskommitténs förslag rörande Venngarn får man den uppfattningen, att avsikten vore, att en anstaltsstyrelse skulle träda till, som omedelbart övertog och började driva hela det stora jordbruket, ehuru av patienter kanske kunde mottagas endast ett mycket ringa fåtal. Härav följde, att anstalten från början finge anställa ett stort antal arbetare för jordbruket. Själva anstaltens personal bleve måhända mera talrik än de internerade. Driftkalkylen skulle då säkert visa en avsevärt hög siffra. Vid val av hela denna jordbrukspersonal måste nämligen hänsyn tagas till, att samtliga anställda mer eller mindre vore lämpliga för samvaron och handledningen av patienterna. Drivandet av ett vida större jordbruk än som betingas av anstaltsvården är sannolikt för en anstaltsstyrelse ett ekonomiskt företag, förbundet med åtskilliga vanskligheter och förluster.

På förestående och övriga skäl, utförligare angivna i meranämnda, den 14 januari detta år av kommitterade inom civildepartementet avlämnade betänkande, vartill jag hänvisar, har jag alltså funnit, att nykterhetskommittén bort i allt väsentligt tillstyrka nämnda förslag.»

Svenska sällskapet för nykterhet och folkuppföstran.

I en till socialstyrelsen ingiven skrift har Svenska sällskapet för nykterhet och folkuppföstran gjort vissa uttalanden i frågan.

Sällskapet har sålunda framhållit angelägenheten av, att en större interneringsanstalt för alkoholister med det snaraste upprättas genom statens försorg. Likaledes har sällskapet funnit kommitterades plan för en första sådan anstalt i det stora hela tillfredsställande. I ett principiellt hänseende är dock sällskapet av annan mening än kommitterade. Sällskapet anser nämligen i motsats till kommitterade, att såsom den blivande anstaltens högste chef icke bör anställas någon läkare.

Denna mening utvecklar sällskapet sålunda:

»Sällskapet vill icke betvivla, att en ur vetenskaplig, moralpedagogisk, disciplinär och ekonomisk synpunkt så utrustad läkare, som enligt kommitte-

rades förslag kräves, skall kunna anträffas, men sällskapet håller det tillika för så gott som omöjligt, att en så kvalificerad person skall befinnas villig att för den av kommitterade föreslagna årslönen av 7,000 kronor samt bostadsförmåner taga anställning vid en anstalt av ifrågavarande art. Läkarens tid skulle där helt och hållet tagas i anspråk, och intet eller åtminstone föga bli övrigt för vetenskaplig förkovran eller produktion utöver de av tjänsten betingade ensidiga redogörelserna och meddelandena. Då det alltså enligt sällskapets förmenande svårigen skulle låta sig i regeln göra att med föreslagna — eller ens med åtskilligt förhöjda — löneförmåner erhålla en tillfredsställande kvalificerad läkare för denna befattning, vill sällskapet sätta i fråga, huruvida det icke vore klokt att ej uttryckligen stadga, att chefen för anstalten nödvändigt skall vara en läkare.

Det synes sällskapet vara ändamålsenligare och klokare att anställa en ur disciplinär och pedagogisk synpunkt väl meriterad, för uppgiften intresserad föreståndare samt överlämna den av anstaltens säregna uppgift betingade *speciella* läkarvården åt en psykiatriker och läkarvården för övrigt åt annan läkare. Ifrågavarande anstalters natur kräver nämligen enligt sällskapets övertygelse, att den psykiatriska vården av patienterna — där den behöver komma i fråga — anförtros åt en praktiserande specialist, vilken emellertid icke bör belastas med vården av de somatiska sjukdomarna. Ingendera av de två läkare, som sålunda skulle erfordras, behöfve vara boende å anstalten, utan kunde den förstnämnde vara över- eller underläkaren vid ett i närheten beläget hospital, och den senare en praktiserande läkare i trakten. Med båda kunde ackord träffas om besök 2 å möjligen 3 gånger i veckan.

En konsekvens av sällskapets här uttalade mening är givetvis den, att sällskapet anser tanken på anstaltens förläggande till Ådö böra övergivas. De fördelar, som Ådö erbjuder ur isoleringssynpunkt, torde för övrigt enligt sällskapets förmenande icke böra skattas allt för högt».

Vidare har styrelsen för föreningen Svenska alkoholisthem inkommit med en skrift i ärendet.

Styrelsen finner för sin del kommitterades förslag att förlägga den blivande statsanstalten till Ådö mindre lämpligt.

Till stöd för denna sin uppfattning åberopar styrelsen följande:

»a) Egendomens läge vid sjö och i vacker natur är visserligen lämpligt för ändamålet, men dess avlägsna läge från närmaste järnvägsstation och på så stort avstånd från något större centrum, där ett flertal läkare har sin verksamhet, tvingar anstalten nödvändigt att antingen, såsom kommitterade föreslagit, till chef för anstalten ha en läkare, eller ock är anstalten hänvisad till att använda den i orten verksamma läkaren, vilken kanske ej alltid har de förutsättningar för denna speciella sjukvårdsgren, som önskligt vore. Att anställa en läkare såsom chef för anstalten tror styrelsen för sin del ej är den lyckligaste lösningen av frågan om anstaltens ledning. Det finnes naturligtvis möjlighet för att kunna få en lämplig läkare att vilja bosätta sig på anstalten, men att denna samtidigt skall vara en driftig lantbrukare och dessutom hemma i en mångsidig industriell verksamhet, är ej säkert. Chefsfrågan bör enligt styrelsens mening ej så sammankopplas med läkarfrågan, att vid dess avgörande ej alla de övriga för en sådan plats nödiga kvalifikationerna få komma till sin rätt. Därföre vore det

Styrelsen för
föreningen
Svenska alko-
holisthem.

naturligtvis mycket fördelaktigare, att anstalten låge närmare Stockholm eller annan större stad t. ex. Uppsala, varifrån en lämplig läkare kunde göra de nödvändiga besöken vid anstalten. För den skull anser styrelsen den av förra kommitterade föreslagna Venngångens kungsgård ha vida större betingelser till statsanstalt än Ådö.

b) Det har vidare ansetts, att Ådös sjökringflutna läge skulle vara fördelaktigt. När dock vintern lägger bro över sjön och på sommaren avståndet till närmaste strand ej torde sätta en något simkunnig person i svårighet att taga sig över, torde detta skydd vara ganska illusoriskt.

c) Vidare innehåller Ådö blott 70 hektar jord. När man betänker att å anstalten minst hundra alkoholister där skola sysselsättas, och då man av erfarenhet vet, att jordbruksarbete är ett av de lämpligaste arbeten för dessa patienter för härdande av deras fysiska och psykiska krafter, så förstår man, hur otillräckligt ett sådant område måste vara. Det dubbla eller kanske 3- å 4-dubbla antalet hektar torde vara nödvändiga för detta ändamål. Det har framförts såsom skäl till Ådös ändamålsenlighet, att det där skulle lämpa sig att lägga mycket an på trädgårdsskötsel, men det har dock vid våra nuvarande alkoholistanstalter visat sig, att det är en ganska liten procent patienter, som ägnar sig för detta specialiserade arbete. Man har även framhållit, att patienterna skola syssättas så mycket som möjligt i sina förutvarande sysselsättningar såsom industriarbetare. Detta innebär en viss sanning, vilken dock har sin stora inskränkning däri, att dessa verkstadsarbetare oftast äro detaljarbetare, och man på en anstalt ej så kan specialisera den där drivna industrien. Och vidare bör ju inarbetet så mycket som möjligt inskränkas.

d) Husets form och storlek jämte inredning synas ock styrelsen betänkliga. Att sammanföra alla dessa alkoholister i ett enda hus med stora sovsalar samt med en gemensam matsal, strider mot all hittills vunnen erfarenhet på detta område. Idealet är ju patienternas uppdelning i små grupper, som leva i familjeliv och där *husfaderns* och *husmoderns* suggestion inverkar på att stärka patienternas förslappade viljekraft. Att fullständigt nå detta ideal låter sig kanske ej göra. Men åtminstone torde det vara överkomligt att få två flyglar med vardera sin matsal och med en husfader och husmoder i varje, således »familjer à 50». De stora sovsalarna synas styrelsen mycket olämpliga. Dessa bli lätt ställen, där patienterna gemensamt om kvällarna och nätter underhålla varandra med sina föregående bedrifter. Idealet är ju ett rum eller hytt för varje patient. Skulle detta ej fullt låta sig genomföra, torde hytter finnas för åtminstone 50 stycken, och de övriga inlogeras i rum för högst 3 st. i varje.

e) Skulle dock anstalten komma att förläggas till Ådö, så torde den beräknade föreståndar- och läkarbostaden anses otillräcklig för sitt ändamål.

f) Då den religiösa påverkan är av stor betydelse, synes å kostnadsberäkningen alltför liten post anslagen till prästens avlöning. Förlägges anstalten till Ådö, så är det ej uteslutet, att anstalten behöver egen anställd präst, då kyrkoherden i församlingen Helgesta har två församlingar under sin vård (Helgesta och Hyltingö), vilket torde göra det omöjligt för honom att få tillräcklig tid att ägna en så stor anstalt.

g) Personalen synes ock styrelsen för stor och de därför beräknade kostnaderna för höga.»

Bestämda uttalanden förelågo sålunda å ena sidan från ovannämnda kommitterade om Ådö såsom lämpligaste plats för anordnande av den blivande statsanstalten för alkoholistvård och å andra sidan från nykterhetskommittén om Venngarn såsom ägande bestämt företräde i detta avseende.

Nya sakkunniga angående Venngarn.

Då de skäl, som inom nykterhetskommittén anförts för förläggandet till Venngarn, syntes mig värda allt beaktande, men närmare utredning saknades angående en sådan anstalts placering och uppförande därstädes ävensom beträffande kostnaderna därför, fann jag, på sätt jag vid föredragning inför Kungl. Maj:t av denna angelägenhet anförde den 28 mars 1914, en utredning i nu angivna avseenden erforderlig. Visserligen förelågo de härovan omförmälda, av de inom justitiedepartementet tillkallade sakkunniga upprättade alternativa, av kostnadsberäkningar åtföljda förslagen till frågans lösning, men då dessa icke voro så i detalj utarbetade, att å desamma kunde grundas proposition i ämnet till riksdagen, ansåg jag ytterligare utredning rörande anstaltens förläggande vid Venngarn vara av behovet påkallad. Vid denna utredning borde, såsom jag yttrade, särskild uppmärksamhet ägnas däråt, att anordningarna vid den ifrågasatta anstalten bleve så enkla, praktiska och billiga som möjligt. För verkställande av utredningen syntes mig lämpligen tre sakkunniga böra tillkallas.

Sedan Kungl. Maj:t i enlighet med gjord framställning bemyndigat chefen för civildepartementet att inom departementet tillkalla tre sakkunniga med uppdrag att skyndsamt verkställa utredning angående uppförande av en statens vårdanstalt för alkoholister vid Venngarns kungsgård ävensom beträffande kostnaderna därför, anmodade jag häradshövdingen Linders, medicine doktorn von Post och arkitekten Lundegårdh att verkställa denna utredning.

Med skrivelse den 18 maj 1914 hava de sålunda tillkallade sakkunniga, såsom jag redan härovan omnämnt, överlämnat den av dem åvägabragta utredningen.

Vid förslagets upprättande hava de sakkunniga utgått från att anstalten skall rymma omkring 100 patienter.

Vad angår patientrummens anordnande hava de sakkunniga beräknat ett luftutrymme av 18 kubikmeter per plats, vilket enligt de sakkunnigas mening torde kunna anses tillräckligt, då patientrummen allenast äro avsedda för sovrum samt korridorerna erbjuda rymliga dagrum. Då det ur kostnadssynpunkt ej medgivits att anordna anstalten i paviljonger, har i stället sörts för, att patientbyggnadens tre våningar kunna bilda

olika avdelningar, vilka var för sig försetts med nödiga utrymmen. För särskiljandet har vidare sörjts genom en isoleringsavdelning i källarvåningen, genom anordnande av enrumsavdelningar i våningarna å nedre botten och en trappa upp, varjämte två trappor upp en särskild avdelning bildats i köksbyggnaden.

Beskrivning. Den av de sakkunniga över anstaltsanläggningen upprättade beskrivningen har följande lydelse:

Nr 1.)* *Slottet* — en stenbyggnad under tak av plåt — bestående av ett mittelparti och två flyglar. Här inrymmas:

1 trappa upp: bostad för föreståndare om 5 rum, hall och kök, 1 gästrum; högra flygelns 3 rum lämnas tillsvidare obegagnade.

2 trappor upp: hall, samlingssal (Disasalen), 3 rum för expeditionslokaler, 1 rum för läkare och 1 gästrum samt bostad för bokhållare, 4 rum och kök; 2 rum av historiskt intresse lämnas obegagnade.

Nedre botten: kol- och ångpannerum, badrum och klosetter samt förrådsrum, bagarstuga och reservrum.

Kyrkan lämnas fullkomligt orörd och kommer ej att användas för anstaltens räkning.

Möjlighet förefinnes att utan större kostnad indraga värmeledning i kyrkan och högra flygeln.

Nr 2. Nybyggnad av tegel under tak av plåt.

Källarvåningen innehåller:

i köksflygeln: tvättstuga med tork- samt mangel- och strykrum, kolrum, ångpannerum och maskinrum för elektrisk belysning jämte förrådsrum;

i huvudbyggnaden: rum för torkning av kläder, badavdelning för patienterna (karbad, badstuga, tvagningsrum, avklädningsrum och ett desinfektionsbad), 2 arbetsalor med förrådsrum, en större korridor, som tillika kan användas som arbetslokal eller förråd, isoleringsavdelning om 5 rum och 1 vaktrum samt städtrum, tvättrum och klosetter. (I köksflygeln hava beräknats W. C., torvklosetter i övriga delen).

Bottenvåningen innehåller:

i köksflygeln: ångkök, skafferier, renseri, förrådsrum, bageri, serverings- och disktrum, matsal med utrymme för 110 (eventuellt 120) personer och ett matrum för personal;

i huvudbyggnaden (avdelning för nykomna patienter med 29 platser): vestibul, kapprum och en stor korridor, tillika avsedd till dagrum, 1 rum för en ogift vårdare, 1 vaktrum och 1 expeditionsrum, 8 rum för vardera 3 patienter samt 5 rum, vardera för 1 patient, förrådsrum, tvättrum, städtrum och klosettrum.

Våningen 1 trappa upp innehåller:

i köksflygeln: bostad för 1 hushållare, 4 rum och kök jämte alkov och tambur samt nödiga småutrymmen, 2 rum och kök för maskinisten, 1 rum för eldaren, 2 reservrum (för extra personal), 1 badrum samt förrådsrum och slask- och klosettrum (W. C.);

i huvudbyggnaden (avdelning för 30 patienter): 1 hall, kapprum och korridor (tillika dagrum), 1 rum för vårdare och 1 vaktrum, 1 rum för 4 patienter, 7 rum

*) Numren hänföra sig till karta och ritningar.

för vardera 3 patienter samt 5 rum för vardera en patient; dessutom förrådsrum, tvättrum, städtrum och klosetter.

Våningen 2 trappor upp innehåller:

(avdelning för 41 patienter, därav en för 10 patienter avskild från de övriga), hall, kapprum, korridor (tillika dagrum), 2 rum för vårdare, 1 vaktrum, 3 rum för vardera 4 patienter, 9 rum, vardera för 3 patienter, och 1 rum för 2 patienter, 1 arbetssal, förrådsrum, städtrum, 2 tvättrum och klosettrum. — Dessutom i särskild avdelning av *köksbyggnaden* 2 rum för hushållerska, 1 rum för 2 köksbiträden och 1 förrådsrum.

Å vinden över köksflygeln 3 bostadsrum (för bagerska, tvätterska och ett köksbiträde) samt 1 förrådsrum; i övrigt anordnas vindsutrymmet för förråd m. m. — Möjlighet finnes att här inreda ytterligare rum till arbets-salar eller patientrum.

Nr 3. Boningshus av tegel under tegeltak (uppfört år 1910) innehåller nu två lägenheter, vardera om 1 rum och kök med tillhörande källare och vindsutrymmen. Å vinden kunna 2 rum inredas.

Förändras till sjukavdelning sålunda, att de två rummen bliva sjukrum och det ena köket rum för sköterska; det andra köket användes fortfarande såsom sådant. Ett bad inredes.

Nr 4. Boningshus lika med nr 3.

Blir bostad för 2 gifta vårdare, vilka här erhålla vardera 1 rum och kök å nedre botten och ett rum å vinden. Rum och kök målas och tapetseras.

Nr 5. Boningshus av tegel under tegeltak (uppfört år 1912), innehåller 4 lägenheter, vardera om 1 rum och kök samt källar- och vindsutrymmen. Dessutom utlus av trä under tegeltak.

Användes utan förändring till bostad för ladugårdsförman, stallförman, fördräng och en arbetskarl.

Nr 6. Boningshus av timmer under tegeltak (gula byggnaden), innehåller för närvarande 1 lägenhet om 2 rum och kök, 2 lägenheter om 1 rum och kök samt 2 enkelrum och 2 förstugor.

I denna byggnad beredes en bostad om 3 rum och kök för befallningsman och en bostad om 2 rum och kök för en gift vårdare; varefter 2 rum återstå, som i början användes till bostad åt personer, som då kunna krävas för jordbruket, men sedan anordnas till rum för patienter, som någon tid vistats på anstalten (4 platser).

Nr 7. Boningshus i trädgården av timmer under tegeltak, innehåller å nedre botten 1 rum och kök, 2 enkelrum och en snickarverkstad; å vinden finnas 2 enkelrum och vindsutrymmen.

Här anordnas bostad för trädgårdsmästaren, 2 rum och kök till höger; till vänster bibehålles verkstaden och i rummet därintill kan anordnas arbetslokal. Rummen å vinden kunna användas liksom de två enkelrummen i nr 6 för 4 platser.

Nr 8. Drängstuga av timmer under tegeltak, innehåller nu 7 rum incl. kök.

Här kunna inredas diverse arbetslokaler, sedan anstalten börjat sin verksamhet. Någon kostnad därför har ej nu beräknats.

Enligt instrument över en av domänintendenten i länet den 8 oktober 1912 hållen syn å Vennegarn finnas vid huvudgården vidare följande byggnader:

Nr 9. Bryggshus av timmer under tegeltak, innehåller mjölk-kammare och tvättstuga. Då tvättstugan ej vidare behöves, kan ett provisoriskt mejeri för anstaltens behov inredas här.

Nr 10. *Spannmåls- och mjölbod* av timmer under tegeltak.

Nr 11. *Materialbod* av timmer under tegeltak.

Nr 12. *Svinhus och hönshus* av timmer under spåntak.

Nr 13. *Hemlighus* av stolpar och bräder under brädtak.

Nr 14. *Vagnshus* och vedbod av stolpar och bräder.

Nr 15. *Lada* av stolpar och väggar av kluvet virke under spåntak.

Nr 16. *Ladugårds- och stallbyggnad* av gråsten under spåntak, inredd för 80 kor, 9 par oxar och 16 hästar.

Nr 17. *Loge* av stolpar och bräder under spåntak.

Nr 18. *Smedja* av timmer med *kolbod* av stolpar och bräder under tegeltak.

Nr 19. *Fiskarstuga* vid Garnsviken av reveterat timmer under tegeltak, innehållande 1 rum och kök.

Källare med överbyggd bod av timmer under tak av rör och halm.

1 stuga vid Öster Wela och *1 stuga* vid Väster Wela jämte källare och bod.

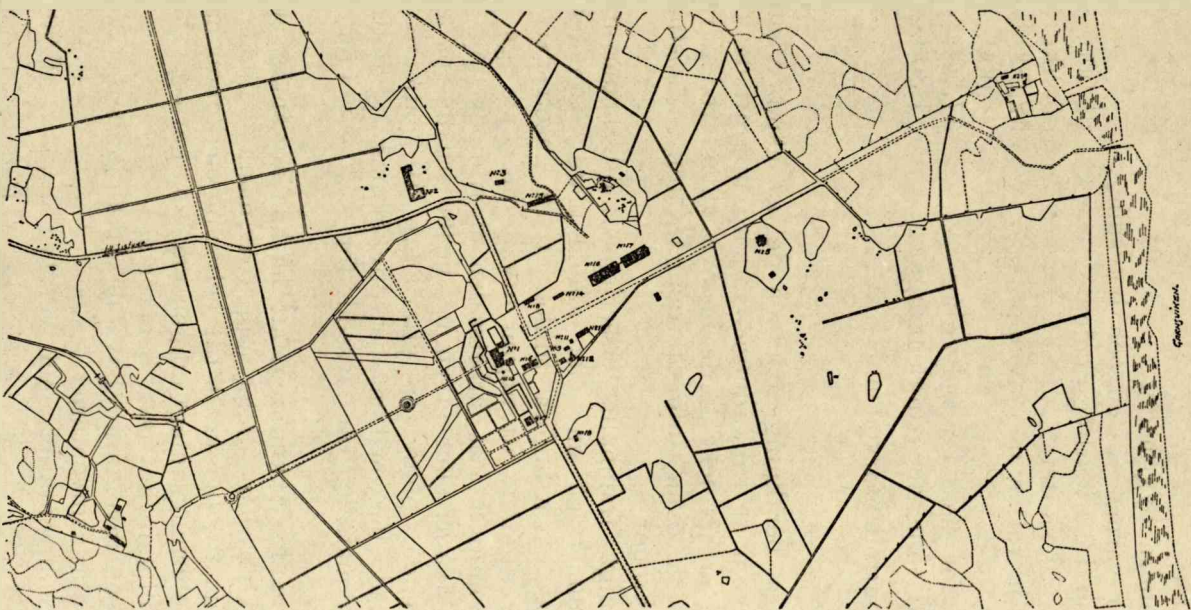
Vid den ovannämnda synen antecknades, dels att redskapslider saknades, dels att den i ladugårdshuset avbalkade avdelningen för stall var för trång och för ändamålet ytterst otjänlig, men däremot lämplig till oxstall, ävensom att den för oxar inredda delen av fähuset var väl behöfligt till utökande av det alltför knappt tilltagna utrymmet för kor, dels att för skördens tillvaratagande erfordrades två utlador å ägorna, varjämte en mindre tvättstuga erfordrades för de två nya statbyggnaderna (nr 3 och 4). Med anledning härav hade uppgjorts ritningar till dessa byggnader och kostnadsförslag, slutande på en summa av 19,053 kronor 75 öre, vilka byggnader blivande arrendator skulle före den 1 oktober 1920 uppföra med rätt till avdrag å arrendeavgifterna. Vid synen antecknades vidare, att jordens hävd befanns god och att byggnaderna voro väl underhållna.

De i syneinstrumentet omnämnda nybyggnadsarbeten hava förutsatts kunna tillsvi vidare anstå samt utföras i den mån sådant befinnes för anstalten erforderligt. Redan i början av anstaltens verksamhet synes det bliva nödigt att uppsnygga ladugården och bygga en gödselstad. Kostnaden för dessa arbeten (vilka torde betinga omkring 3,000 kronor) har dock ej ansetts böra upptagas vid beräkning av kostnaden för anstaltens anläggning.»

Läget av nu befintliga byggnader vid Venngarn ävensom platsen för den föreslagna nybyggnaden framgår av en under utredningen upprättad karta, som i förminskad skala återfinnes å följande sida.

Ifråga om grundförhållandena å den plats, varest nybyggnaden avsetts skola förläggas, har ingenjörsfirman Bennet & C:o, som verkställt mätningar och borrhningar å platsen, med åberopande av en däröver upprättad borrhkarta, i avgivet intyg förklarar, att berggrunden ligger å jämförelsevis ringa djup från markytan och att jordlagren bestå av fast lera med ett mindre gruslager närmast berggrunden, varför firman anser grundförhållandena här särdeles lämpliga.

Statens Vårdanstalt för Alkoholister vid Wennegårns Hängsgård.

101	Stallet.	110	Soannmäla och mjölkbod.
102	Bilvårdens garagebyggnad	111	Kvartalsbod
103	" " " " " " " "	112	Svin- och lammhus
104	" " " " " " " "	113	Hörnbyggnad.
105	" " " " " " " "	114	Vagnhus och vagnbod
106	" " " " " " " "	115	Zalä
107	" " " " " " " "	116	Ladugårds- och stallbyggnad
108	" " " " " " " "	117	Laga.
109	" " " " " " " "	118	Smågå

Kostnads-
beräkning

Enligt gjorda beräkningar utgör kostnaden för anstalten, utförd enligt de upprättade ritningarna och beskrivningen:

Patientbyggnaden	190,000: —
Ändringar i slottet	7,000: —
Reparationer å andra byggnader	5,000: —
Anläggningar för värme, vatten och belysning:	
Värmeledning i patientbyggnaden	kr. 25,000: —
» i slottet	» 5,200: —
Ledningar för vatten och avlopp	» 42,000: —
Pumphus	» 1,000: —
Anläggning för elektrisk belysning	» 37,500: —
Åskledare, telefon- och ringledningar	» 1,800: —
	<u>112,500: —</u>
Arkitekt- och kontrollantarvoden	10,500: —
	<u>Kronor 325,000: —</u>

Den närmare beräkningen av en del av nämnda summor framgår av särskilda genom de sakkunnigas försorg upprättade kostnadsförslag, för vilka emellertid här icke torde behöva vidare redogöras.

Såsom av det ovan anförda framgår, uppgår kostnaden för vårdplats till 3,250 kronor.

De sakkunniga framhålla visserligen möjligheten att genom reduktion av utrymmet på en eller annan plats kostnaden skulle kunna något nedbringas, men anföra tillika, att de ansett det lämpligare, att utrymmet är så tillmätt, att någon utvidgning kan äga rum. Sålunda påpeka de sakkunniga, att arbetssalen 2 trappor upp i nybyggnaden möjligen kan undvaras eller utrymme därför erhållas på annat håll, t. ex. å vinden, varigenom plats för ytterligare 10 patienter skulle vinnas utan ökad kostnad eller med en obetydlig ökning. I detta sammanhang må nämnas, att matsalen är avsedd för 110 patienter, men kan rymma 120.

Vidare erinra de sakkunniga, att det kan förväntas, att statens kraftledningar från Älvkarleby under loppet av nästa sommar nå Märsta järnvägsstation, samt att, om kraft till belysningen kunde hämtas därifrån, kostnaden för belysningsanläggningen vid Venngarn givetvis skulle ställa sig väsentligt billigare än ovan beräknats.

För anstaltens inventarier hava de sakkunniga beräknat:

för lantbruksinventarier	40,000: —
» inre inventarier, incl. verktyg	40,000: —

Kronor 80,000: —

En fullständig kreatursuppsättning kräver möjligen ett högre belopp, men uppsättningen torde enligt de sakkunnigas mening bära kompletteras efter hand.

Sammanlagda kostnaden för anstalten skulle således komma att uppgå till kronor 405,000.

Rörande de årliga kostnaderna för anstaltens drift hava de sakkunniga uppgjort följande approximativa förslag:

Driftkost-
nader.

Utgifter.

Avlöningar	kronor	30,000: —
Utspisning för personal, 15 personer 365 dagar à 0,80	»	4,380: —
» » patienter, 100 » 350 » à 0,80	»	28,000: —
Beklädnad	»	1,000: —
Värme och lyse	»	13,000: —
Tvätt och renhållning	»	2,000: —
Fastighetens underhåll	»	4,000: —
Underhåll och nyanskaffning av inre inventarier	»	1,000: —
Inköp av arbetsmaterial	»	3,000: —
Underhåll och anskaffning av jordbruksinventarier, inköp av utsäde, foder etc.	»	6,000: —
Flitpenningar	»	6,000: —
Läkemedel och instrument	»	1,000: —
Diverse omkostnader	»	3,620: —
	Summa kronor	103,000: —

Inkomster.

Avgifter för 100 patienter à 1,50 ¹⁾ under 350 dagar	kronor	52,500: —
Inkomst av patienternas arbete inom anstalten	» ²⁾	10,000: —
Inkomst av jordbruk och trädgård	» ²⁾	15,000: —
Statens tillskott	»	25,500: —
	Summa kronor	103,000: —

¹⁾ Vårdavgiften har upptagits till 1 kr. 50 öre för dag i enlighet med betänkandet den 14 januari 1914. Skulle det framdeles visa sig, att så hög avgift ej kan fordras, ökas härigenom statens årliga tillskott.

²⁾ Med anstaltens utveckling torde dessa poster så småningom komma att stiga.

Slutligen hava de sakkunniga uttalat som sin mening, att anstalten, under förutsättning att beslut om dess byggande fattas inom närmaste tiden och att arbetet därefter påskyndas, torde kunna fullbordas till hösten år 1915, så att den då kan träda i verksamhet.

Särskilt yt-
rande av
doktor von
Post.

Vid de sakkunnigas uttalande har fogats ett särskilt uttalande av doktor von Post av följande lydelse:

»Sedan ritningarna till en statens alkoholistanstalt vid Venngarn nu undergått en del smärre ändringar och tillägg samt blivit fullständigt utarbetade, finner jag dem ändamålsenliga och tilltalande samt vill för min del förorda dem, för såvitt anstalten skall uppföras vid Venngarn.

Att anstalten vid Venngarn enligt dessa ritningar kan åstadkommas något billigare än enligt Ådöförslaget är naturligt, då en hel del däri upptagna lokaler och anläggningar såsom samlingslokal, styrelserum, dagrum, mejeri, bostad för syssloman samt W. C. m. m., antingen äro uteslutna ur Venngarnsförslaget eller ock finnas så gott som färdiga i slottet.

Vidare har uti Venngarnsförslaget en del inskränkningar och besparingar gjorts, som icke förekomma i Ådöförslaget. Så har t. ex. i Venngarnsförslaget luftkuben per patient avsevärt minskats, taket belagts med plåt i stället för tegel, träbjälklag delvis använts i stället för s. k. Svea bjälklag, toalett- och klosettrum belagts med asfalt i stället för viktoriaplattor och samtliga logement och korridorer beräknats med fernissade trägolv i stället för Ådöförslagets linoleummattor o. s. v.

Att dessa inskränkningar och besparingar i viss grad äro försämringar, kan ej förnekas. Likaså håller jag för sannolikt, att Ådöförslaget, om detsamma reducerades efter samma grunder, som det föreliggande Venngarnsförslaget, skulle komma att ställa sig relativt (per patient) lika billigt om ej billigare än detta.

Beträffande driften av anstalten känner jag mig övertygad om, att denna kommer att ställa sig relativt dyrare (per patient) vid Venngarn, än vad den skulle gjort vid Ådö. Anstalten vid Venngarn är mera splittrad och svårskött och fordrar mera personal, och slottet kommer helt säkert att bliva dyrbarare i uppvärmning och underhåll än man tänkt sig.

Jag kan icke underlåta att, då jag blivit anmodad att biträda vid utarbetandet av Venngarnsförslaget, begagna detta tillfälle att klargöra min ställning i princip till detsamma — detta för att fritaga mig från allt ansvar för hur det kan utfalla.

Det är enligt min mening ofrånkomligt, att bristen på vare sig naturlig eller konstgjord isolering vid Venngarn och anstaltens mera splittrade läge samt dess närhet till Sigtuna, Märsta och Stockholm äro allvarliga olägenheter, som komma att bereda en blivande föreståndare och personal vid Venngarn stora svårigheter och bekymmer.

Enligt lagens anda och mening skulle åstadkommas en anstalt för internering, där vederbörande skulle kunna mot sin vilja kvarhållas för viss tid, dit man skulle kunna från andra anstalter sända personer, som man vore ur stånd att disciplinera, och slutligen skulle anstalten vara så beskaffad, att insmuggling av spritvaror någorlunda effektivt kunde förhindras.

Att realisera dessa önskemål på en öppen anstalt vid Venngarn med dess omgivningar torde bli mycket svårt. Enligt min tro behöver personalen, om detta skall lyckas, betydligt ökas. En ute på fria fältet vid Venngarn sysselsatt patient kan t. ex. snart sagt när som helst utan hinder företaga en fotvandring direkt till det närbelägna lockande Stockholm eller till Märsta och Sigtuna, varifrån han utan svårighet, isynnerhet sommartid, finner lägenhet till Stockholm. I Stockholm ges det en mångfald möjligheter för en f. d. »sjåare» eller annan sorts alkoholist att uppehålla sig utan att bli fast.

Motiv till rymning finnas av mångahanda slag. Utom spritbegär och längtan efter ett fritt vagabonderande levnadssätt och sexuella inflytelser kan man tänka sig, att den internerade kan ledas av hämndlystnad mot dem, som föranlett hans internering t. ex. någon anhörig eller, såsom ju med vissa alkoholister är så vanligt, svartsjuka mot en hemmavarande hustru. I de bägge sistnämnda fallen kan en rymning leda till bedrövliga följder.

Lika illa ställt är det med möjligheterna att förekomma insmuggling av spirituosa vid Venngarn. Det lärers där ej stöta på stora svårigheter för den internerade att genom bekanta få spritvaror deponerade på överenskommen plats i skogsbackarne runt om Wenugarn. Sådant kan vid detta stora, öppna och därför svårbevakade område ske utan nämnvärd risk för upptäckt.

Nu är som bekant den blivande statsanstalten i stor utsträckning avsedd för de farliga alkoholisterna. Nykterhetskommittén invänder, att dessa i regel äro farliga endast, då de påverkas av spritdrycker. Detta må vara sant, men det gäller då också att effektivt förhindra sådan påverkan, annars kunna stora svårigheter och faror uppkomma såväl för anstalten själv och dess personal som för i omgivningen boende personer ävensom för de internerades anhöriga. Ett effektivt förhindrande av spritsmuggling synes vid Venngarn med den ringa personal, som enligt förslaget står till buds, erbjuda synnerligen stora svårigheter.

Att förhindra rymning och spritsmuggling hade nog blivit rätt svårt även vid Ådö. Där funnos dock patienter och vårdare samt övriga tjänstemän samlade inom en byggnad eller omedelbart intill. Varje avdelning inom byggnaden utgjorde ett slutet helt för sig, lätt att övervaka. Området, betydligt mindre än vid Venngarn, utgjordes av en ö med naturlig begränsning. Man kunde hos myndigheterna utverka denna ös fridlysnings och förbjuda besök på densamma annat än vid laga ärenden och på viss bevakad plats. Man kunde inskränka antalet båtar till ett minimum, väl låsta, och vilkas nycklar innehades av vårdare eller tjänstemän, och därigenom öva kontroll över förbindelserna med omgivningen.

Ådö ligger längre från Stockholm och erbjuder svårare kommunikationer med denna stad o. s. v.

Att den naturliga begränsningen bortfaller på vintern, då sjön fryser, är visserligen en svår olägenhet, som dock förminskas därav, att såväl rymning som spritlangning under vintern erbjuder större svårigheter än under sommaren.

Att jordområdet vid Ådö (140 tunnland) skulle vara för litet, såsom nykterhetskommittén framhåller, kan jag för min del ej instämma uti. Om man betänker, att inom anstalten ständigt kommer att behövas ett 10-tal eller 20-tal till handräckning, att minst lika många kunna arbeta i ladugård och med skötsel av husdjur, och att slutligen med säkerhet det stora flertalet av patienter komma från städerna och äro invanda uti industriella yrken och följaktligen i huvudsak måste sysselsättas på verkstäder och arbets-salar, och att ännu andra av discipli-

nära skäl måste hållas inomhus, så torde man finna, att det med en intensiv jordbruks- och trädgårdsskötsel ingalunda skulle varit omöjligt att vid Ådö bereda full sysselsättning åt alla, som till jordbruksarbete kunde användas. Däremot torde det vara tvivel underkastat, om det skall kunna lyckas att sköta hela Venngarnsgodset på ett intensivt och ekonomiskt sätt utan att anställa avlönat folk i betydligt större utsträckning, än som varit avsett vid Ådö och som avses i nu föreliggande förslag.

Jag ber sålunda, utan att vidare ingå i detaljer, få som min mening framhålla, att Ådöförslaget i de flesta hänseenden är överlägset Venngarnsförslaget även i det skick, i vilket det senare nu föreligger, och att det bättre motsvarar interneringslagens anda och mening.»

Senare skrivelse av de sakkunniga

I en senare ingiven skrivelse hava de sakkunniga lämnat förteckning å den såsom erforderlig ansedda personalen å anstalten samt beräknat följande avlöningar för personalen:

föreståndare	4,000 kronor,
läkare	2,000 »
predikant	600 »
bokhållare	1,600 »
husfader	1,600 »
befallningsman	1,600 »
maskinist	1,200 »
3 vårdare	3,000 »
4 d:o	2,400 »
1 sjukvårdare (eller sköterska)	600 »
hushållerska	600 »
bagerska	400 »
tvätterska	400 »
3 köksbiträden	750 »
trädgårdsmästare	1,000 »
ladugårdsförman	900 »
stallförman	800 »
fördräng	800 »
extra personal och vikariatsarvoden	2,750 »
	<hr/>
	27,000 kronor.

Uti ifrågavarande skrivelse anföra de sakkunniga vidare:

»Förutom kontant avlöning erhålla alla — utom läkaren och predikanten, vilka ej behöva bo å anstalten — fri bostad, fri uppvärmning och i övrigt erforderligt bränsle samt, där elektrisk belysning kommer att anordnas, elektrisk ström för belysning i den utsträckning, som av anstaltsstyrelsen kan varda bestämt; för läkare och predikant beräknas fria resor. Härutöver erhålla 4 vårdare, sjukvårdare (sköterska) samt

hushållerska, bagerska, tvätterska och köksbiträden fri kost och tvätt. Vissa befattningshavare torde dessutom böra tilldelas trädgårds- eller planteringsland, varjämte trädgårdsmästaren bör få fria produkter ur trädgården för eget behov.»

De sakkunniga hava i samma skrivelse slutligen erinrat, att det icke synes möjligt att på förhand, innan anstalten trätt i verksamhet, uppgöra en definitiv lönestat, i synnerhet som icke ens de olika tjänsterna kunna med bestämdhet angivas, samt att de angivna lönebeloppen därför borde betraktas allenast som underlag för beräkning av den summa, som kommer att åtgå till avlöningar vid anstalten. Tillsvidare synas, anförda de sakkunniga, ej böra av riksdagen anslås några bestämda löner utan allenast en totalsumma, varefter det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att bestämma avlöningsförmånerna eller grunderna för desamma, och borde blivande befattningshavare vara underkastade de ändrade anordningar i fråga om tjänsten, som visa sig erforderliga. Slutligen framhålles, att ordföranden och ledamöter i anstaltens styrelse torde böra förklaras berättigade till rese- och traktamentsersättning enligt 3:dje klassen i resereglementet.

Under det de sakkunnigas arbete pågått, har jag med överlämnande av ritningar, utvisande det ifrågasatta användandet av slottsbyggnaden vid Venngarn ävensom läget av den föreslagna nybyggnaden, anmodat vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien att avgiva yttrande, huruvida från akademiens sida något vore att erinra mot slottets användande för den ifrågasatta anstalten. I sitt med anledning härav den 5 maj 1914 avgivna yttrande har akademien anfört, att, då ett förläggande av anstaltens nybyggnader på den plats, förslaget avser, onekligen måste verka störande och beröva slottet mycket av dess allmänna värde som enhetlig och stämningsrik kulturbild, det synts akademien synnerligen önskligt, att planen i denna punkt kunde modifieras, vadan akademien hemställde om undersökning, huruvida ej nämnda nybyggnad kunde förläggas till annan, lika lämplig plats, så belägen att berörda olägenhet undanröjdes. Under framhållande av önskvärdheten att några för patienterna avsedda arbets-salar ej förläggas inom slottet har akademien förklarat, att den för övrigt ej funnit något att för sin del vid förslaget erinra, under förutsättning att kapellet och de båda yttersta rummen i östra¹⁾ flygelns 2:dra våning såsom viktiga kulturhistoriska minnen reserveras och för framtiden hållas tillgängliga för allmänheten, samt att akademien nu och framdeles sättes i tillfälle att yttra sig angående alla tilltänkta restaureringar eller förändringar av slottet och dess gamla

Vitterhets-,
historie- och
antikvitets-
akademiens
yttrande.

¹⁾ Bör rättare benämnas södra flygel.

trädgårdsanläggning, i den mån de kunna beröra dessas kulturhistoriskt intressanta partier.

Yttranden
över de sak-
kunnigas för-
slag och
nykterhets-
kommitténs
utlåtande.

Över de sakkunnigas förslag ävensom rörande det av nykterhetskommittén avgivna utlåtandet hava yttranden infordrats och inkommit från domänstyrelsen, medicinalstyrelsen, överintendentsämbetet och socialstyrelsen.

Domän-
styrelsen.

Domänstyrelsen förklarar sig icke hava något att erinra mot, att Venngångens kungsgård vid utgången av nu löpande arrendeperiod den 14 mars 1915 toges i anspråk för inrättande av ifrågavarande anstalt, under förutsättning att domänfonden beredes ersättning med det belopp, som kan anses motsvara egendomens värde. Tillika erinrar styrelsen om den av riksdagen beslutade försäljningen av tio lägenheter från kungsgården och upplyser, att i anledning av den uppkomna frågan om egendomens användning till en statsanstalt åtgärder ej vidtagits för lägenheternas försäljning.

Medicinal-
styrelsen.

Medicinalstyrelsen har i sitt utlåtande anmärkt, att det av de sakkunniga såsom erforderligt angivna luftutrymmet av 18 kubikmeter per person enligt ritningarna icke förefinnes överallt och dessutom inskränkes genom de i rummen befintliga skåpen samt att, ehuru väl ett så litet utrymme, vilket med den höjd, rummen å ritningarna erhållit, motsvarar en golvyta av 6 kvadratmeter per person, om än mycket knappt, dock icke kan anses alldeles otillfredsställande i en så stor anstalt, det likväl ställer stora fordringar på ventilations- och därmed även på uppvärmningsanordningarna. I brist på förslag till dessa sanitärtekniska anordningar har medicinalstyrelsen funnit sig icke kunna ingå i prövning av dessa viktiga förhållanden.

Vidare har styrelsen anfört, att de i nybyggnaden föreslagna torvmullsklosetterna så mycket hellre böra undvikas i den stora starkt belagda anstalten, som W. C. föreslagits i en del av byggnaden, att förläggningen av ångpannorna och maskiner under matsalarna är mindre lämplig och att, om den skulle bibehållas, isolering kräves i trossbottnarna, att för undvikande av olägenheter särskild omsorg bör ägnas åt uppvärmnings- och ventilationsanordningarna i tvättstugan, som blott har en höjd av 2,5 meter, samt att ångpannerummet i nybyggnaden bör få egen utgång till det fria med hänsyn till os vid slaggningar samt bekvämt avlägsnande av aska, slagg m. m.

Överinten-
dentsämbetet.

Överintendentsämbetet anför i sitt utlåtande följande.

»I fråga om den nya patientbyggnaden vill det synas ämbetet, som om patientrummen vore alltför små, synnerligast de för tre patienter beräknade, vilka utgöra flertalet: kvadratytan golvareal per patient är i sagda rum allenast 5,27 m² och kubikrymden blott 17,89 m³, under det att dessa mått, enligt ämbetets förmenande böra uppgå till resp. 6 m² och 20 m³.

Enahanda synes förhållandet vara med de i källarvåningen inrymda tvätt-, tork-, mangel- och strykklokalerna samt verkstadsrummen, till vilka sistnämnda torde böra höra såväl förrådsrum för råvaror som för färdigarbetade produkter, vilka senare lokaler saknas.

I likhet med vitterhets-, historie- och antikvitetsakademiens i ämnet avgivna yttrande — varav ämbetet varit i tillfälle att under hand taga del — anser ämbetet sig böra framhålla önskvärdheten av, att den nya anstaltsbyggnaden, om den skall förläggas till Venn garn, måtte så placeras, att den icke, såsom nu föreslagits, skulle komma att från infarten till gården te sig såsom en, med hänsyn till byggnadsmassan, likvärdig, om ej större pendang till slottet; någon svårighet att finna annan lämplig plats torde icke, efter vad ämbetet tror sig veta, förefinnas, utan att kostnaderna därigenom behöva ökas.

Överintendentsämbetet vill även understryka det av akademien framställda önskemålet, att icke något av slottets rum må användas till arbetslokal för här avsedda patienter; detta önskemål finner ämbetet sig böra så mycket kraftigare betona, som ämbetet vid granskning av förslaget till patientbyggnad ansett sig, efter vad av det ovan anförda framgår, böra påpeka, att arbetslokalerna i denna byggnad synas väl små och otillräckliga för det antal personer, som — särskilt vintertid — där lär behöva beredas sysselsättning, helst jordbruket vid Venn garn, även under den brådaste tiden, knappast lär lämna arbete åt mera än cirka en fjärdedel av hela patientantalet.

Beträffande de föreslagna åtgärderna i slottet synas de i allmänhet vara av sådan natur, att de icke, därest de utföras pietetsfullt, kunna sägas skada detta ur kulturhistorisk synpunkt i hög grad värdefulla minnesmärke. Emellertid kan ämbetet, vad angår införandet av värmeledning och elektriska ljusledningar, för sin del icke tillstyrka dessa arbeten, med mindre nödiga garantier lämnas, att anordningarna och utförandet ej ingripa störande eller förvanskande i den äldriga byggnadens konstruktioner eller dekorativa detaljer, samt att sakkunnig kontroll häröver kommer till stånd, vilket allt dock icke torde låta sig göra utan en ökning med 2,000 kronor av den beräknade kostnaden. I fråga särskilt om värmeledningen, vars behövlighet väl torde kunna ifrågasättas, har ämbetet förvissat sig om, att pann- och kolrum kunna förläggas till den norra flygeln i stället för i själva mittbyggnaden, och att man härigenom torde kunna undgå uppförandet av den synnerligen vanprydande skorstenen på byggnadens utsida och använda befintliga inre rökrör; denna omflyttning medför icke några ökade utgifter.

Vid granskning av kostnadsberäkningarna har ämbetet icke funnit anledning till annan erinran, än att posten för oförutsedda utgifter, i det specificerade kostnadsförslaget för nybyggnaden upptagen till 5,248 kronor 35 öre, samt posten till arkitekt- och kontrollantarvoden, upptagen i samma förslag till 10,500 kronor, synas otillräckliga. Ämbetet håller före, att för oförutsedda utgifter samt för arkitekt- och kontrollantarvoden i kostnadsberäkningarna i fråga bör upptagas en summa av minst 27,000 kronor, varigenom alltså totalsumman skulle komma att ökas med 11,251 kronor 65 öre.

Vennngarns slott äger, såsom ovan antytts, ett synnerligen högt kulturhistoriskt värde. Det har i särdeles ringa mån ändrats under de senaste två århundradena och står sålunda såsom ett ovanligt typiskt exempel på ett 1600-tals herresätes inredning och anordning, vars vidmakthållande och skyddande för störande ingrepp måste betraktas såsom en statens skyldighet.

Överintendentensämbetet, som lär sakna befogenhet att ingå i prövning angående lämpligheten av ett sammanförande av så många patienter av här ifrågasvarande slag som 100, finner visserligen ur de synpunkter, från vilka ämbetet har att skärskåda saken, icke fullgoda skäl för ett avstyrkande, men förutsätter likvisst härvid, att bevakningen av denna mängd, mer eller mindre otillräkneliga personer kan göras så effektiv, att varje form för åverkan å den dyrbara slottsbyggnaden bliver utesluten.

Ämbetet tillåter sig slutligen ifrågasätta, huruvida icke det avsedda målet skulle på ett för statsverket mera ekonomiskt sätt kunna vinnas genom lämplig omändring för ändamålet av sådana mindre fängelseanläggningar, som, enligt av fängvårdsstyrelsens arkitekt ämbetet lämnade upplysningar, efter hand numera torde bliva för andra statsändamål tillgängliga.»

Social-
styrelsen.

Socialstyrelsen erinrar i det nu avgivna utlåtandet om sitt föregående yttrande rörande en statsanstalt för alkoholistvård samt förklarar sig vidhålla sin tidigare uttalade uppfattning därom, att de till sin omfattning i alla händelser mycket begränsade anordningar, som staten själv vidtager på detta område, böra bliva effektiva och hållbara, så att icke förtroendet för interneringslagens genomförbarhet och alkoholistvårdens nytta redan från början alltför mycket riskeras. Styrelsen finner det därför icke heller vara tillrådligt att, såsom nykterhetskommittén förordat, vidtaga vissa provisoriska åtgärder för öppnandet av en statens anstalt i mindre omfattning. Vinsten av att därigenom med några månader påskynda interneringslagens trädande i kraft torde icke uppväga den skada, som inför den allmänna opinionen kunde tillfogas interneringssystemet, därest detta från början inleddes med anordningar, som vore ej blott till omfattningen otillräckliga utan ock till sin beskaffenhet alltför otillfredsställande.

Statens anstalt torde enligt styrelsens uppfattning näppeligen kunna erhålla så stor omfattning, att å densamma kan beredas plats för några »lättskötta» patienter, med vilket uttryck såväl nykterhetskommittén som en dess reservant betecknat sådana alkoholister, som endast i rusigt tillstånd äro farliga för eget liv eller andras säkerhet. Den av nykterhetskommittén framförda tanken på »lättskötta» patienters behandling under friare vårdformer genom placering i smärre kolonier vid statsanstalten skulle innebära en utvidgning av statens vårdskyldighet, som redan av kostnadsskäl måste möta betänkligheter, och styrelsen ställde sig principiellt tveksam i fråga om lämpligheten av att staten experimenterar

med kolonatverksamhet och andra friare vårdformer, vilka otvivelaktigt bättre lämpa sig för — och redan i viss mån upptagits av — allmännyttiga föreningar och stiftelser.

Enligt styrelsens uppfattning torde statsanstalten i alla händelser nödgas omhändertaga ett icke ringa antal »farliga» alkoholister, företrädesvis sådana, som på grund av alkoholismen stå på gränsen till sinnessjukdom och även vid tvungen avhållsamhet från rusdrycker kunna vara farliga för sin omgivning. Med den nu förefintliga stora bristen på anstalter för sinnessjukvård torde nämligen ifrågavarande interneringsförfarande komma att icke sällan anlitas med avseende å alkoholister, som måhända med lika stort fog bort placeras å anstalt för sinnessjuka.

På grund av statsanstaltens uppgift såsom sista resurs för behandling av de svåraste och farligaste bland landets alkoholister bör den, yttrar styrelsen vidare, ur säkerhetssynpunkt motsvara stora anspråk, och det var med hänsyn härtill, som styrelsen funnit sig böra bland de olika platser, som ifrågasatts, för sin del föredraga Ådö såsom förläggningsort. Styrelsen hade därvid icke förbisett de fördelar, som i andra avseenden kunde erbjudas å andra platser. Vad särskilt Venngarn beträffar, vilket nu av nykterhetskommittén förordats, erbjuder detta förmånen av väsentligt större areal för såväl jordbruk som skogsbruk. Skulle emellertid denna förmån kunna utnyttjas, måste, anmärker styrelsen, patienterna vid sitt utarbete spridas ut över denna areal, som icke gärna kunde genom avstängningsanordningar isoleras från omgivningarna. Då Venngarn vore beläget vid allmän landsväg på 5 km. avstånd från stadssamhälle med brännvinsförsäljning, torde det möta hart när oöverstigligen svårigheter att så effektivt, som vid statsanstalten borde ske, förhindra sprittillförsel till patienterna. Fastmer måste man då räkna med den sannolikheten, att patienternas flitpenningar till icke ringa del komme att användas till spritinköp, vartill villiga biträden ju icke plägade saknas. Nykterhetskommittén hade visserligen häremot invänt, att de internerade icke torde komma att missbruka den frihet, som måste lämnas dem, enär de då förverkade sina utsikter att få interneringstiden förkortad, men styrelsen å sin sida finner det i hög grad osannolikt, att patienter av det slag, statsanstalten skulle få att vårda, i allmänhet hade några utsikter att bliva utskrivna före interneringstidens utgång. För dem ställde sig ett olovligt avvikande eller åtkomsten av sprit såsom synnerligen välkomna avbrott i interneringstiden, så mycket mera som denna med lagstiftningens nuvarande läggning icke kunde förlängas, huru dåligt deras uppförande än vore, och för övrigt, menar styrelsen, torde alkoholister av ifrågavarande

typ icke mycket tänka på följderna av sina handlingar, blott de kunde åtkomma berusningsmedel.

Styrelsen kan ej heller dela nykterhetskommitténs uppfattning om den ringa faran av att internerad lyckas rymma. På grund av det mindre tillräkneliga tillstånd, vari dessa de svåraste alkoholisterna ofta befinna sig, torde nämligen risken för kringboende, särskilt kvinnor och barn, enligt styrelsens mening, kunna antagas vara väsentligt större än beträffande förrymda straffångar.

Då styrelsen ansett sig böra tillmäta de nu anförda synpunkterna stor betydelse och Ådö även av nykterhetskommittén på denna punkt tillerkänts bestämt företräde framför Venngarn, finner styrelsen sig böra vidhålla sitt förord för den förstnämnda platsen.

Rörande det på uppdrag av chefen för civildepartementet nu utarbetade förslaget till en statsanstalt vid Venngarn erinrar styrelsen, att den nya anstaltsbyggnaden är av väsentligt mindre omfattning än den vid Ådö planerade på grund av att dels kubikutrymmet per patient något inknappats (från c:a 20 till c:a 18 kubikmeter), dels dagrummen ansetts obehövligen med hänsyn till möjligheten att såsom sådana använda korridorerna, dels verkstadsrummen begränsats, dels slutligen sjukavdelningen samt vissa administrations- och bostadslokaler förlagts annorstädes, varförutom förslaget icke lämnar samma möjligheter till utvidgning och ökning av patientantalet som Ådöförslaget.

Styrelsen finner åtminstone inknappningarna av patientrummens utrymme samt möjligen även borttagandet av dagrummen kunna utan större olägenhet genomföras. Därest det vidare ansåges tillrädligt att begränsa anstaltens vårdkapacitet till högst 120 patienter, anser styrelsen även anstaltsbyggnadens hela planläggning vara ägnad att medföra besparingar, utan att dess vårdegenskaper mera avsevärt förringas.

Bortflyttningen av vissa avdelningar, som i Ådöförslaget förlagts till själva anstaltsbyggnaden, har möjliggjorts genom användande i stor utsträckning av ett antal å Venngarn förefintliga byggnader. Det ligger, säger styrelsen, i öppen dag, att såväl ur ekonomisk som vårdsynpunkt större olägenheter för framtiden äro förknippade med en anstaltsanläggning, fördelad på ett stort antal byggnader, de flesta apterade för andra ändamål än de ursprungligen avsedda. Såsom bestämt olämplig betecknar styrelsen sjukavdelningens förläggning till en särskild, på c:a 140 meters avstånd från anstaltsbyggnaden belägen byggnad, där sjuksköterskan skulle lämnas ensam med patienterna. Överhuvud skulle å Venngarn de olika lokalernas fördelning på ett stort område öka de förut framhållna olägenheterna av platsens läge, och dessa olägenheter kunna visserligen genom väsentligt starkare bevakning och

därmed följande ökade driftkostnader bliva i viss mån avhjälpda, men torde Ådöförslaget under alla förhållanden dock bliva det ur säkerhets-synpunkt bättre.

Vidare anför socialstyrelsen, att engångskostnaderna naturligen på Ådö kunna reduceras i anslutning till det nu föreliggande Venngarnsförslaget. Därest det senares anstaltsbyggnad förlades till Ådö, vilket utan förändring syntes kunna ske, skulle visserligen ytterligare någon mindre byggnad behöva uppföras för sjukavdelning, administration samt en del av personalen. Antalet byggnader och den bebyggda arealen skulle i alla händelser bliva väsentligt mindre än å Venngarn. Att anordningarna bliva mera praktiska samt underhålls- och driftkostnaderna billigare vid sådan mera koncentrerad och till särskilt byggda lokaler förlagd drift, anser styrelsen otvivelaktigt. Beträffande de i Venngarnsförslaget gjorda kostnadsberäkningarna har styrelsen endast anmärkt, att de för ändringar i slottet och värmeledning därstädes upptagna beloppen, tillsammans utgörande 12,200 kronor, synas vara alldeles för låga. Särskilt ledningsarbetena måste på grund av även innermurarnas tjocklek ställa sig dyrbara. Då vidare åtskilliga av de i anspråk tagna rummen äro mycket stora, torde enligt styrelsens åsikt för deras tillräckliga uppvärmning erfordras ganska effektiva värmeanordningar, vilka medföra dryga såväl anläggnings- som driftkostnader.

Slutligen anmärker socialstyrelsen, att Venngarnsförslaget förutsätter, att anstaltens vårdkapacitet begränsas till högst 120 patienter, och att det också är väsentligen med uppoffring av Ådöförslagets utvidgnings-möjligheter, som Venngarnsförslaget kunnat göras avsevärt billigare. Med avseende härå har styrelsen endast hänvisat till sitt tidigare uttalande därom, att de 150 platserna i Ådöförslaget snarare komme att visa sig för fåtaliga än för många. Om sålunda en minskning i det beräknade högsta antalet vårdplatser måste synas mindre önskvärt, är det, påpekar styrelsen, å andra sidan klart, att en sådan minskning vore ägnad att medföra besparingar, oavsett om anstalten förlägges till den ena eller andra platsen.

Av tillgängliga handlingar må, utöver vad redan nämnts, angående Venngarns kungsgård här ytterligare antecknas, att kungsgården utgör 10 hela mantal samt omfattar 952 hektar 7,7 ar, därav 351 hektar 6,7 ar åker, 87 hektar 52,6 ar äng, 459 hektar 59,5 ar avrösningsjord och 53 hektar 88,9 ar impedimenter; att kungsgården jämte alla därtill hörande ägor mot ett arrende av 5,650 kronor varit upplåten på arrende till översten Knut Eklundh under tiden från den 14 mars 1909 till den 14 mars 1910 samt därefter genom kontrakt den 27 november 1909 upplåtits till

*Uppgifter ang.
Venngarns
areal m. m.*

Eklundh för tiden till den 14 mars 1915 mot ett årligt arrende av 4,000 kronor, därvid dock från arrendet undantagits egendomens utmark, som ställts under skogsstatens vård och förvaltning med rätt för arrendatorn att därifrån erhålla utsyning av husbehovsvirke i viss omfattning; att till kungsgården höra ett stort antal bebyggda torplägenheter, av vilka enligt nämnda kontrakt två, Öster- och Västervåla, skola brukas under huvudgården samt de andra, efter skedd sammanslagning utgörande ett antal av 24, brukas av olika personer, vilka hava att till arrendatorn utgöra vissa dagsverken m. m., som dock ej få bestämmas högre än ett visst i kontraktet bestämt maximum; att vid besiktning, som den 8 oktober och den 14 december 1912 hållits för arrendeuppskattning av egendomen, också prövats uppkommen fråga om egendomens styckning, och att uppskattningsmännen därvid tillstyrkt en uppdelning av kungsgården i enlighet med ett redan tidigare upprättat förslag, därvid som skäl framhållits, bland annat, att det mötte svårighet dels att mot avgäld i form av dagsverken få brukare till torpen och dels att för kungsgården odelad betinga ett skäligt arrende; att efter vederbörande myndigheters tillstyrkan Kungl. Maj:t i proposition den 31 december 1913 (nr 24) föreslagit riksdagen att medgiva, att tio till kungsgården hörande, å en uppgjord ritning upptagna lägenheter skulle få upplåtas enligt kungl. kungörelsen den 17 oktober 1913 angående grunder för upplåtande av egnahemslägenheter från vissa kronoegendomar och med iakttagande av de i kungl. brevet till domänstyrelsen samma dag meddelade närmare bestämmelser i fråga om tillämpningen av berörda grunder, vilken framställning av riksdagen bifölls enligt dess skrivelse den 24 februari 1914; att nämnda torplägenheter, som skulle bildas delvis genom sammanslagning av flera förutvarande torp, hava en areal av tillhopa 228 hektar 9 ar, saluvärderats till 76,995 kronor och hava ett arrendevärde av 2,990 kronor samt alla äro belägna å södra delen av kungsgårdens ägoområde; att efter avdrag av nämnda lägenheter vid kungsgården finnas 253 hektar 66,3 ar åker, 75 hektar 61,7 ar äng, 351 hektar 37,6 ar avrösningsjord och 43 hektar 33,1 ar impedimenter eller tillhopa 723 hektar 98,7 ar; att egendomens arrendevärde efter en blivande försäljning av lägenheterna uppskattats till 4,160 kronor; samt att av den återstående delen av kungsgården fortfarande en del brukas under särskilda bebyggda torp, nämligen Djurgården, Nydal, Sjöängen, Stenhagen, Murarbo, Vennerbo, Utanby, Klappslätt och Skogstorp.

Rörande *ägornas beskaffenhet* innehåller instrumentet över ovannämnda besiktning följande:

»Av den såsom åker och tomter angivna arealen 351,06.70 har utgöras 0,17.30 har dels av plantskolor för uppdragande av skogsplantor, dels av tre sedan flera

år tillbaka på grund av utfartsvägens omläggning förlagda smärre åkerbitar, 116,67.70 har av till underlydande torp anslagna områden, därav 4,07.00 har tomt och 112,60.70 har åker och trädgårdsland, samt 10,08.10 har, det i skogen belägna s. k. Hellsbokärret, av särskilt utarrenderad jord. Återstoden 224,08.60 har, som brukas till huvudgården, består av 2,67.10 har tomter, 2,10.70 har park, 1,59.90 har trädgård samt 217,70.90 har åker. Åkerjorden består till en areal av 33,25.50 har s. k. rödjord eller röddya, 10,08.10 har i Hellsbokärret av lättjord och återstoden, av till större delen lermylla och lerjord.

Angsmarken, upptagen till 87,52.60 har utgöres dels av 5,11.30 har odlingsbar mark i beteshagar, dels av 2,44.80 har smärre lindor på spridda ställen, dels av 33,78.70 har hårdvallsäng, som på grund av vattenståndet i Mälaren icke kan med fördel uppodlas till åker, och 35,75.40 har sidvallsäng samt 10,42.40 har fräkenbotten.

Avrösningsjorden, å ovannämnda karta upptagen till 459,59.50 har, innehåller enligt vid år 1907 verkställd arrendeuppskattning meddelad uppgift 251,05 har skogbeväxt skogs- och hagmark med en beräknad årlig avkastning av 218 kubikmeter virke.

Av den såsom impediment å kartan upptagna arealen tillsammans 53,88.90 har utgöras 38,40.50 har av s. k. vassbotten i Garnsviken.»

Såsom redan anmärkts av de inom departementet tillkallade sakkunniga, skulle utsikt förefinnas att erhålla elektrisk kraft till anstalten från Älvkarleby kraftverk. Vattenfallsstyrelsen har på förfrågan härom meddelat, att en kraftledning är ifrågasatt att framdragas från Uppsala söderut med ändamål att förse stations- och industrisamhällena längs en del av stambanesträckan Stockholm—Uppsala med elektrisk energi. Rörande en elektrisk anläggning vid Venngarn har nämnda styrelse vidare under hand meddelat, att kraften finge uttagas från den kopplingsstation, som av styrelsen eventuellt komme att förläggas vid Märsta järnvägsstation samt överföras till Venngarn medelst en enkellinje å trästolpar, som finge byggas och underhållas av styrelsen. De anläggningar, som erfordras vid Venngarn, hava med anslutning i jämförliga delar till det vid de sakkunnigas utredning fogade, av elektriska prövningsanstalten uppgjorda kostnadsförslaget av styrelsen beräknats till 21,000 kronor, vartill kommer kostnaden för tre i prövningsanstaltens förslag ej upptagna motorer m. m., 2,500 kronor¹⁾, alltså tillhoppa 23,500 kronor. En reservanordning med ackumulatorbatteri anses mindre nödvändig vid leverans av kraft från Älvkarleby än vid egen kraftanläggning, men betecknas av styrelsen såsom fördelaktig, då vårdanstalten därigenom kan göra sig i stort sett oberoende av eventuella driftstörningar å ledningarna. En sådan reservanläggning beräknas kosta 10,500 kronor. Årskostnaden för anläggningen be-

Uttalande av
vattenfalls-
styrelsen.

¹⁾ Dessa motorer hava tagits med i beräkning i andra delar av de sakkunnigas utredning.

räknas till 10 % å anläggningskapitalet och kostnaden för hela det kraftbelopp, som skulle levereras, inberäknat avgift för kraftledningen, till högst 5,000 kronor för år. Utan reservmaskiner skulle årskostnaden alltså uppgå till 7,350 kronor och med detta till 8,400 kronor, vilket enligt styrelsens åsikt utgör ungefär samma belopp, vartill kostnaden torde uppgå, då den elektriska energin framställs vid egen kraftanläggning. Styrelsen har slutligen meddelat, att, om kraft tages från Älvkarleby, någon särskild driftspersonal ej torde behöva anställas för skötseln av den elektriska anläggningen, utan lära de mindre reparationsarbeten, som förekomma, kunna utföras av annan vid vårdanstalten anställd, därtill lämplig person.

Direktören vid
Svartsjö
tvångsarbets-
anstalt.

Slutligen har på min anmodan direktören vid tvångsarbetsanstalten å Svartsjö G. Reutererona gjort ett uttalande i ämnet. Han yttrar i en den 4 juni 1914 dagtecknad skrivelse följande:

»Den jordareal, som står till buds vid Ådö, synes mig redan från början vara för knappt tilltagen vid en anstalt för 100 patienter (jag förutsätter därvid, att de internerades arbetskraft är ungefär likvärdig med de å Svartsjö intagnas) och skulle bliva detta än mer, efter det anstaltens verksamhet pågått några år med ett rationellt bedrivande av jordbruket. Bristen på nödigt jordutrymme skulle naturligen göra sig ännu mera kännbar, om patientantalet höjdes till 150, och ingalunda i betryggande mån uppvägas genom omläggandet av möjligast största jordareal till trädgårdsbruk (om jorden nu lämpar sig härför), då en rationellt och ekonomiskt driven trädgårdsanläggning numera ej gärna kan sysselsätta någon avsevärt stor personal.

Venngarns kungsgård erbjuder med avseende å jordutrymme helt andra möjligheter och måste av mig i varje hänseende lämnas ett obetingat företräde såsom plats för en statens vårdanstalt för alkoholister. Här finnas utvecklingsmöjligheter å alla områden, och den stora skogsarealen lämnar tillfälle till lämpligt utarbete även å årstid, då jordbruksarbetet i övrigt ej giver full sysselsättning åt anstaltens personal. Härjämte synas de många bebyggda torplägenheterna vid Venngarn bliva av ovärderligt gagn vid framtida behov att för en del patienter kunna tilllämpa en något friare anstaltsvård.

Vad beträffar frågan om rymning och insmuggling av rusdrycker synes de mera skenbara fördelar, som Ådö i dessa avseenden skulle erbjuda, ej böra tillmätas någon som helst avgörande betydelse vid valet av plats för en anstalt av nu avsedd art. Det omkring 90 meter breda sundet mellan Ådö och fastlandet torde i ifrågavarande hänseende ej kunna lämna mera betryggande skydd än de härvidlag ävenledes gynn samma omgivningarna vid Venngarns kungsgård, vilken i bevaknings-

hänseende måste anses erbjuda alla möjligheter till en ostörd och framgångsrik anstaltsvård.»

Såsom ovan framhållits, har ikrafträdandet av lagen om behandling av alkoholister (interneringslagen) gjorts beroende av Kungl. Maj:ts förordnande. Detta har skett bland annat därför, att det ansetts nödvändigt att före lagens ikrafträdande hava tillgänglig en statens vårdanstalt för mottagande av alkoholister, om vilkas internering beslut fattats men vilka icke lämpligen kunna mottagas eller behållas å enskilda eller kommunala anstalter. Förarbeten för uppgörande av förslag till en statens vårdanstalt för alkoholister hade också igångsatts, redan innan interneringslagen förelades riksdagen. Sedan dess har arbetet med utredningen om en sådan anstalt fortgått och olika myndigheter hörts i ärendet. Därvid har från skilda håll betonats vikten av anstaltens tillkomst, och då utredningen nu synes mig hava nått den punkt, att frågan bör kunna företagas till avgörande, har jag ansett ärendet icke längre böra undan skjutas.

Departements-
chefens
yttrande.

Behovet av en
statsanstalt.

Vid statsanstaltens anordnande måste man söka förverkliga de uppgifter, som enligt interneringslagens grundprinciper avsetts för densamma. Å ena sidan skall anstalten kunna upptaga sådana alkoholister, mot vilka samhället behöver skydda sig, å andra sidan åsyftas dock ej någon asyl i egentlig mening, vilket särskilt framgår av tvångsinterneringens tidsbegränsning. Med hänsyn härtill torde man beträffande statsanstalten böra kräva, att å densamma äro vidtagna alla de anordningar, vilka ur säkerhetssynpunkt äro erforderliga för att kunna disciplinera och uppfostra patienter, som med hänsyn till sin svårskötthet ej kunna mottagas eller behållas å de enligt lagens bestämmelser såsom allmänna erkända anstalterna. På samma gång bör anstalten dock vara en verklig vårdanstalt, där ett målmedvetet och planmässigt arbete bedrivs till patienternas förbättrande. Ur den förstnämnda synpunkten torde det vara uteslutet, att staten giver sin vård alltför fria former, då det just är saknaden av ett effektivt tvång på andra anstalter, som motiverar statens ingripande med sina maktmedel. Därav följer emellertid ej, att staten skulle lägga uteslutande vikt på tvångsätgårderna; tvärtom bör tvånget mer och mer lossas, så snart detta visar sig rådligt, och den vårdande verksamheten utövas så långt sig göra låter. Visserligen kunde man tänka sig, att patienterna flyttades från statsanstalten till en anstalt med mindre sträng regim, så snart tvånget ej längre visade sig oundgängligen nödigt. I praktiken låter sig dock detta antagligen i många

Huvudsyn-
punkter vid
anstaltens
anordnande.

fall icke lätt genomföras, vadan man måste räkna med att statsanstalten själv skall vara i stånd att utföra uppfostringsarbetet. Denna dubbelhet i anstaltens verksamhet är det, som gör anstaltens planerande förbundet med vissa svårigheter, och det är just lösandet av denna uppgift, som utredningsarbetet bland annat äsyftat. Huru långt statsanstalten skall gå i sin vårdande uppgift, kan naturligen ej på förhand närmare bestämmas. Den av socialstyrelsen i denna del uttalade uppfattningen, enligt vilken statens vårdskyldighet ej bör omfatta kolonatverksamhet och andra friare vårdformer, kan ju hava åtskilligt fog för sig. Men i allt fall synes det mig lämpligt att, åtminstone intill dess tillräcklig praktisk erfarenhet på detta område vunnits — vilket för närvarande långt ifrån är förhållandet — staten icke helt och hållet förbiser dessa vårdformer. Jag kan ej finna några övertygande skäl för att låta denna försöksverksamhet på ett ännu jämförelsevis oprövat område, där staten, kommuner och enskilda möta varandra i arbete för vinnande av ett gemensamt humanitärt mål, bliva föremål enbart för kommuners och enskildas initiativ. Det torde därför ej vara riktigt att här strängt begränsa den nu föreslagna statsanstaltens verksamhet. För de å anstalten vårdade patienterna skulle det sannolikt vara lämpligt, om anstalten kunde under friare former fortsätta med vården. Särskilt innan de kommunala nykterhetsnämnderna hunnit sätta sig in i sina uppgifter, torde det vara av synnerlig vikt, att de allmänna anstalterna för alkoholistvård i största möjliga mån åtminstone underlätta anskaffandet av lämplig sysselsättning åt den förutvarande alkoholisten vid hans utskrivning från vederbörande anstalt. Detta bör ock gälla en blivande statsanstalt.

Med denna i stora drag angivna uppfattning av en statsanstalts uppgifter framstår det för mig såsom en nödvändighet att från början utrusta anstalten med tillräckliga hjälpmedel att på samma gång fylla sin uppgift att skydda samhället mot de besvärliga och farliga alkoholisterna, som intagas där, samt tillika erbjuda möjligheter för arbete på dessas stadigvarande förbättring. Härmed torde det vara uteslutet att för den nu ifrågasatta anstalten använda sig av det uppslag, som överintendentensämbetet framkastat, nämligen att taga i anspråk någon mindre, ledigbliven fängelseanläggning. En rationell och bestående lösning av frågan torde icke stå att vinna på den vägen.

Rörande anstaltens anordnande synes endast en mening råda därom, att anstalten bör vara förenad med en ej alltför obetydlig jordareal, så att patienterna i stor utsträckning kunna sysselsättas med arbeten i det fria, särskilt med jordbruks- och trädgårdsarbeten. Likaledes synes man i allmänhet vara ense om, att anstalten bör vara avsedd för minst 100

patienter. Någon möjlighet att tillförlitligt utröna behovet av platser förefinnes icke — tvärtom synas mig meningarna i den delen växla högst betydligt — men det torde likväl med visshet kunna antagas, att en anstalt med omkring 100 platser icke under några förhållanden skall visa sig för stor. En så genomgripande förändring till det bättre i fråga om alkoholismens utbredning, att detta antal platser i en för hela landet avsedd anstalt skulle visa sig för stort, torde man knappast våga hoppas på, och jag måste naturligen i det hänseendet fästa största avseende vid att nykterhetskommittén ansett sig böra tillstyrka en anstalt av denna storlek.

Då det gällt att finna lämplig plats för förläggning av en statsanstalt av den beskaffenhet, varom här är fråga, har till utgångspunkt tagits, att man borde hava en plats med central belägenhet samt att någon statens egendom borde användas för ändamålet. Dessa synpunkter böra tydligen också vidhållas, såvitt en dylik plats står att finna, som i övrigt fyller sitt ändamål. Vid de utredningar, som verkställts för att finna en i dessa hänseenden lämplig plats, är det egentligen två egendomar, som ansetts böra komma i fråga, nämligen Vennngarns kungsgård i Stockholms län och kronoegendomen Ådö i Södermanlands län. Helt allmänt taget kunna båda dessa egendomar sägas lämpa sig för ändamålet. Den förstnämnda har i första hand föreslagits av de utav chefen för justitiedepartementet tidigare tillkallade sakkunniga, utan att dock därvid av dem någon jämförelse uppdrogs med Ådö, som då ännu icke var närmare på tal. Under det att sedermera Ådö särskilt anbefallts i det av särskilda kommitterade den 14 januari 1914 avgivna betänkandet och av socialstyrelsen, har förläggandet till Vennngarn bestämt förordats såväl av nykterhetskommittén som av direktören vid Svartsjö tvångsarbetsanstalt och styrelsen för föreningen svenska alkoholisthem.

Plats för
anstalten.

Vad först beträffar de båda egendomarnas lämplighet med hänsyn till läget, kan Ådö vid ett första betraktande synas hava ett givet företräde därutinnan, att egendomen på alla sidor är omsluten av vatten. Med hänsyn till möjligheten att hindra rymning från anstalten och insmuggling dit av rusdrycker är detta naturligtvis av en viss vikt. Såsom nykterhetskommittén anmärkt, skyddar emellertid denna isolering ej under vintern, och på grund av det korta avståndet till fastlandet synes det vattenomflutna läget icke heller i övrigt kunna tillmätas någon avgörande betydelse. Detta torde med desto större fog kunna påstås, då man såsom alternativ har att tillgå en plats med så

Jämförelse
mellan Venn-
garn och Ådö
med hänsyn
till läget.

pass avskild belägenhet som Venngarn. Kungsgårdens område gränsar å ena sidan till den här ganska breda Garnsviken och å en annan till en igenvuxen sjöbotten, över vilken är svårt om ens möjligt att taga sig väg. På de båda andra sidorna ligger egendomen öppen, men den av kungsgården under eget bruk innehavda åkerjorden begränsas här över allt av torplägenheter, som lyda under gården, och den möjligheten bör ej vara utesluten för anstaltsförvaltningen att vid den förnyade utarrendering av torpen, som skall äga rum samtidigt med anstaltens ifrågasatta tillträde av egendomen, få dessa upplåtna åt sådana personer och på sådana villkor, att anstalten, i stället för att från det hållet befara hinder i sin verksamhet, där har att påräkna hjälp. Tänker man på själva anstalten, sådan den skulle anordnas, bilda alla byggnaderna där ett helt för sig, som är tämligen väl avgränsat och på tre håll omgives av en öppen och lätt överskådlig terräng. Frånsett Sigtuna ligger Venngarn avlägset från ort, varest spritdrycker försäljas, och, enligt vad jag erfarit, föreligger förslag att införa begränsningar av spritförsäljningen i Sigtuna. I ett så litet samhälle lär det för övrigt ej vara svårt att hindra försäljning av spritdrycker, som misstänkas vara avsedda för patienter å Venngarn.

Vid bedömande av frågan om möjligheten att förlägga statens vårdanstalter för alkoholister till Venngarn synes mig ej heller böra lämnas ur sikte, att det ingalunda är meningen att anstaltens patienter skola utan kontroll fritt få röra sig över egendomen. Endast patienter, om vilkas pålitlighet man hunnit övertyga sig, böra lämnas större rörelsefrihet; de nykomna måste naturligen stå under strängare uppsikt. Den moderna fångvården har åtskilliga exempel att uppvisa på möjligheten af friluftsarbete för personer, som äro berövade sin frihet. Särskilt torde kunna pekås på förhållandena vid tvångsarbetsanstalten å Svartsjö, varest tvångsarbetarna sysselsättas med jordbruksarbete under tämligen fria former. Huru sträng bevakning, som kan bliva behöflig vid Venngarn, är naturligen ej möjligt att på förhand säkert avgöra. Direktören vid nämnda tvångsarbetsanstalt har emellertid uttalat, att Venngarn i bevakningshänseende erbjuder alla möjligheter till en ostörd och framgångsrik anstaltsvård. Det måste härvidlag framhållas, att det icke rätt gärna kan bliva tal om att genom rent yttre avstängningsanordningar såsom stängsel eller dylikt förhindra rymning av patienter. Rymning från interneringsanstalter, där de internerade äga att å ett mer eller mindre begränsat område röra sig i viss mån fritt, låt vara under bevakning, torde aldrig enbart genom dylika anordningar kunna förhindras, utan torde bevakningen över de internerade härvidlag spela

huvudrollen. Jag kan för min del ej finna, att Ådö i jämförelse med Venngarn erbjuder några så väsentliga företräden i avseende å läget eller möjligheterna för bättre och effektivare bevakning, att dessa böra fölla utslaget i fråga om valet av plats. Det bör för övrigt ej lämnas oanmärkt, att en alltför stark isolering kan vara ägnad att förrycka den karaktär av vårdanstalt, som man velat utbilda. Avgörande för anstaltsarbetets framgång är i allt fall enligt mitt förmenande, att de yttre förhållandena äro någorlunda gynnsamma, samt att man kan erhålla anstaltspersonal med förmåga och intresse att fullgöra sitt uppdrag.

Därest det skulle visa sig omöjligt att komma till rätta med en del av de till statens vårdanstalt hänvisade alkoholisterna med de anordningar i avseende å disciplin och uppsikt, som där komma att stå till buds, torde man böra tänka på särskilda utvägar att lösa denna svårighet. Under utredningen av frågan om statens vårdanstalt hava två olika förslag till lösningar framkastats, det ena att anordna en mindre särskild statsanstalt för mottagande av alkoholister, som ej kunna lämpligen kvarhållas å vårdanstalten, det andra att medgiva en överflyttning av internerade från vårdanstalten till en tvångsarbetsanstalt. Önskan att upprätthålla åtskillnad mellan tvångsinternering å alkoholistanstalt och tvångsarbete synes hava föranlett, att man vid interneringslagens tillkomst ej anlätade sistnämnda utväg. Det lär ej böra ifrågakomma att redan nu, innan interneringslagen trätt i kraft och hunnit visa sina verkningar, inlåta sig på ändring av lagen. Villkendera utvägen, som bör anlitas, torde för övrigt ej heller med nödvändighet nu behöva upptagas till avgörande.

Att en anstalt av denna art bör vara förenad med jordbruk, är redan nämnt. I detta avseende erbjuda både Ådö och Venngarn möjligheter. Ådö innehåller omkring 200 hektar, därav omkring 70 hektar utgöres av åker. Venngarn omfattar omkring 950 hektar, därav omkring 350 hektar åker och tomter. Från flera håll har emellertid framhållits, att åkerarealen vid Ådö är för liten för en anstalt med 100 patienter. Särskilt har detta betonats från det håll, där man torde hava största erfarenheten i fråga om alkoholisters skötsel och arbetsprestationer, nämligen av representanter för de svenska alkoholisthemmen och av direktören vid tvångsarbetsanstalten å Svartsjö. Det förefaller mig också, om man tager i betraktande den jordbruksverksamhet, vilken för närvarande drives vid olika anstalter, såsom vid nyssnämnda anstalt å Svartsjö, statens uppfostringsanstalt å Bona och åkerbrukskolonien Hall, som om en areal av allenast 70 hektar skulle vara alltför liten; särskilt skulle den lägga hinder i vägen för ytter-

Jämförelse
mellan
Venngarn och
Ådö ur andra
synpunkter.

ligare utvidgning av anstalten, om sådan av andra hänsyn skulle befinnas erforderlig. Arealen vid Venngarn, omkring 350 hektar åker och tomter, kan däremot synas väl stor. Härvid är dock att märka, att under huvudgårdens bruk för närvarande finnas endast omkring 215 hektar åker, medan återstoden åkerjord brukas under torp eller särskilt utarrenderats. Skulle det emellertid visa sig, att även sistnämnda areal i början är något för stor för ett rationellt utnyttjande av jorden för anstaltens räkning, saknas, enligt vad jag inhämtat, ej möjlighet att få delar av området utarrenderade, till dess anstalten lämpligen kan taga dem under bruk. Även utvägen till patienternas sysselsättning vintertiden å den större skogsarealen vid Venngarn synes vid valet mellan de två alternativen vara en faktor att räkna med. I fråga om tillgången på tillräcklig jord för anstaltens behov synes mig alltså Venngarn erbjuda ett bestämt företräde framför Ådö.

Vid avgörandet av frågan, huruvida Venngarn eller Ådö bör komma till användning, är emellertid ännu en omständighet att taga i betraktande. Det har nämligen visat sig, att Venngarn ur vissa synpunkter är mindre lämplig till utarrendering. Redan vid den första undersökning, som gjordes för att få lämplig plats till en statens alkoholanstalt, gav domänintendenten i Stockholms län anvisning å Venngarns kungsgård och framhöll därvid, att egendomen vore mindre lämplig att utarrendera dels på grund av det befintliga slottet och dels med hänsyn till storleken och de många torpen. Vid besiktning, som kort förut (på hösten 1912) hållits för arrendeuppskattning av egendomen, hade också prövats frågan om egendomens styckning, och hade uppskattningsmännen därvid tillstyrkt en uppdelning av kungsgården i enlighet med ett redan tidigare upprättat förslag, därvid som skäl framhållits bland annat, att det mötte svårighet dels att mot avgäld i form av dagsverken få brukare till torpen och dels att få kungsgården odelad utarrenderad mot skäligt arrende. Efter vederbörande myndigheters tillstyrkan föreslog Kungl. Maj:t, såsom redan nämnts, innevarande års första riksdag att medgiva, att tio till kungsgården hörande lägenheter skulle få försäljas, vilken framställning också bifölls av riksdagen.

Även om en försäljning av dessa lägenheter kommer till stånd, varom jag strax skall närmare yttra mig, — i avvaktan på den slutliga prövningen av nu föreliggande fråga hava åtgärder för försäljning av lägenheterna tillsvidare inhiherats — består kungsgården av ett tämligen stort område, över 250 hektar åker och omkring 75 hektar äng, därav en del, såsom nämnts, för närvarande brukas särskilt under ett antal bebyggda lägenheter. Kungsgårdens utarrenderande kan alltså

fortfarande antagas vara förenat med vissa svårigheter. I anstaltens hand skulle dessa lägenheter åter innefatta möjligheter i flera avseenden, bland annat därutinnan, att anstaltsförvaltningen skulle kunna under eget bruk få den lämpligaste arealen och i anstaltens syfte utnyttja en och annan av lägenheterna. Härtill kommer, att anstalten kan under sin förvaltning bruka den från arrendet nu undantagna skogen, vilken ej gränsar intill något annat statens skogskomplex. Slutligen kan med en till Venngarn förlagd anstalt det där befintliga slottet bättre utnyttjas än den vid Ådö befintliga bostadsbyggnaden.

En ej alldeles oviktig omständighet är också, att arrendetiden vid Venngarn utgår den 14 mars 1915, således vid en tidpunkt, som är den allra lämpligaste för staten, jämväl därutinnan att någon ersättning ej behöver ifrågakomma till arrendatorn för arrendets avstående.

Mot Venngarns användande för ändamålet har anmärkts, att gården skulle vara dåligt försedd med uthusbyggnader för jordbrukets behov, och särskilt att ladugården skulle vara så gammal och förfallen, att ett förläggande av statsanstalten till Venngarn ovillkorligen skulle erfordra en helt och hållet ny ladugård för en kostnad av 30- à 40,000 kronor. Om riktigheten av sistnämnda påstående synas emellertid råda i hög grad olika meningar. Beträffande ladugården kan med fog anmärkas, att den är något mörk och på grund härav ej fyller de hygieniska och andra krav, som ställas på en fullt modernt byggd ladugård. Även om byggnaden skulle i någon mån behöva repareras och uppsatsas, vilket för övrigt ej bör kräva någon avsevärd kostnad, är själva byggnaden emellertid synnerligen solid, och det bör ej gärna komma i fråga att utdöma densamma. Vid den ovannämnda, år 1912 av domänintendenten i länet hållna synen å kungsgården föreslogs däremot att bygga en ny stallbyggnad i stället för det i ladugårdsbyggnaden befintliga stallet, som ansågs vara trångt och för ändamålet otjänligt, varigenom bättre utrymme också skulle vinnas i ladugården; detta byggnadsarbete, som beräknades kosta omkring 10,500 kronor, skulle av blivande arrendator utföras före den 1 oktober 1920. Huruvida en dylik förändring skall vidtagas, torde dock ej för närvarande behöva upptagas till bedömande. Beträffande en del andra vid synen omförmälda byggnadsarbeten gäller detsamma.

Även en del övriga mot Venngarnsförslaget gjorda anmärkningar, såsom att lämplig byggnadsgrund skulle saknas, att den befintliga slottsbyggnaden av pietetshänsyn icke borde användas, samt att egendomens utnyttjande skulle både i anläggning och drift bliva mycket dyrbart, äro tydligen, såsom av utredningen torde framgå, icke tillräckligt grun-

dade i föreliggande förhållanden. Tvärtom lär av den gjorda utredningen framgå, att en till Venngarn förlagd anstalt just på grund av de därstädes befintliga byggnaderna bör komma att ställa sig väsentligt billigare än på Ådö. Jag återkommer härnedan till dessa frågor.

Venngarn
föreslås.

På grund av vad nu anförts finner jag mig böra föreslå, att *statens vårdanstalt för alkoholister förlägges till Venngarn.*

Såsom nämnts, har riksdagen på Kungl. Maj:ts framställning medgivit, att vissa delar av kungsgården skulle få avyttras. Därest det anses lämpligt att använda kungsgården till en statsanstalt, hava de skäl, som föranlett beslutet om försäljning, i viss mån förlorat i betydelse. Det är icke möjligt att i så fall nu avgöra, huruvida icke i framtiden det kan finnas lämpligt, att staten själv disponerar över de till försäljning föreslagna områdena. I anstaltsförvaltningens hand kan disponerandet av dessa områden bliva av stor betydelse. Det synes mig därför lämpligt, att kungsgården Venngarn i hela sin omfattning förläggas under den föreslagna anstalten med rätt för anstaltsledningen att utarrendera de delar därav, som ej direkt behövas för anstaltens räkning. Huruvida de beslutade försäljningarna böra komma till stånd eller ej, torde sedermera, om så anses lämpligt och behövt, bliva föremål för ny prövning.

Vad beträffar domänstyrelsens hemställen, att domänfonden måtte beredas ersättning med det belopp, som kan anses motsvara egendomens värde, synes mig denna fråga icke nu behöva avgöras. Sådan ersättning har visserligen utgått, då statsegendom tagits i anspråk för något statens affärsdrivande verk, men i andra fall har frågan, huru i detta hänseende bör förfaras, lämnats öppen. I enlighet med den grundsat, som riksdagen i sin skrivelse nr 100 år 1913 angående överlämnande till lantförsvaret av en del utav ett majorsboställe m. m. uttalat, har också Kungl. Maj:t i propositionerna nr 76, 104 och 146 till nu pågående riksdag angående överlåtande av vissa områden från domänstyrelsen till lantförsvaret ansett överlåtandet böra ske mot den ersättning Kungl. Maj:t kunde bestämma eller efter motsvarande nedskrivning i statens domäners fond. Huru önskvärt det än synes vara, att dylik ersättning icke må utgå i nu förevarande fall, anser jag mig därför ej böra föreslå, att denna fråga nu upptages till avgörande. Jag vill ock tillägga, att chefen för jordbruksdepartementet är ense med mig i denna fråga.

Anstaltens
närmare
anordnande &
Venngarn.

Vad beträffar sättet för anordnandet av anstalten vid Venngarn, är det ej möjligt att åstadkomma bostäder för patienterna och de lokaler,

som böra vara förenade därmed, annorledes än genom uppförande av nybyggnad. Av de sakkunniga, som i justitiedepartementet först utrett frågan om anstaltens förläggande, föreslogs att bygga två paviljonger med plats för 50 patienter i vardera och därjämte en köksavdelning. Genom dylikt paviljongsystem skulle en i och för sig önskvärd klassificering av patienterna i viss mån bli möjlig. En sådan anordning torde dock ställa sig väl dyrbar. För övrigt synes det mig, som om de sist i civildepartementet tillkallade sakkunniga löst frågan om anstaltens anordnande på ett sätt, som gör, att man även under förutsättning att alla patientrummen bli anordnade i en byggnad, kan verkställa nödig klassificering. Förutom den särskilda isoleringsavdelningen i källarvåningen, bildar varje våning en avdelning för sig, som kan avstängas. I våningarna å nedre botten och en trappa upp finnas några rum för vardera en patient med avskilt läge, varjämte i våningen 2 trappor upp en avdelning för 10 patienter ligger alldeles för sig. Våningen å nedre botten har avsetts för nykomna eller mindre pålitliga patienter och därför föreslagits böra utrustas med vissa säkerhetsanordningar.

I planen för anstalten ingår också användandet av den gamla slottsbyggnaden. Hit hava dock förlagts allenast bostäder (med tillhörande förrådsrum) för anstaltens föreståndare och bokhållare, gästrum samt expeditionslokaler, varjämte den förut omnämnda s. k. Disasalen föreslagits att användas till samlingssal; i nedre botten skulle inredas kol- och ångpannerum för uppvärmning m. m. Slottskapellet är ej avsett att tagas i användning utan lämnas fullkomligt orubbbat, och ej heller skulle tagas i anspråk de båda yttersta rummen i södra flygelns andra våning, som avses i vitterhets-, historie- och antikvitetsakademiens ovan nämnda skrivelse. I enlighet med akademiens och överintendentens ämbetets hemställan har ej heller föreslagits att inreda några verkstadslokaler i slottet. Om det därjämte iakttages, att akademien framdeles sättes i tillfälle att yttra sig angående alla i en framtid planerade restaureringar eller förändringar av slottet och dess gamla trädgårdsanläggningar, som kunna beröra kulturhistoriskt intressanta partier, torde det hava i tillräcklig mån sörjts för, att intet av vad slottet innehåller av estetiskt eller kulturhistoriskt intresse kommer att skadas.

Beträffande den nya anstaltsbyggnadens förläggande har den av de sakkunniga föreslagna platsen ur flera synpunkter ansetts lämplig. Men den torde dock icke vara den enda, som kan komma i fråga. Skall byggnaden förläggas till annan plats, kräves naturligen ny undersökning, men den tid, som nu stått till buds, har ej medgivit sådan. Då det emellertid ej lär vara av nöden att i detta sammanhang noggrannt fastslå läget

för nybyggnaden, torde frågan härom kunna av Kungl. Maj:t upptagas till förnyat övervägande, sedan beslut om anstaltens byggande och förläggande till Venngarn fattats, därvid de av akademien och överintendentsämbetet anförda synpunkterna kunna vinna ytterligare beaktande.

Huru anstalten i sina detaljer skulle utföras och anordnas, framgår närmare av ovan omförmälda, av de inom departementet tillkallade sakkunniga uppgjorda beskrivning samt av de vid deras utredning fogade kartor, ritningar och kostnadsberäkningar.

Socialstyrelsen har anmärkt, att såväl ur ekonomisk som vårdsynpunkt stora olägenheter vore förknippade med en anstaltsförläggning, fördelad på ett stort antal byggnader, samt att därigenom än mer ökades de av styrelsen framhållna olägenheterna av anstaltens förläggning till ifrågavarande plats. En närmare granskning av förslaget visar emellertid, att dessa olägenheter icke äro av någon vidare betydelse. Alla de lokaler, vilkas sammanförande på ett ställe verkligen är av vikt, finnas inrymda i nybyggnaden. Där finnas verkstadslokaler till minst samma utrymme som enligt Ädöförslaget; att tillgång till verkstadslokaler för skilda behov dessutom finnes på annat håll, torde uteslutande vara en fördel. Ej heller kan jag såsom någon olägenhet betrakta, att befattningshavarna bo i olika byggnader. Vad särskilt beträffar anmärkningen om sjukavdelningens förläggning, må framhållas, att den läkare, som deltagit i utredningen, icke haft något att erinra mot denna anordning, vilken eljest kunde gjorts annorlunda. Skulle betänkligheter möta mot en sjuksköterskas anställande här, kan en manlig sjukvårdare anlitas, vilket så till vida är fördelaktigare, som han å tider, då inga sjuka finnas, kan få annan sysselsättning inom anstalten. Gentemot vad socialstyrelsen anført vill jag för min del betona, att Venngarn just på grund av där nu befintliga byggnader erbjuder ett synnerligen gynnsamt tillfälle att för rimlig kostnad anordna en anstalt av ifrågavarande beskaffenhet, och det synes mig själfallet, att man då ock bör tillvarataga de olika möjligheterna därstädes.

I anledning av de utav medicinalstyrelsen gjorda anmärkningarna må erinras, att avsikten är att förse patientbyggnaden med evakueringskanaler på vanligt sätt, att för tvättstugan beräknats kraftiga ventilationsanordningar samt att för ångpanne- och maskinrummen avsetts rabbitstak med mellanrum. För torvmullsklosetters anordnande talar utom den lägre kostnaden även lämpligheten att tillvarataga gödningsämnen för jordbruket.

Vad beträffar överintendentsämbetets anmärkningar, att det beräknade luftutrymmet borde uppgå till 20 kubikmeter för patient, får jag åberopa,

att medicinalstyrelsen ansett sig kunna, om än med tvekan, godkänna ett så ringa luftutrymme som 18 kubikmeter. Jag vill också erinra, att det ur kostnadssynpunkt torde vara nödvändigt att i byggnader, som uppföras för sådant ändamål, varom här är fråga, söka begränsa anspråken i detta avseende, en mening som jämväl socialstyrelsen synes biträda. Det synes mig alldeles självfallet, att man i detta avseende icke bör hava så stränga fordringar i fråga om anstalter, där patienterna icke komma att vistas i bostadsrummen under dagarna, åtminstone icke under större delen därav. Å sjukhus och andra anstalter, där patienterna icke blott använda sina rum till sovrum utan tillika tillbringa hela eller större delen av dagarna i desamma, måste givetvis fordringarna på luftutrymmet i rummen vara betydligt strängare. Jag vill ock särskilt framhålla att, enligt vad jag av överinspektören för sinnessjukvården i riket inhämtat, i den senast planerade statsanstalten för sinnessjuka luftutrymmet i vissa patientrum, som närmast äro avsedda att användas såsom sovrum, beräknats allenast till ungefär 17 $\frac{1}{2}$ kubikmeter för person. Vid sådant förhållande synes det mig fullt befogat att här stanna vid beräknade 18 kubikmeter. Vid byggnadens utförande bör emellertid tillses, att en golvyta av minst 6 kvadratmeter och icke lägre luftutrymme än 18 kubikmeter beredas varje patient. Därest, på sätt överintendentsämbetet anmärkt, utrymmet i vissa angivna lokaler skulle befinnas trångt, kan ökning vinnas därigenom, att maskinrummet för elektrisk belysning borttages eller minskas, då, på sätt nedan framhålles, kraft läser kunna påräknas från annat håll. Ämbetets uppfattning, att arbetslokaler skulle vara för små, synes förnämligast grunda sig på det antagandet, att jordbruket ej skulle lämna sysselsättning för mer än cirka 25 patienter. Detta synes mig emellertid vara ett överskattande av deras arbetskraft, vilken givetvis ingalunda är fullgod med en vanlig jordbruksarbetares. Med större skäl torde kunna befaras, att det antal patienter, som kan sysselsättas med jordbruksarbete, icke bliver tillräckligt, därest hela arealen från början skall tagas i användning. Införandet av värme- och ljusledningar i slottet synes mig icke böra eftersättas, även om någon ökning i kostnaden för kontroll m. m. därvid skulle uppstå; ämbetets anvisning om ångpanne- och kolrummens förläggande till norra flygeln finner jag däremot böra följas.

Kostnaderna för anstaltens anordnande hava, fränsett inventarierna, av de sakkunniga beräknats till 325,000 kronor. Om man räknar med ett patientantal av 100, skulle anstalten alltså kosta 3,250 kronor för plats. Onekligen förefaller denna byggnadskostnad väl hög, då man tager i betrak-

Kostnaderna
för anstalten.

tande det ändamål, som anstalten avser att fylla, och de redan befintliga lokaler, som utan några allför genomgripande förändringar kunna användas för anstaltens räkning. Såsom redan anmärkts, hava de sakkunniga särskilt erinrats om att tillse, att anstalten skulle bliva så billig som möjligt, och jag hade för egen del tänkt mig möjligheten av, att kostnaden ej skulle behöva uppgå ens till 3,000 kronor för plats. Vad patientbyggnaden beträffar, vilken beräknats skola kosta 190,000 kronor, hava flera förslag att nedbringa byggnadskostnaden tagits under överbäggande. Någon minskning skulle naturligen kunnat vinnas, om man velat anordna stora öppna sovsalar med plats för t. ex. 10 à 20 patienter i varje sal. En dylik anordning förefaller dock mindre tilltalande. Den skulle naturligen i hög grad försvåra en fördelning av patienterna på lämpligast sätt och därmed visa sig innebära svårigheter vid anstaltens skötsel. Nära till hands har legat att tänka på ett system med sovboxar för varje patient, sådana som nu begagnas vid tvångsarbetsanstalten å Svartsjö eller vid statens uppfostringsanstalt å Bona. Det har emellertid visat sig omöjligt att ens på detta sätt vinna ökat utrymme eller kunna i någon väsentlig mån nedbringa kostnaderna, enär korridorerna då måste finnas på ömse sidor om sovboxarna. Låter man korridorerna löpa mitt i byggnaden samt anordnar rum vid båda sidorna, bliver det av nöden att anordna särskilda ljusintag och därmed minskas åter utrymmet. Gällde det allenast att tillgodose luftutrymmet, skulle man kunna vinna ökat antal platser genom att sätta rummen i direkt förbindelse med korridorerna, men golvytan bleve då i allt fall för liten. En ytterligare minskning av luftutrymme och golvyta per patient bör icke ifrågakomma; då erinringar nämligen gjorts redan mot de av de sakkunniga föreslagna utrymmena, skulle en dylik minskning ej hava någon utsikt att vinna myndigheternas godkännande, och det torde också kunna ifrågasättas, huruvida ett underskridande av de nu föreslagna måtten skulle bliva förenligt med hygienens fordringar. Med hänsyn till de många försök, som gjorts för att få en ändamålsenlig byggnad till billigaste pris, torde få anses utrönt, att det ej låter sig göra att erhålla själva byggnaden till väsentligt billigare pris än det, som under den sist verkställda utredningen beräknats.

Mot den uppgjorda kostnadsberäkningen för slottsbyggnadens förseende med värmeledning och reparation har anmärkts, att den härför beräknade kostnaden 12,200 kronor synes vara alldeles för låg. Beräkningen har emellertid i detta hänseende verkställts med synnerlig försiktighet just på grund av de farhågor, som uttalats rörande slottsbyggnadens användbarhet för ändamålet. Jag vill härvid särskilt påpeka, att värmeledningen i slottet beräknats kosta 5,200 kronor, men att tre olika firmor, som

efter en detaljerad beskrivning avgivit anbud på arbetets utförande, erbjudit sig att utföra anläggningen för belopp understigande 5,000 kronor. Att slottsbyggnaden skulle ställa sig dyrbar i uppvärmning, synes ej heller behöva befaras. Anledningen därtill att kostnaden kunnat beräknas till ett jämförelsevis så lågt belopp är, enligt vad den person, som verkställt beräkningen, på given anledning upplyst, att söka just i byggnadens beskaffenhet; de tjocka murarna och de goda bjälklagen göra, att byggnaden icke tarvar så kraftig värmetillförsel som andra byggnader av samma storlek.

Såsom redan nämnts, är det ställt i utsikt att erhålla elektrisk kraft till belysning och drifkraft från statens blivande kraftledning utmed linjen Uppsala—Stockholm. I så fall minskas den beräknade anläggningskostnaden för den elektriska belysningen med 6,000 kronor eller, om man med hänsyn till den större tillförlitligheten hos denna kraftkälla anser sig kunna undvara reservmaskineri, med 16,500 kronor. Ehuru vattenfallsstyrelsen ej ansett sig kunna göra något bindande uttalande angående möjligheten att erhålla dylik kraft på antytt sätt, synes sannolikheten härför vara så stor, att man vid beräkande av anstaltens anläggningskostnad bör kunna utgå från att kraft kan för ändamålet erhållas på nämnda sätt. Jag har därvid likväl ej ansett mig böra utesluta den för reservmaskineri beräknade kostnaden, men synes det dock framdeles böra tagas i övervägande, huruvida icke denna kostnad skulle kunna inbesparas.

I fråga om den av överintendentensämbetet påyrkade ökningen av posterna oförutsedda utgifter samt arkitekt- och kontrollantarvoden med omkring 11,000 kronor, vill jag erinra, att arvode åt den arkitekt, som uppgjort nu föreliggande ritningar, och åt andra för utredningen anlitade fackmän särskilt debiterats under utredningen av ärendet, och således ej behöver upptagas i det anslag för anstalten, som nu måste begäras. Därest den ovan beräknade kostnadsminskningen för den elektriska belysningen tages i betraktande, synes det mig därför, som om man i allt fall skulle kunna stanna vid den av de sakkunniga beräknade totalsumman.

Till anordnande av själva anstalten vid Venngarn skulle alltså krävas ett belopp av 325,000 kronor.

Kostnaderna för den vid Ådö planerade anstalten har, såsom förut omnämnts, beräknats till 485,200 kronor, däri inbegripet gottgörelse till arrendatorn. Enligt överintendentensämbetets åsikt borde detta belopp likväl höjas med ett belopp av 11,000 kronor. Jämfört därmed innebär det nu framlagda förslaget *en minskning av 171,200 kronor* eller, frånräknat nyssberörda 11,000 kronor, av i allt fall 160,200 kronor. Vid en dylik

jämförelse är emellertid att taga hänsyn därtill, att i det nu föreliggande förslaget rörande Venngarn genomförts en del förändringar, vilka, tillämpade på Ådöanstalten, skulle medföra en minskning i kostnaderna också för denna. På grund av de många lokaler, som nu finnas tillgängliga vid Venngarn, lär dock skillnaden i pris mellan en dit förlagd anstalt och en anstalt vid Ådö i varje fall bliva högst väsentlig. Finge man vid Ådö räkna med ett antal av 150 patienter, skulle skillnaden för plats räknat bliva mindre stor, men en dylik beräkning synes ej hava något fog för sig, då det under inga omständigheter synes böra ifrågasättas att på Ådös begränsade utrymme upprätta en så stor anstalt. Å andra sidan kan man vid Venngarn räkna med plats för 120 à 130 patienter utan några väsentligt ökade kostnader, och då erhålles vid Venngarn en ännu billigare kostnad för plats räknat. Erinras bör också, att nybyggnaden vid Venngarn lätt kan utvidgas genom tillbyggnad.

Inventarier. I fråga om de av de sakkunniga för anskaffande av *inventarier* beräknade beloppen, tillhoppa *80,000 kronor*, har jag intet att erinra. Det torde dock framdeles böra tagas i övervägande, huruvida icke någon del av de inre inventarierna skulle kunna tillverkas å anstalten och en del av det beräknade beloppet sålunda besparas.

Driftkostnader. Vad beträffar den inkomst, som beräknats komma att inflyta genom patientavgifter eller 1 krona 50 öre för dag, är denna möjligen väl högt beräknad. En så hög avgift skulle törhända avskräcka de kommunala myndigheterna från att låta internera sina alkoholister. Frågan om storleken av denna avgift behöver emellertid ej avgöras i detta sammanhang, och det synes också vara lämpligt att låta anstå därmed i avvaktan på det utlåtande, som de inom departementet på grund av nådigt bemyndigande den 12 september 1913 tillkallade sakkunniga hava att avgiva i, bland annat, denna fråga. En sänkning av avgiften föranleder naturligen en motsvarande höjning av statens direkta utgifter för anstalten.

Inkomsten av arbetet å anstalten synes mig däremot möjligen vara väl lågt beräknad. Den är ej upptagen till mer, än som beräknats vid en till Ådö förlagd anstalt. Venngarn med dess större jordbruk bör dock från början kunna giva större inkomst än den för Ådö beräknade. I betraktande av svårigheten att här komma med några säkra beräkningar, har jag dock ej velat inlåta mig på någon förändring av den uppgjorda staten. Endast en tids erfarenhet kan giva tillräcklig grund för sakens rätta bedömande.

I den specifikation till utgiften för avlöningar, som de inom departementet sist tillkallade sakkunniga avlämnat, hava dessa beräknat nämnda post till 27,000 kronor, alltså 3,000 kronor lägre än i den tidigare uppgjorda utgiftsstaten. Då denna emellertid i ett annat avseende, nämligen i fråga om utgifter för belysning, enligt senare lämnade upplysningar torde vara väl lågt beräknad, har jag ej funnit anledning att göra någon förändring i utgiftsstatens slutsumma.

De ovannämnda kommitterade, som uppgjort förslag till anstaltens förläggande till Ådö, hava utgått från det antagandet, att till anstaltens föreståndare alltid skulle utses en läkare, vilken skulle bo vid anstalten och helt ägna sig åt dess skötsel. I allmänhet synes emellertid den uppfattningen hava gjort sig gällande, att det ej vore lyckligt att ovillkorligen kräva, att föreståndare och läkare vid anstalten skola vara samma person. Åtskilliga av dem, som yttrat sig i ärendet, hava utförligt utvecklat skälen härför. Jag finner det också för min del vara lämpligast att hava fria händer vid tillsättande av föreståndarplatsen, så att till befattningen kan erhållas den därtill bäst lämpade personen; har han blott de nödiga kvalifikationerna, torde det ej vara av någon större betydelse, om han är läkare eller icke.

Det av nykterhetskommittén framställda förslaget att å Venngarn anordna en provisorisk anstalt under byggnadstiden synes förenat med stora vanskligheter. Just under första tiden av anstaltens verksamhet, då personalen ännu icke hunnit sätta sig fullt in i sin krävande uppgift, är det ej tillrådligt att beröva den de hjälpmedel, som ligga i en för sitt ändamål fullt färdiganordnad anstalt. De yttre anordningarna bliva då mer än eljest av betydelse. För övrigt synes mig knappast möjligt att erhålla ens något så när ändamålsenliga och tillräckliga lokaler härför. Jag kan därför ej tillstyrka förslaget om vidtagandet av dylika provisoriska anordningar. Om arbetena på anstalten bedrivs med skyndsamt, torde denna i allt fall kunna bliva färdig under år 1915.

Provisoriska
anordningar

Då, enligt vad jag föreslagit, staten skulle för egen räkning övertaga Venngarns kungsgård den 14 mars 1915, samt för övrigt utsikt finnes, att anstalten skall kunna stå färdig att tagas i bruk under hösten 1915, bör anslag vara tillgängligt för bestridande av driftkostnader redan för nämnda år. Ett förslagsanslag av 10,000 kronor synes mig lämpligen böra äskas för detta ändamål.

Under åberopande av vad jag sålunda anført får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

Departements-
chefens
hemställan.

dels att medgiva, att Vennngarns kungsgård i S:t Olovs socken av Stockholms län må den 14 mars 1915 upplätas till anordnande av en statens vårdanstalt för alkoholister;

dels att på extra stat för år 1915 anvisa ett belopp av 405,000 kronor, därav 325,000 kronor för anordnande av nämnda vårdanstalt och 80,000 kronor för anstaltens förseende med inventarier, med rätt för Kungl. Maj:t att av tillgängliga medel redan under år 1914 utanordna därav erforderliga belopp;

dels ock att å extra stat för år 1915 anvisa ett förslagsanslag av 10,000 kronor för bestridande av anstaltens driftkostnader.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdade hemställen täcktes Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten lämna bifall; och skulle proposition i ännu av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

Niklas A. Lindhult.